

TAMPEREEN YLIOPISTO

Heidi Nuutinen

URHEILUSIVUJEN TASA-ARVON TARKASTELUA

Helsingin Sanomien kesäolympialaisten aikainen kuvajournalismi ja näkyvimvät tekstit
urheilusivujen tasa-arvon heijastajana

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Viestinnän, median ja teatterin yksikkö
Toukokuu 2014

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

NUUTINEN, HEIDI: Urheilusivujen tasa-arvon tarkastelua. Helsingin Sanomien kesäolympialaisten aikainen kuvajournalismi ja näkyvimvät tekstit urheilusivujen tasa-arvon heijastajana

Pro gradu -tutkielma, 89 sivua, 5 liitesivua

Toukokuu 2014

Pro gradussani tutkin Helsingin Sanomissa neljien kesäolympialaisten aikana ilmestyneitä urheilusivuja etsien niistä sukupuolen esittämisen tapoja ja pohtien onko tavoilla eroa sukupuolien välillä. Keskitin huomioni kuviin sekä otsikoihin, alaotsikoihin ja kuvateksteihin. Metodini käytiin määrällistä ja laadullista sisällönanalyysia.

Aineistonani oli 288 Helsingin Sanomien urheilusivua, jotka ilmestyivät neljien viime kesäolympialaisten aikaan, eli vuosina 2000, 2004, 2008 ja 2012. Kuvia kertyi yhteensä 644, joista 61 prosenttia esitti miehiä, 31 prosenttia naisia, ja molempia sukupuolia esittäviä kuvia oli kahdeksan prosenttia aineistosta.

Määrällisen analyysin avulla lajittelin aineiston kuvat kymmenen eri koodausyksikön mukaan. Koodausyksikköjen sisältämien muuttujien avulla tarkastelin, esitettiinkö naisia ja miehiä toisistaan poikkeavalla tavalla. Tärkein koodausyksikkö oli *sisältö*, jonka viisi muuttujaa *tunne*, *poseeraa*, *poseeraa urheiluun liittyen*, *urheilee* ja *tilannekuva* kertovat, millaisissa tilanteissa kuvassa olevat henkilöt olivat. Merkittävää eroa sukupuolien välillä ei ollut. Jokaisena neljänä analyysijaksena Helsingin Sanomissa julkaistiin molemmista sukupuolista eniten sellaisia kuvia, joissa urheilusuoritus oli kesken.

Laadullisen analyysin osuudessa tutkin kuvia etsien niistä sukupuolittuneita ja stereotyyppisiä visuaalisia järjestyksiä. Poseerauskuvien lähempi tarkastelu paljasti erinäisiä epätasa-arvoon viittaavia säännönmukaisuuksia aineistossa ja joitain räikeitä esimerkkejä stereotyyppisistä esittämisen tavoista sukupuolien välillä. Visuaaliset järjestykset osoittivat, että miesten kuvista löytyy paljon maskuliinisia ja naisten kuvista monia feminiinisiä järjestyksiä, mutta päinvastaisetkaan visuaaliset järjestykset eivät ole mahdottomia.

Sivujen näkyvimpiä tekstejä (otsikko, alaotsikko, kuvateksti) analysoimalla tutkin sitä, ohjataanko näillä teksteillä kuvien lukua ja millaisia asioita yleensäkin sivun näkyvimpiin teksteihin nostetaan. Teksteissä esimerkiksi ulkonäköä kuvailtiin tasapuolisesti eri sukupuolien kesken, mutta naisista käytettiin hyvin feminiinisiä kuvauksia ja miehistä maskuliinisia. Näitä kuvailuja oli kuitenkin aineistossa niin vähän, ettei se vaikuttanut merkittävästi tekstien tasa-arvoisuuteen. Sukupuolten välillä vallitsi tasa-arvoinen asetelma siinä suhteessa, kuinka paljon tunteita tai urheilun ulkopuolista elämää kuvailtiin.

HS:n olympialaisten tekstit ja kuvitus osoittavat, että vaikka miehistä uutisoidaan edelleen enemmän, ovat uutisten kuvien ja suurimpien tekstien sisällöt lähellä tasa-arvoa.

Asiasanat: valokuva, urheilu, olympialaiset, sisällönanalyysi, sukupuoli

Sisällysluettelo

1. Startti ja alkukiihdytys: tutkimuksen käynnistäminen	1
1.1. Johdanto	1
1.2. Aikaisempi tutkimus	3
1.3. Tutkimuksen rakenne	8
2. Ensimmäinen kaarre: tutkimusasetelma	9
2.1. Tutkimuksen avainkäsitteet	9
2.1.1. Sukupuoli	9
2.1.2. Urheilujournalismi	11
2.1.3. Kesäolympialaiset ja naiset	14
2.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	16
2.3. Metodi	18
2.3.1. Metodin esittely ja kritiikki	19
2.3.2. Määrällinen sisällönanalyysi	21
2.3.3. Laadullinen sisällönanalyysi	23
2.4. Koodausyksiköt ja niiden perustelu	28
2.5. Tutkimusaineisto	34
3. Takakaarteessa: tulosten läpikäynti	35
3.1. Yleisiä huomioita aineistosta	35
3.2. Sydneyn olympialaiset 15.9.–1.10.2000	36
3.2.1. Määrällinen analyysi	36
3.2.2. Laadullinen analyysi	42
3.2.3. Tekstien analyysi	47
3.3. Ateenan olympialaiset 13.8.–29.8.2004	50
3.3.1. Määrällinen analyysi	50

3.3.2. Laadullinen analyysi	53
3.3.3. Tekstien analyysi.....	56
3.4. Pekingin olympialaiset 8. –24.8.2008.....	59
3.4.1. Määrällinen analyysi	59
3.4.2. Laadullinen analyysi	62
3.4.3. Tekstien analyysi.....	66
3.5. Lontoon olympialaiset 27.7.–12.8.2012.....	70
3.5.1. Määrällinen analyysi	70
3.5.2. Laadullinen analyysi	74
3.5.3. Tekstien analyysi.....	76
4. Loppusuora ja maaliviivan ylitys: Tulosten tarkastelu	78
4.1. Tulosten analyysi ja ajallinen vertailu	78
4.1.1. Määrällinen tutkimus	78
4.1.2. Laadullinen tutkimus.....	80
4.1.3. Tekstien tutkimus.....	81
4.2. Johtopäätökset ja keskustelua	82
4.3. Tutkimuksen ansiot ja kritiikki	83
Lähteet	85
Liite 1: Koodausyksiköt ja muuttujat	90
Liite 2. Esimerkit analyysitaulukoista.....	91

1. Startti ja alkukiihdytys: tutkimuksen käynnistäminen

1.1. Johdanto

Urheilun maailma on arkijärjen ja -havaintojen mukaan hyvin maskuliininen. Vuodesta toiseen Suomen suosituimpina urheilulajeina jatkavat perinteisesti miehisinä pidetyt lajit. Vuonna 2013 toteutetun kyselyn mukaan viisi suosituinta lajia maassamme ovat järjestyksessä jääkiekko, yleisurheilu, hiihto, Formula 1 ja mäkihyppy (Sponsor Insight -tutkimus). Tutkimukseen osallistui 2558 vähintään 15 vuotta täyttänyttä ihmistä internetpaneelin kautta, joten tutkimuksen tuloksia voi pitää kattavina.

Heti aluksi voidaan esittää kysymys siitä, millä oikeutuksella lajeja nimitetään miehisiksi tai vastavuoroisesti naisellisiksi. Tässä kohtaa urheilumedioilla on suuri vastuu lajien mielikuvien luomisessa. Urheilu tulee suuren yleisön tietoisuuteen median välityksellä, joka uutisointivalinnoillaan päättää siitä, mitkä lajit ja keiden sarjat julkisuudessa pinnalle pääsevät. Mediaa paljon seuranneena voin todeta, että vaikka useimmissa edellä mainituissa lajeissa on kilpailutoimintaa myös naisten sarjoissa, uutisointi keskittyy lähes aina miesten suorittamaan urheiluun. Formula 1 -sarjassa ei edes ole naiskuskeja, joten sen lajin maskuliinisuutta on vaikea kiistää.

Sanoihin mies ja nainen liitetään länsimaaisessa kulttuurissa myös varsin vakiintuneita miellelyhtymiä, joita on helppo pitää jonkinlaisina kulttuurisina normeina. Miehiin on helpompi liittää fyysisyys ja lihakset, naisiin taas sirous ja notkeus. Nämä miellelyhtymät ovat meitä ympäröivän kulttuurin muokkaamia, ja niiden varassa tulee helposti toimineeksi ihan huomaamattaan. Janne Seppänen (2005, 41) lainaa Louis Althusserin teoriaa ideologiasta, jolla tarkoitetaan kulttuurista mekanismia, jonka kautta ihmiset hyväksyvät vallitsevat tavat ja normit. "Ideologia ei siis ole väärää tietoisuutta, harhakuvia, uskomuksia tai propagandaa - - Se on välttämätön sosiaalisen järjestyksen muoto, jonka ihmiset tuottavat arkisessa toiminnassaan". Urheilujournalismi on siis tuottanut omat ideologiansa miehistä ja naisista, joiden varassa niin lehden tekijät kuin lukijatkin operoivat.

Tällä logiikalla jääkiekkoa on helppo pitää miesten lajina ja taitoluistelua naisten lajina. Yllä olevan listan ykköspaikalta jääkiekko löytyykin, mutta taitoluistelu ei viiden kärkeen mahdu (listalla sijalla

kahdeksan). Lajien suosiota ei suoraan voi palauttaa niiden sukupuolittain jakautuneeseen luonteeseen, eikä kaikkia lajeja edes suoralta kädeltä tule liittäneeksi jompaan kumpaan sukupuoleen. Mutta jo pelkästään urheilumediaa seuraamalla voi huomata, että miesten tekemisiä uutisoidaan paljon enemmän kuin naisten.

Olen työskennellyt urheilutoimittajana ja iltapäivälehden sekä urheiluviikkolehden taittavana toimitussihteerinä ja seurannut urheilumedioita jo monia vuosia, joten näkemykseni urheilujournalismista ei ole tuulesta temmattu eikä perustu muutaman lehden selailuun silloin tällöin. Urheilu on miesten hallitsema maailma, tai ainakin on sitä ollut tähän asti.

”Urheilujournalismi on miesten tuote ja urheilukin on hyvin pitkälle miesvaltainen harrastus”, toteaa Seppo Pänkäläinenkin (1998, 23).

Urheilumediaa seuratessa voi huomata, että sen hallitseva ideologia on maskuliinisen hegemonian värittämää. Antonio Gramsci kehitti hegemonian käsitteen 1970-luvulla kuvaamaan perinteitä ja jatkumoa, jotka vallitsevat niin yhteiskunnassa kuin urheilussakin. Vallalla olevat merkitykset synnyttävät vastustusta ja niitä on siksi puolustettava. Hegemonia ei siis ole pysyvää ja muuttumatonta, vaan hegemoniaa vastustavat ideat pääsevät aika ajoin valokeilaan ja voivat sitä kautta muuntaa vallitsevaa hegemoniaa. Tämä on mahdollista, koska hegemonian sisältämä valta on enemmän suostuttelevaa kuin pakottavaa, ja hegemoniaan sisältyy käsitys kulttuurista, jossa merkitys ja arvo aktiivisesti luodaan. Hegemonian käsitteeseen liitetään usein myös puhe ideologiasta, jolla tarkoitetaan vallalla olevien valtasuhteiden luvallistamista ja jatkuvuuden ylläpitoa (Hargreaves 1994, 22-23.) Koska maskuliininen hegemonia on vallalla oleva ideologia urheilujournalismissa, luo sen ikään kuin perintönä naisille miehiä huonomman aseman urheilussa ja urheilujournalismissa.

Riitta Pirinen (1999, 31) hakee samaa ajatusta käsitteellä valtakurssi, joka vahvistaa hegemoniaa.

”Valtakurssilla tarkoitan etuoikeutettuja representaatioita ja mediakäytäntöjä, jotka ovat kulttuurisesti arvostettuja. Valtakurssin vaikutus sukupuolen representaatioihin ja sukupuoli-identiteetin rakentumiseen on ideologinen: niiden tehtävänä on vahvistaa patriarkaalista hegemoniaa niin, että hegemonian kannalta edulliset (esimerkiksi naisvihamieliset) tulkinnat tulevat yleisesti hyväksytyiksi ja ’arkijärjen’ avulla luonnollistetuiksi.”

Viime vuosina naisten suorittama urheilu on kuitenkin nähdäkseni alkanut saada enemmän palstatilaa ja arvostusta. Suomessa vuoden urheilijaksi valittiin, ennen vuotta 2014 ja Tero Pitkämäkeä, viisi kertaa peräkkäin naisurheilija (Satu Mäkelä-Nummela, Aino-Kaisa Saarinen, Minna Kauppi, Kaisa Mäkräinen ja Tuuli Petäjä-Sirén). Nimistä Minna Kauppi, Kaisa Mäkräinen ja Laura Lepistö on uskoakseni tullut vuosi vuodelta tunnetumpia. Tästä syystä haluan tutkia, onko Helsingin Sanomien (myöhemmin HS) urheilusivujen valokuvissa ja teksteissä jotain eroa naisten ja miesten välillä. Mahdollisia eroja etsin visuaalisista järjestyksistä ja näkyvimpien tekstien (otsikko, alaotsikko, kuvateksti) esiin tuomista asioista.

Aihe voi olla ajankohtainen ehkä vain omasta mielestäni. Urheilumedioissa isot miesten urheilutapahtumat, kuten jääkiekon ja jalkapallon arvokisat, saavat edelleen kaikista suurimmat palstatilat ja näkyvyyden. Naisten vastaavat arvokisat huomioidaan, muttei läheskään samalla volyymilla. Myös moottoriurheilu, kuten ralli ja F1, ovat seurattuja, eikä kyseisissä lajeissa ole naisedustusta. Olen kuitenkin mielestäni nähnyt naisurheilun arvostuksen kasvamista, ja siksi aihe kiinnostaa minua. Vaikka naisurheilu ei tällä hetkellä olisi yhtään sen suositumpaa kuin joskus ennenkään, on tutkimusaiheeni silti tutkimisen arvoinen. Naisten ja miesten välisten erojen kartoittaminen on yksi sukupuolitutkimuksen mielenkiintoisimmista osa-alueista, ja siksi pyrin ottamaan omaan tutkimukseeni juuri vertailevan näkökulman.

Kiinnostuin urheiluvalokuvista vuosia sitten ollessani töissä kotkalaisessa Kymen Sanomat - sanomalehdessä. Urheilutoimittajana otin itse valokuvat lähes kaikkiin kirjoittamiini juttuihin, vaikka minulla ei ollut käytännössä minkäänlaista kokemusta valokuvauksesta. Kuvasin niin miehiä kuin naisiaikin, ja aloin pohtia ennen kaikkea naisten valokuvia urheilulehtien sivuilla. Onko naisten ja miesten kuvissa jotain eroa, kun selkeästi uutisoinnin määrässä ainakin on? Kiinnostukseni valokuvia kohtaan on kasvanut työskennellessäni taittavana toimitussihteerinä, sillä silloin pääsen lähes aina itse valitsemaan, mikä kuva ja millaisella rajauksella lehden sivulle päättyy.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Eräs oman pro graduni kannalta mielenkiintoisimmista aiemmista tutkimuksista on Margaret C. Duncanin artikkeli Sports Photographs and Sexual Difference: Images of Women and Men in the 1984 and 1988 Olympic Games. Duncan tutki kaksien eri olympialaisten valokuvia kahdesta eri näkökulmasta: sisältö ja konteksti. Sisällöllä Duncan tarkoittaa kuvatun ihmisen ulkonäköä,

poseerausta ja kehon asentoa, kasvojen ilmettä, tunteen ilmaisua ja kameran kuvakulmaa. Kontekstilla hän tarkoittaa yhteyttä, jossa kuvaa käytetään, kuvatekstiä, muuta kuvaa ympäröivää tekstiä, otsikkoa ja artikkelin yleistä luonnetta. (Duncan 1990, 22.) Duncanin käyttämät lehdet olivat aikakauslehtiä, joten tutkimuksemme eivät sikäli ole yksi yhteen toisteisia, mutta Duncanin artikkelista saan mielenkiintoista vertailupohjaa omaan tutkimukseeni.

Duncan tuli siihen tulokseen, että urheilukuvat korostivat naisten toiseutta miehiin verrattuna. Tämä tehtiin muun muassa keskittymällä kuvatekstissä naisten ulkonäköön ja painamalla lehtien sivuille kuvia, jossa katsojan huomio kiinnittyy urheilijan naisellisina pidettyihin ominaisuuksiin (esimerkiksi rinnat ja haarat). Eräässä Duncanin esimerkissä oli kuvakombo, jossa oli mukana kolme kuvaa miehistä ja yksi naisesta. Miehet oli kuvattu urheilemassa, kun ainoa kuva naisesta taas esitti tätä pitelemässä suksiaan kisan jälkeen leveä hymy huulillaan. (mt., 39-40, ks. myös Salo 2008.)

Duncan löysi varsin selviä eroja naisia ja miehiä esittävien kuvien välillä. Hän kuitenkin tutki aikakauslehtiä ja tämä artikkeli on jo aika vanha (kuvat olivat vuosilta 1984 ja 1988). Hänen tutkimustuloksiaan onkin mielenkiintoista koetella 20 vuotta myöhemmin ja sanomalehteä aineistona käyttäen.

Aiemman tutkimuksen perusteella naiset ovat urheilun maailmassa alisteisessa asemassa miehiin nähden. Vaikka Maria Rantala (2011) toteaaakin, että miestoimittajat suhtautuivat naisurheilijoihin usein myönteisesti, ovat naisia esittävät kuvat huomattavassa numeerisessa alakynnessä Rantalan tutkimassa Urheilulehdessä. Riitta Pirinen käytti omassa väitöskirjassaan käsitettä feministinen urheilututkimus, ja hän toteaa, että ”feministinen urheilututkimus on tuonut esille naisten toiseuden urheilussa ja pyrkinyt selvittämään sitä, miten tätä naisten toiseutta rakennetaan ja vahvistetaan” (Pirinen 2006, 9).

Kaikki tutkimukset eivät kuitenkaan päädy jakamaan sitä mielipidettä, että nainen esitetään toiseuden kautta tai epätasa-arvoisena (ks. esim. Vilén 2006). Pirkko Markula ja Tarja Valli (1986, 50, 62-64) tutkivat naisurheilijoiden kuvia Ilta-Sanomissa ja Turun Sanomissa ja tulivat muun muassa siihen tulokseen, että naisen kuva osoittautui varsin urheilulliseksi. Naisia ei kuvattu mitenkään korostetun seksuaalisesti, vaan naisten ulkoasu ja liikkuminen olivat tarkoituksenmukaista. Kuvissa ei esimerkiksi korostettu erityisesti mitään naisen tiettyä ruumiinosaa. ”Tämän tutkimuksen kuvat toivat naiset esiin melko urheilullisina, joten naisenkin

sopii Suomen urheilusivuilla olla urheilija asettamatta naisellisuuttaan kyseenalaiseksi”, Markula ja Valli toteavat.

Omaan pro graduuni heidän tutkimuksessaan vertautuu enemmän Turun Sanomia koskeva osuus, sillä sekä HS että Turun Sanomat ovat päivälehtiä eivätkä iltapäivälehtiä. Markkula ja Valli huomasivat, että Turun Sanomien kuvissa naiset oli useammin kuvattu keskittyneinä suoritukseensa kuin vaikkapa iloisina. Taulukoista selviää myös, että kuvien enemmistö, 38,8 prosenttia, oli kuvattu urheilutilanteessa. (mt., 51, 85.)

Markulan ja Vallin (mt., 63-64) tutkimus ei ole pelkkää tasa-arvon riemusoittoa, sillä he huomasivat myös naisellisuutta korostavia piirteitä. Lihaksikkaat naisurheilijat oli saatu näyttämään todellisuutta hennommilta ja useimmat naiset hymyilivät. Lisäksi kuvateksteistä puolet oli niin sanotusti tunteisiin vetoavia, eli kuvailevia ja ei urheiluun liittyviä. Ilta-Sanomissa 22 prosenttia ja Turun Sanomissa 14 prosenttia kuvista oli sellaisia, joissa kuvanottopaikka ei käynyt ilmi. Markulan ja Vallin mukaan ”tällöin haluttiin tuoda esiin henkilö sinänsä, haluttiin irrottaa hänet urheiluympäristöstä”.

Naisen asemaa mieheen nähden on tutkittu feministisen mediatutkimuksen kentässä laajemminkin, kuin urheiluun liittyen. Mediatutkimus oli aluksi laajalti miesten tekemää ja miehille suunnattua, mutta 1960-70 lukujen vaihteessa naisliikkeiden voimistuessa ja feministisen tutkimuksen kehittyessä alettiin kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten media ja sen antama kuva naisista vahvistaa olemassa olevia stereotyyppejä (Tuchman 1978, 4-6.) Median antama kuva ja sen vahvistamat stereotypiat eivät aina ole olleet naisia imartelevia.

Vielä 1970-luvun lopulla Harvey L. Molotch ilmaisi naisen aseman esimerkiksi uutisissa ja niiden tuotannossa seuraavasti: ”Naiset eivät ole uutisten tuottajia tai niitä, joille uutiset on suunnattu. Ne, jotka julkaisevat uutisia, näkevät naiset keittiössä, siellä missä he ovat perinteisesti olleet silloin, kuin miehillä on tärkeitä asioita keskusteltavana keskenään. Uutiset ovat miesten maailma” (Molotch 1978, 180). Tuosta näkemyksestä, joka ei siis kuvaa Molotchin omaa kantaa vaan esittelee silloista maailmaa, on onneksi tultu eteenpäin. Uutishuoneiden ja mediakentän voidaan sanoa jopa naisistuneen, sillä yhä useampi mediatyöntekijä on nainen. Myös Journalistiliiton talvella 2013 teettämän tutkimuksen mukaan journalistit eivät enää usko yhtä vahvasti siihen, että sukupuoli vaikuttaisi uralla etenemiseen. ”Vastaajista 28,5 prosenttia kokee, että miesten on helpompi päästä

toimituksellisiin päällikkötehtäviin kuin naisten. Vuoden 2007 vastaavassa kyselyssä 36,5 prosenttia uskoi miesten etulyöntiasemaan omalla työpaikallaan” (Journalisti 7/2013).

Tämä ei kuitenkaan suoraan tarkoita sitä, että naisten asema ja naisista esitetty kuva mediassa olisi tasa-arvoinen miehiin nähden. Sinikka Torkkola ja Iris Ruoho (2009, 5) toteuttivat teemahaastattelututkimuksen, jossa selvitettiin toimittajien urakehitystä ja journalistista johtajuutta. Tutkimuksen fokus oli juuri sukupuolten välisissä eroissa.

Torkkola ja Ruoho totesivat, että kulttuurinen ymmärrys sekä johtajista että journalismista on edelleen maskuliininen. Vaikka naiset pääsevät toimituksien päällikkötehtäviin entistä useammin, ei se ole tarkoittanut sukupuolittuneiden käytäntöjen poistumista. Naisille tarjotaan asemia, jotka ovat sopusoinnussa stereotyyppisten sukupuolikäsitysten kanssa (mt., 50).

1970-lukua ja Harvey L. Molotchin työtäkin tuoreemmat tutkimukset viittaavat naisten jokseenkin alisteiseen asemaan. Irma Kaarina Halonen (1999) tutki väitöskirjassaan ”Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille” pääasiassa suomenkielisten televisiouutisten sukupuolen rakentumista ja merkityksellistämistä. Hän käytti niin määrällistä kuin laadullistakin tutkimusmetodia saadakseen tietoa naiskuvien merkityksellistämisestä. Halonen teki myös ”huviretken” sanomalehden kuvien tulkitsemisen maailmaan ottamalla tarkasteluun yhden HS:n numeron. Tutkiessaan lehteä Halonen muun muassa totesi, että naisia esiintyy tyypillisesti sanomalehden ihmisjoukkoa esittävissä kuvissa, sillä nainen on usein tavallisen kansalaisen edustaja (mt., 206). Nainen pääsee lehden sivujen kuviin usein myös edustaessa uhria (mt., 209, ks. myös Ross 2005).

Halosen mukaan sukupuolen ja vallan suhde yhteiskunnassa on kiistämätön, sillä vallan käyttäjät ovat enimmäkseen miehiä. Tämä johtaa sukupuolittuneiden stereotyyppien tuottamiseen, ja feminiinisyys liitetään julkisuuden artikuloinneissa marginaaliin ja emotionaalisuuteen, kun taas maskuliinisuus liitetään valtakurssiin ja rationaalisuuteen. Näin ollen naisten julkisuuteen pääseminen edellyttää (patriarkalaisen) vallankäyttäjän lupaa, hyväksyntää ja vallankäyttäjän miellyttämistä ja viihdyttämistä. (mt., 283.) Halonen päätyykin tutkimuksessaan siihen, että uutisjournalismin representaatiot ovat hegemonisen maskuliinisen sukupuolikäsityksen mukaisia (mt., 286). Taustatutkimusta tehdessäni huomasin välillä toivovani, että tutkimukseni osoittaisi naisten aseman muuttuneen vuosikymmenien aikana. Olisi ollut ikävää huomata, että vielä 2010-

luvullakin nainen on Suomen suurimman sanomalehden urheilusivujen kuvissa vain miehisen halun kohteena tai muutoin miehisyyteen nähden alistettuna objektina.

Varsinkin urheilutoimitukset ovat edelleen miesvaltaisia. Asianlaidan voi todeta seuraamalla mitä tahansa mediaa urheilun saralla. Urheilujutun kirjoittaja, kasvot urheilu-uutisissa ja ääni ottelun selostamossa on lähes aina miehen. Omalla työpaikallani tilanne on sama: urheilutoimituksen vakinaisessa, noin 30 henkilön toimittajakunnassa on vain yksi nainen. Kaikki toimituksen esimiestehtävissä olevat ovat miehiä.

Feministisen mediatutkimuksen tarkoitus ei ole tietenkään vain todeta naisten alisteista asemaa mediakentässä, vaan myös tarjota naisia voimauttavia näkemyksiä mediaan. Esimerkiksi naistenlehdet voi nähdä maskuliinisen hegemonian ohjaamina julkaisuina, joissa neuvotaan naisia olemaan parempia, laiempia ja kauniimpia. Näihin lehtiin voi kuitenkin liittää myös vaihtoehtoisen lukutavan, joka suo naisille omaa tilaa mediassa ja nostaa esiin juuri naisia kiinnostavia aiheita (ks. Siivonen 2006, Töyry 2006). Naisia koskeviin epäkohtiin kiinnitetään myös aktiivisesti huomiota: naisten alisteista asemaa ei oteta annettuna, vaan asiantilan korjaamiseksi yritetään tehdä jotain. Esimerkiksi The Representation Project kertoo verkkosivuillaan olevansa liike, joka ”käyttää filmiä ja mediasisältöjä paljastaakseen sukupuolistereotyyppien luoman epäoikeudenmukaisuuden ja yrittää saada aikaan muutoksen ihmisten tietoisuudessa” (The Representation Project).

Tämän aatteellisen organisaation julkaisema videokooste osoittaa, kuinka naisia edelleen kuvataan seksikkäinä ja näin ollen mahdollisen miehisen halun kohteina esimerkiksi musiikkivideoissa ja mainoksissa. Videopalvelu Youtubessa julkaistussa videossa näytetään pätkiä muun muassa mainoksista, tv-ohjelmista ja lehtien otsikoista, jotka kaikki voi tulkita naisia alistaviksi. Klipeissä nähdään vähissä vaatteissa keikisteleviä nuoria naisia ja kuullaan naisia halventavia kommentteja muun muassa politiikkaa käsittelevissä tv-ohjelmissa. Myös urheilu-uutisointi on nostettu esiin, kun videolla vilautetaan otsikoita, joissa lukee esimerkiksi ”CBS Houstonin bloggaaja: onko tämä NBA-cheerleader liian pulska?” ja ”BBC:n kommentaattori tennismestari Marion Bartolista: hän ei koskaan tule olemaan ilo silmälle”. Video on tehty varsin provosoivassa mielessä, ja siihen on epäilemättä kaivettu juuri naiskuvaa kaikkein stereotyyppisimmillään esittäviä pätkiä mediasta, mutta se ei poista sitä tosiasiaa, etteikö kaikki videolla esitetty materiaali olisi peräisin julkisista medioista, jotka muokkaavat käsitystämme maailmasta päivittäin. Videon alku tarjoaa onneksi pilkahduksen paremmasta ja toiveen siitä, että tasa-arvo kuitenkin edistyy myös mediassa. Videolla nostetaan esiin muun muassa Times-lehden kansikuva pakistanilaisaktivisti Malala Yousafzaista,

naisten kasvaneet pääroolien määrät elokuvissa ja tv:ssä sekä televisio- ja radioyhtiö CBS:n Newshour-uutisohjelman ensimmäinen kahdesta naisesta koostuva ankkuripari (Youtube: How the media failed women in 2013.) Aiempien tutkimusten mainitsemaa naisten alisteista asemaa löytyy siis mediasta paljon edelleen, mutta ainakin The Representation Project on löytänyt myös viitteitä tasa-arvoisuuden kehittymisestä.

1.3. Tutkimuksen rakenne

Esiteltäni edellä tutkimukseni inspiraation ja aiheeseen liittyvän aiemman tutkimuksen, siirryn seuraavaksi kuvaamaan tarkemmin tutkimuksen lähtökohtia. Kappaleessa 2 kerron ensin tutkimukseni avainkäsitteistä ja sen jälkeen määritän tutkimusongelman ja tarkemmat tutkimuskysymykset. Jäljempänä samassa kappaleessa avaan käyttämäni metodologia ja tutkimuksessa käyttämiäni koodausyksiköitä. Aineiston esittelen myös kappaleessa 2.

Kappale 3 on varsinainen analyysiluku. Esitän ensin lyhyesti yleisiä huomioita koko aineistosta, jonka jälkeen käyn tutkimusaineistoni läpi yhden kisan kerrallaan. Aloitan vanhimmista kisoista, eli Sydneystä vuonna 2000. Vuoden 2004 Ateenan kisojen ja vuoden 2008 Pekingin olympialaisten kautta päädyn tuoreimpaan aineistooni, Lontoon kisoihin 2014. Jokaiset olympialaiset jakautuvat kolmeen analyysin vaiheeseen: määrällinen analyysi, laadullinen analyysi ja tekstien analyysi.

Neljännessä kappaleessa esittelen tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset. Ensin esittelen tutkimuksen tuloksia samaan tapaan kuin kisa kisalta kappaleessa 3. Kokoan siis yhteen määrällisen, laadullisen ja tekstien analyysien tulokset vertaamalla neljien kisojen tuloksia keskenään. Tämän jälkeen esitän tuloksista tekemäni johtopäätökset. Kappale 4 ja samalla koko tutkimus päättyy näkemyksiini tutkimuksen ansioista ja kritiikistä.

Tutkimuksen lopusta löytyy lähdeluettelo ja liitteet. Liitteestä 1 on lueteltu käyttämäni koodausyksiköt ja niiden muuttujat. Liite 2 on esimerkki analyysitaulukoista. Esimerkkejä on yhden sivun verran jokaisista kisoista, yhteensä siis neljä sivua.

2. Ensimmäinen kaarre: tutkimusasetelma

2.1. Tutkimuksen avainkäsitteet

2.1.1. Sukupuoli

Sukupuoli on yksi pro graduni keskeisimmistä ja samalla jännittyneimmistä käsitteistä. Olen tähän asti puhunut naisista ja miehistä kahtena erillisenä asiana, ikään kuin itsestäänselvyyksinä. Feministiseen tutkimukseen perehtyessäni on kuitenkin tullut selväksi, että naiseudesta ja mieheydestä voidaan olla montaa mieltä, eikä näiden kahden sukupuolen ero ole aina selvä ja arkijärkeen pohjautuva.

Sukupuolen käsite tulee useimmiten esiin feministisen mediatutkimuksen piirissä. Tässä tutkimusperinteessä on sen sisälläkin monia eri tapoja hahmottaa sukupuoli ja siihen liittyviä käsitteitä. Yhtäältä on olemassa marxismin kaikuja heijastava näkemys, jonka mukaan sukupuoli on jotain sosiaalista ja historiallista. Lisäksi se on ajan ja paikan muokkaama luokittelu. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 17.) Toisaalta Judith Butlerin (2006, 80) käsitys performatiivisuudesta avaa myös sukupuolen käsitettä. Butlerin mukaan sukupuoli on aina tekemistä, eli miehen ja naisen sukupuoli on enemmänkin tekoa kuin jotain biologista itsestäänselvyyttä. Sukupuolta rakennetaan ehotuksella, vaatteilla tai vaikkapa lihaksien kasvattamisella. ”- - sukupuolen ilmausten takana ei ole mitään sukupuolen identiteettiä, ja - - identiteetti muodostuu performatiivisesti juuri niillä ’ilmauksilla’, joiden sanotaan olevan seurausta siitä”.

Teresa De Lauretis puolestaan muotoilee, Michel Foucault’n seksuaalisuusteoriaa mukaillen, että ”sukupuoli on sekä representaationa että itserepresentaationa erilaisten yhteiskunnallisten teknologioiden, esimerkiksi elokuvien, ja institutionalisoituneiden diskurssien, tietoteorioiden ja kriittisten käytäntöjen samoin kuin jokapäiväisen elämän käytäntöjen tuote” (de Lauretis 2004, 37). Jo siis pelkän feministisen mediatutkimuksen piirissä sukupuoli ymmärretään monin tavoin ja paljon monipuolisemmin, kuin biologian sanelemana pakkona.

Vaikka feministinen tutkimusperinne onkin tärkeä pro graduni kannalta siinä suhteessa, että sen piirissä syntyneet aiemmat tutkimukset ovat tärkeitä lähteitä tutkimukseeni, en katso tarpeelliseksi pureutua varsinaiseen sukupuolen problematiikkaan tämän enempää. Urheilumedia on varsin perinteinen, mitä tulee sukupuolen käsitykseen. Urheilujuttujen kuvituksessa näitä käsityksiä

uusinnetaan kerta kerralta. Joukkotiedotusvälineissä naiset ovat naisia ja miehet miehiä sanan biologisessa arkimerkityksessä. En ole koskaan nähnyt urheilujuttujen kuvituksissa henkilöä, jonka fyysisessä sukupuolella olisi jotain arvailun varaa. Hahmot tunnistetaan kulttuuristen tottumuksien kautta miehiksi ja naisiksi. Erot on usein helppo nähdä esimerkiksi ruumiinrakenteessa, hiusten pituudessa, kasvojen muodossa ja henkilön nimessä. Pikamatkojen juoksuissa eron näkee jo vaatetuksessa: naisilla on useimmin juuri ja juuri takamuksen peittävät tiukat shortsit, miehillä on enemmän lahjetta omissa trikoissaan. Viimeistään juttujen teksteissä mainitaan tietysti urheilijoiden nimiä, joista on usein helppo tunnistaa heidän sukupuolensa. Joskus jutuissa mainitaan suoraan esimerkiksi ”miesten Superpesis” tai ”naisten jalkapallon Ykkönen”. Näin lukijalle tehdään hyvin selväksi, että urheilumediassa sukupuoli on sitä, miten se arkijärjessä ymmärretään. Esimerkiksi transsukupuolisille ei urheilun kuvastoissa tunnu olevan tilaa.

Kahden sukupuolen välisestä erosta nousi urheilumaailmassakin kohu vuonna 2009, kun eteläafrikkalaisen keskimatkojen juoksijattaren Caster Semenyan sukupuolesta tuli epäselvyyttä. Eri medioissa uutisoitiin laajasti siitä, kuinka Semenyan dopingtestin tuloksissa oli havaittu kolminkertainen määrä mieshormoni testosteronia (Yle: Lehti: Semenyaalla testeissä suuret testosteroniarvot). Lopulta Caster Semenyan sukupuolta alettiin tieteellisesti tutkia. Kilpailutoiminnassa on lähes pakko tehdä miesten ja naisten välille biologinen ero, jotta urheilijat tietäisivät, missä sarjassa kilpailla. Ei ole olemassa esimerkiksi intersukupuolisten ihmisten jalkapalloliigaa samoin kun on miesten ja naisten liigat.

Semenyan tilanne päättyi niin, että hän sai luvan kilpailla naisten sarjoissa. ”Tiedotteessaan IAAF ilmoitti, että tutkimukset Semenyan sukupuolesta on saatu päätökseen, ja juoksija saa kilpailuoikeuden välittömästi. IAAF kertoi myös, ettei tutkimusten lääketieteellisiä yksityiskohtia paljasteta, eikä liitto aio kommentoida asiaa enempää” (Helsingin Sanomat: IAAF: Semenya on nainen ja saa kilpailla naisten kanssa).

Nämä uutiset ovat yksi esimerkki siitä, miten urheilussa sukupuolet mielletään. Ei ole normaalia, että naisilla on paljon mieshormonia, eikä sitä urheilukisojen tiukoissa säädöksissä edes sallita. Kaikenlainen hormonimanipulaatio on kiellettyä, jotta tasaisen kilpailun ideaali säilyisi. Hormonitasolla tehdään erot miesten ja naisten välillä, ja tästä logiikasta ammennetaan myös urheilu-uutisoinnissa. Samaan logiikkaa käytän omassa tutkimuksessani: sukupuolen variaatioille ei ole tilaa, vaan jaan analysoimani kuvat mies- ja naiskategorioihin sen mukaan, miltä kuvan henkilöt näyttävät ja kumman sukupuolen sarjassa he kilpailevat.

2.1.2. Urheilujournalismi

Journalismilla on yhteiskunnassa monia tehtäviä. Niemisen ja Pantin (2004, 27) mukaan median tehtäväksi on perinteisesti nähty valtiovallan tarkkaileminen, eli sitä kautta medialla on suuri vastuu demokraattisen yhteiskunnan toiminnasta. Niemisen ja Pantin mielestä tämä näkemys on kuitenkin jo vanhentunut, sillä koska suuri osa mediasta kuuluu yksityiselle liiketalouden sektorille, olisi sen rooli yksityisen taloudellisen vallan vahtikoirana kyseenalainen. Mutta on medialla ja journalismilla muitakin tehtäviä, kuin vahtikoirana olo.

”Ensinnäkin median tulee välittää tietoa eli varustaa kansalaiset sellaisella tiedolla, että he pystyvät muodostamaan itsenäisiä mielipiteitä yhteiskunnallisista kysymyksistä. Toiseksi median pitää toimia kriitikkona eli seurata ja arvioida valtaapitävien toimia. Median kolmas tehtävä on tarjota kansalaisille foorumi, jossa erilaisia näkemyksiä edustavat toimijat pääsevät julkisuuteen. Ja neljänneksi, median tulee toimia sellaisen päätöksentekijöitä ja kansalaisia yhdistävän dialogin tuottajana, jonka tuloksena voi muodostua julkinen mielipide (mt., 29-30.)

Urheilujournalismi osallistuu näihin funktioihin raportoimalla ottelutuloksista, analysoimalla urheilijoiden ja joukkueiden suorituksia ja muuta toimia ja pitämällä yllä esimerkiksi internet-sivuihinsa liitettyjä kommenttipalstoja. Seppänen (2003, 184-185) puhuu myös joukkoviestinnän luomasta me-hengestä, joka on mielestäni yksi keskeisin urheilujournalismin piirre. ”Usein jo tapahtumahetkellä journalismi muistuttaa meitä siitä, miten tämä tai tuo tapahtuma tulee jäämään historian lehdille. Myös ’me’ koemme siten olevamme osa tuota yhteistä historiaa”, Seppänen kirjoittaa.

Urheilujournalismissa tämä näkyy sikäli, että varsinkin juuri kansainvälisissä arvokisoissa tapahtumia seurataan suomalaisten näkökulmasta ja heidän heikoimmatkin tuloksensa raportoidaan. Heistä puhuttaessa käytetään retorisia tehokeinoja korostamaan urheilijan suomalaisuutta (ks. esim. Salo 2008). Näin urheilujournalismi luo kiinteyttä ja yhteiskunnan yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Urheilu synnyttää sen katsojissakin syviä tunteita ja jättää vahvoja muistoja. Medialla on vahva rooli näiden tunteiden ja muistojen synnyttämisessä. Ennen ja jälkeen varsinaista urheiluosuudesta urheilujournalismi taustoittaa, kuvaa ja analysoi suoritusta. Varsinkin huippu-urheilusta on tullut jättimäistä bisnestä, ja urheilijoista on muovautunut koko kansan julkkiksia, joiden tekemisiä seurataan muuallakin kuin urheiluosastoilla. Itkonen, Ilmanen, Matilainen ja Jaskari (2008, 10) toteavatkin, että ”urheilun viihdearvon lisääntyessä kilpakenttien- ja salien tapahtumat eivät ole

pelkästään urheilutoimittajien nautintaoikeutta, vaan myös muiden aihepiirien toimittajat ovat löytäneet tiensä urheilun pariin”. Esimerkiksi omalla työpaikallani seurattiin Suomen Urheilugaalaa 2014 tiiviisti sekä verkossa että seuraavan päivän printtilehdessä, ja paikalla raportoimassa oli urheilutoimittajien lisäksi myös yksi viihdeosaston toimittaja. Aivan radikaalisti toimitusten toimenkuvat eivät silti ole muuttuneet, sillä helmikuussa 2014 kisattuihin Sotshin talviolympialaisiin lähetettiin vain urheilutoimittajia.

Suomalaisen urheilujournalismin voidaan katsoa syntyneen 1880-luvun lopulla, jolloin ensimmäiset urheilulehdet alkoivat ilmestyä maassamme. Sanomalehtiin alettiin perustaa urheilutoimituksia vasta 1920-luvun lopulla. Urheilutoimittajat olivat alkujaan usein itse entisiä urheilijoita, tai muuten vahvan lajitaustan omaavia (Itkonen ym. 2008, 28-29).

Seppo Pänkäläinen (1998, 4-5) kirjoittaa, että koska urheilutoimittajat tulivat ennen alalle urheilun kautta eivätkä journalismin opinahjoista, oli urheiluun keskittyvä journalismi ennen nimenomaan *urheilujournalismia*. Pänkäläinen näkee, että 1990-luvun lopulla oli kuitenkin jo edetty *urheilujournalismiin*, ja lopulta 2000-luvulla siirryttäisiin *urheiluviestintään*.

Urheilujournalismin historiasta kannattaa Pänkäläisen (mt., 13) mukaan nostaa esiin se, että urheilujournalismin syntymisen ja alkumuodon voi Suomessa johtaa tiettyihin henkilöihin, jotka ovat ”yhden käden sormin luettavissa”. ”Muutamat henkilöt - - ovat siis itse asiassa vastuussa siitä, millaisen perustan urheilujournalismi sai. Martti Jukola esimerkiksi oli hyvin macho mitä urheiluun tulee, hän ei juuri osoittanut ymmärrystä naisten urheiluharrastusta kohtaan.” Pänkäläisen kertoman mukaan naiset jäivät heti kättelyssä paitsioon suomalaisessa urheilujournalismissa.

Urheilujuttuja lukiessa ei voi olla huomaamatta, että kieli on usein värikästä ja kuvailevaa, jopa lennokasta. Kielikuvia käytetään runsaammin kuin esimerkiksi politiikasta uutisoidessa. Urheilun sanasto on hyvin maskuliiniväritteistä, ja se lainaa paljon sotasanaa. Ottelun voitot kaapataan, vastustaja kukistetaan ja heidän maaliaan pommitetaan laukauksilla. Pänkäläinen huomauttaakin, että urheilujournalismin kieli on nimenomaan miesten keksimä kieli. ”Urheilukentillä naisurheilijat ovat usein lisäksi tyttöjä, jotka ovat joko viehättäviä tai urheilullisia. Miesurheilijat sen sijaan eivät ole (homoeroottisesti) komeita ja upeakroppaisia” (mt., 21).

Median avulla ihmiset pääsevät seuraamaan urheilutapahtumia, vaikka kisapaikka olisi toisella puolella maapalloa. Itsekin kannatan erästä espanjalaista jalkapallojoukkuetta, ja joukkueen

seuraaminen olisi hyvin hankalaa ilman internetiä ja televisiota. Vaikka televisiosta paljon urheilua tuleekin, ei sielläkään voida näyttää kaikkien lajien kaikkia sarjoja. Tässä kohtaa internet ja sen tarjoamat palvelut tuntuvat kultaakin kalliimmilta, kun ”oma” joukkue taistelee sarjapisteistä toisella puolella manteretta.

Urheilujournalismin tekijöillä (kuten muillakin media-alan vaikuttajilla) on suuri vastuu siitä, mitä lajeja ja tapahtumia ylipäättään seurataan ja välitetään kansalle. Millä perusteilla uutisoitavat aiheet ja lajit valitaan? Yksinkertaisin vastaus tuntuu olevan se, että saamansa palautteen perusteella toimituksissa tiedetään, mitkä lajit ihmisiä kiinnostavat. Palautetta tulee toimituksiin suoraan lukijoilta, mutta myös epäsuoraan myyntilukujen muodossa. Jokaisessa maassa on omat kansalliset ja suosikkilajinsa, joiden sarjoja seurataan enemmän ja vähemmän itsestään selvästi.

Itkonen, Ilmanen, Matilainen ja Jaskari (2008) selvittivät urheilutoimittajilta kyselylomakkeen avulla, kuinka he arvioivat urheilun julkisuuskuvaa. Vastausten perusteella tutkimuksessa todettiin, että katsojaluvut ja lukijatilastot määräävät, mitä urheilua media kulloinkin esiin nostaa. Media taiteilee kaksilla markkinoilla, sillä sen tuotosten on kiinnostettava sekä lukijaa että houkuteltava lukijoista kiinnostuneita mainostajia (ks. esim. Seppänen 2003, 80 ja Nieminen & Pantti 2004, 90). Siksi urheilumedian toiminta on helppo ymmärtää: suosituiksi koettujen lajien uutisointia jatketaan, koska aiheen tiedetään kiinnostavan lukijoita ja katsojia. Hyvät myynti- ja katsojaluvut puolestaan vetävät puoleensa mainostajia. Aivan ongelmaton ei tämäkään ansaintalogiikka ole.

”Paljon esillä olevat lajit viestivät katsojille omaa kulttuurista tekemistään. Jos laji on esimerkiksi aggressiivinen tai luontoa kuormittava, sen arvot välittyvät urheilua seuraavalle yleisölle. Jos media haluaa lisätä yhteiskunnallista vastuutaan, niin sen tulee ottaa viestintänsä perusteeksi muutkin kuin pelkästään viihdearvot. Tällöin nousee ongelmaksi se, onko urheilua seuraava yleisö valmis seuraamaan perässä.”
(Itkonen ym. 2008, 71.)

Itkonen ym. puhuivat tutkimuksessaan siitä, kuinka lasten ja nuorten urheilu ei saa mediassa paljoakaan tilaa. Saman voi katsoa pätevän myös naisiin, sillä miesten suorittama urheilu on paljon uutisoidumpaa kuin naisten. Uskoakseni tämä tilanne on saavutettu historian saatossa. Ensin urheilua ei katsottu naisille sopivaksi lainkaan, sittemmin naisille sallittiin vain tietyt lajit. Edelleenkin on olemassa sarjoja, joissa naiset eivät kilpaile korkeimmalla tasolla. Koska naisurheilua ei ole alusta asti ollut tarjolla samalla tavalla kuin miesurheilua, eivät urheilujournalismin kuluttajatkaan sitä ole osanneet kaivata. Tällöin miesten suorittaman urheilun

seuraaminen on kasvanut ja siksi myös sen viihdearvo on suurempi. Tämä voi olla yksi näkökulma siihen, miksi uutisoinnin määrä tuntuu olevan sukupuolittain epätasa-arvoinen.

2.1.3. Kesäolympialaiset ja naiset

Kesäolympialaiset järjestetään neljän vuoden välein, ja ne ovat jalkapallon MM-kisojen ohella yksi maailmanlaajuisesti katsotuimmista urheilutapahtumista. Itkosen ym. (2008, 64) tutkimuksen mukaan, johon vastasi 252 Urheilutoimittajien Liiton jäsentä, oman median kannalta kiinnostavin tapahtuma toimittajien mielestä oli kesä- ja talviolympialaiset. Reilut kaksi viikkoa kestävät kisat tarjoavat laajan kavalkadin eri urheilulajeja, joissa urheilijat pyrkivät olympialaisten tunnuslauseen mukaisesti suoriutumaan nopeammin, korkeammalle, voimakkaammin (citius, altius, fortius). Olympialaiset täyttävät joukkotiedotusvälineet, ja olenkin kuullut urheilua seuraamattoman ystäväni tuhahtavan, ettei kisoja pääse pakoon missään, vaikka niitä ei tieten tahtoen seuraisikaan.

Oma paras muistoni kesäolympialaisista sijoittuu vuoteen 2000 ja Australian Sydneyn kisoihin. Olin silloin yläasteen yhdeksännellä luokalla, ja koulussamme oli tapana järjestää ajoittain työelämään tutustumispäiviä. Päivän tarkoituksena oli hankkiutua jonnekin työpaikalle tutustumaan aikuisten työntekoon, mutta itse en ollut saanut hankituksi paikkaa, minne mennä. Näissä tapauksissa oppilas sai jäädä omaan kotiinsa tekemään kotitöitä. Uskon, että moni käytti tätä vaihtoehtoa hyväkseen ja jäi kotiin laiskottelemaan, mutta oma äitini otti koulun vaatimukset vakavasti, joten kulutin päiväni siivoten kotiamme. Television olin toki nipannut päälle, tulihan sieltä olympialaiset. En varta vasten odottanut miesten kuulantönnön finaalia, vaikka tiesinkin suomalaisen Arsi Harjun siellä työntyvän. Olin juuri imuroimassa olohuonettamme, kun huomasin Harjun astelevan kuularinkiin. Hetken mielijohteesta sammutin imurin, jotta voisin keskittyä miehen suoritukseen. Ja sieltähän se voittoisa kaari tulikin, 21,29 metriä. Imuri jäi niille sijoilleen, kun keskityin kuulafinaalin lopun jännittämiseen. Harjun huima suoritus tuli nimittäin jo toisella kierroksella. Yhdysvaltalainen Adam Nelson pääsi vielä lähelle (21,21), mutta lopulta kisa päättyi ja tanssin helpottuneena ympäri asuntoa. Kultaa Suomeen olympialaisista! Imurointikin sujui kisan katsottuani paljon rattoisammin.

Tasapuolisuuden nimissä täytyy mainita myös naisurheilijaan liittyvä vahva olympiamuisto. Olin ensimmäistä kesää töissä sanomalehdessä, Kymen Sanomissa Kotkassa. Pekingin kesäolympialaisten takia työvuorot saattoivat olla tavallisesta poikkeavia, joten tein itsekin peräkkäisinä päivinä ensin iltavuoron ja sen perään aamuvuoron. Aamuvuorossa tehtäväni oli

seurata olympialaisia ja laittaa kisoja koskevat jutut ja tulokset nettiin. Olin räätiväsynyt, enkä odottanut kovin kiintoisaa päivää, sillä ohjelmassa ei ollut itseäni kiinnostavia lajeja. Onneksi aamuun kuului suomalaisedustusta, kun Satu Mäkelä-Nummela kilpaili naisten trap-ammunnassa. Vaikka urheilulaji itsessään ei olisi mielestäni kovin kiinnostava, suurien arvokisojen aikaan seuraan kuitenkin suomalaisten edesottamuksia. Tämä on uskoakseni varsin yleinen ilmiö, sillä vaikka ihminen ei kokisi jotain lajia suoranaisesti omakseen ja mielenkiintoiseksi, antaa oman maan edustaja asiaan jonkinlaista tarttumapintaa.

Seurailin siis sivusilmällä televisiosta tulevaa ammunталähetystä samalla, kun syydin STT:n uutisia ja tuloksia verkkoon. Melko pian havahduin siihen, että Mäkelä-Nummela ampuukin aika hyvin. En tiedä trapista lajina mitään, mutta toki selostajan avulla ja oman yleisen urheilutietämykseni turvin aloin ymmärtää, että nyt voi tulla kultaa. Aloinkin jo hahmotella muutaman lauseen mittaista sähköttä, jonka voisin julkaista heti, jos kultaa tulee. Ja tulihan sitä. Muistan elävästi sen iloisen tunteen, kun sain julkaista sähköen, jossa kerrottiin olympiakullasta. Aikaisemman päivän iltavuoro ja siitä johtunut väsymys kaikkosivat saman tien.

Vaikka Mäkelä-Nummela ja tuhannet muut naiset saavat nykyisin osallistua olympialaisiin, ei naisten urheilu ja olympiaedustus ole ollut mitenkään itsestään selvää vuosien saatossa. Kun olympialaiset aikanaan Kreikassa alkoivat, ei naisia päästetty edes katsomoon. Vain miehet urheilivat ja vain miehet saivat katsoa urheilua.

Varhaisimmat säilyneet dokumentit, jotka viittaavat olympialaisiin, ovat vuodelta 776 eaa ja ensimmäiset nykyaikaiset kesäolympialaiset järjestettiin Kreikan Ateenassa vuonna 1896 (Hämäläinen 2004, 11-12).

Naiset saivat osallistua vasta neljä vuotta myöhemmin, vuonna 1900, ja silloinkin vain viiteen lajiin. Naisosanottajia oli tuolloin 22, kun urheilijoita yhteensä oli 997, eli naisia heistä oli vain kaksi prosenttia. Sittenkin myös naisten osallistuminen olympialaisiin on lisääntynyt, sillä viimeisimmissä kesäolympialaisissa Lontoossa naiskilpailijoita oli jo 44 prosenttia (olympic.org.) Olympialaisten peruskirjassa sanotaan, että ihmiseen tai maahan kohdistuva syrjintä rodun, uskonnon, poliittisen suuntautumisen, sukupuolen tai muun vastaavan perusteella on täysin yhteensopimatonta olympialiikkeen idean kanssa (Olympialiikkeen peruskirja, 12). Samoin kirjassa julistetaan, että olympialiikkeen päämäärään ja rooliin kuuluu kannustaa ja tukea naisten urheilun edistämistä kaikilla tasoilla ja kaikissa rakenteissa, jotta miesten ja naisten välisen tasa-arvon

periaate toteutuisi (mt., 16). Tällaiset säädökset peruskirjassa ovat hienoja ja tarpeellisia, mutta jo niiden olemassaolo tuntuu tekevän selväksi, että sukupuolten välistä tasa-arvoa ei ole vielä saavutettu. Peruskirja on todella tuore, sillä sen kannessa sanotaan kirjan säännösten olevan voimassa 9. syyskuuta 2013 alkaen.

2.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Pertti Alasuutari (1999, 78) toteaa, että yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on joskus vaikeaa erottaa aineiston empiirisiä havaintoja tutkimuksen tuloksista, sillä havainnoilla on usein sellaisenaan oma kiinnostavuutensa. Tämän kahtiajaon kanssa olen itsekin paininut paljon, ja se tiivistyy ongelmaan tutkimusongelmasta ja tutkimuskysymyksistä.

Tutkimusongelmani on tasa-arvo ja sen toteutuminen HS:n urheilusivuilla. Arkijärjen mukaan tasa-arvo on sitä, että kaikilla ihmisillä on yhtäläiset arvot ja oikeudet sukupuolesta, iästä, rodusta ynnä muista samankaltaisista ominaisuuksista riippumatta. Tasa-arvolla tuntuu nykyisin olevan juurikin miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon viittaava merkitys. Suomen laissa on monia pykälää tasa-arvoon liittyen, muun muassa viranomaisten sekä työnantajien velvollisuudesta tasa-arvon edistämiseen ja tasa-arvon edistämisestä oppilaitoksissa. Syrjintä sukupuolen perusteella on laissa kielletty:

”Välitön ja välillinen syrjintä sukupuolen perusteella on kielletty. Välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella; tai*
- 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä.*

Välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella; tai*
- 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perhehuoltovelvollisuuden perusteella” (finlex.fi.)*

Suomen Journalistiliitolla on omat säädöksensä tasa-arvosta.

”Suomen Journalistiliitto on omassa tasa-arvo-ohjelmassaan asettanut tavoitteekseen

- saada aikaan toimivat tasa-arvosuunnitelmat mahdollisimman moniin journalistien työyhteisöihin
  - kehittää palkkatasa-arvoa tukevia palkkausjärjestelmiä
  - huolehtia naisten ja miesten tasapuolisesta sijoittumisesta liiton luottamus- ja muihin tehtäviin
  - toimia tasa-arvomyönteisen ilmapiirin luomiseksi viestintäalalle ja
  - edistää tasa-arvonäkökulman huomioimista journalistisessa työssä”
- (journalistiliitto.fi.)

Liiton sivuilla todetaan myös, että journalistien ei pidä työssään tuoda sukupuolta esille halventavalla tai asiaankuulumattomalla tavalla. Journalistiliiton sivuilla on julkaistu toimituksen pieni tasa-arvo-opas, jossa käydään läpi tasa-arvoon liittyviä väittämiä ja vastaväittämiä sekä huomautetaan, että journalistit muokkaavat yleisönsä maailmankuvaa ja asenteita (Journalistiliiton tasa-arvo-opas). Tasa-arvo on ilmiselvästi yhteiskunnan hyve, kun siitä kerran laissa ja ammattiryhmien omissa ohjeissa säädetään. Aiemmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, etteivät journalismin ja varsinkaan urheilujournalismin sisällöt aina noudata sukupuolisen tasa-arvon ideaalia. Oma tutkimukseni pyrkii vastaamaan siihen, esitetäänkö HS:ssä julkaistuissa urheilukuvissa miehiä ja naisia tasa-arvoisesti, vai toistavatko ne maskuliinista hegemoniaa.

Tutkimusongelman kimppuun käyn kysymällä, löytyykö HS:n urheilusivujen kuvista jotain eroa sen mukaan, esittääkö kuva naista tai miestä. Rakennan aiheelleni relevantit kuvatyypin koodausyksiköt ja vertailen sekä ristiintaulukoin kuvien lukumäärää eri yksiköissä sen mukaan, esittääkö kuva naista vai miestä. Kuvien kategorisoinnin jälkeen näen, onko naisista ja miehistä erityyppisiä kuvia lehden sivuilla. Kiinnitän lisäksi huomiota kuvaa ympäröivään tekstiin (otsikko, alaotsikko, kuvateksti). Teksteistä pyrin huomioimaan mahdollisia eroja ja esimerkiksi urheilijoihin liitettyjen adjektiivien ja muiden kuvailujen käyttöä ja mahdollisia eroja sukupuolten välillä.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia kuvia (visuaalisia järjestyksiä) naisista ja miehistä löytyy Helsingin Sanomien urheilusivuilla, ja onko kahden sukupuolen esittämisen välillä jotain eroa?
2. Millaisia asioita mainittiin sivujen näkyvimmissä teksteissä, ja onko tässä eroa sukupuolien välillä?

Pyrin luomaan laajan katsauksen urheilukuviin ja siihen, missä tilanteissa ja millaisina miehet ja naiset kuvataan. Aiempien tutkimusten perusteella on jo selvää, että miehistä on edelleen enemmän kuvia kuin naisista, joten lukumäärä sukupuolten välillä ei niinkään kiinnosta minua. Enemmän haluan tutkia millaisessa roolissa mies ja nainen ovat: onko urheilusuoritus juuri kesken, onko kuvan henkilö edustamassa jotain tahoja tiedotustilaisuudessa vai kenties poseeraamassa palkintokorokkeella. Lisäksi minua kiinnostaa se, miltä nainen ja mies kuvassa näyttävät, eli kiinnittykö kuvan huomio ja katsojan katse johonkin tiettyyn asiaan enemmän kuin toiseen (esim. ilme, asento, vaatetus). Ydinkäsitteeni on visuaalinen järjestys, eli pohdin, millaisia visuaalisia järjestyksiä urheilusivujen valokuvat muodostavat. Esitetäänkö urheilun maskuliinisessa maailmassa myös naiset maskuliinisina, vai rakennetaanko naisten esityksiin feminiinisempiä konnotaatioita? Tutkin myös, ohjataanko ympäröivällä tekstillä kuvan tulkintaa. Muiden maussa Irma Kaarina Halonen (1999, 199) toteaa, että ”kuvan ja kuvatekstin symbioottinen suhde osoittaa myös sitä tapaa, millä sinänsä tulkinnoille avoin kuvapinta merkityksellistyy (ja sukupuolittuu).” Aineistoa tutkittuani minulle jää käteen tieto siitä, että joko naisia ja miehiä esitetään samoilla tavoilla tai sitten ei. Tämä vastaa kysymykseen siitä, ovatko sukupuolien esittämisen tavat tasa-arvoisia.

Tästä tutkimuksesta on pitkälti rajattu pois monia keskeisiä mediatutkimuksen käsitteitä, esimerkiksi vallan ja tuotannon käsitteet. Mediajärjestelmät ovat monimutkaisia ja niihin kietoutuu paljon valtaan, politiikkaan ja talouteen liittyvää tematiikkaa. Vaikka mitään journalistista tuotetta ei täysin voikaan irrottaa kulttuurisesta ympäristöstään ja tuossa ympäristössä toimimisen lainalaisuuksista, otan tässä tutkimuksessa tutkimuskohteeni kuitenkin enemmän annettuna, eli nykyisen mediajärjestelmän lopputuotteena. En esimerkiksi lähde pohtimaan sitä, onko analysoimillani kuvilla tavoiteltu vaikkapa lehden myynnin maksimointia. Tosiasia on se, että tarkastelemanani kuvat on julkaistu Helsingin Sanomien urheilusivuilla. Tutkimusotteeni on olemassa olevaa tuotetta tulkitseva, sillä pyrin huomaamaan kuvista sen, millaisia visuaalisia järjestyksiä ne rakentavat.

2.3. Metodi

Tutkimukseni on osin määrällistä ja osin laadullista. Teen määrällistä analyysia laskiessani valokuvia eri kategorioissa, ja laadullisessa analyysissa otan muutamia aineistosta nousevia mielenkiintoisia esimerkkejä lähempään tarkasteluun.. Tämä siksi, että ”Tieteellisessä - -

tutkimuksessa empiirisen tutkimuksen *havaintoja* ei koskaan itsessään pidetä 'tuloksina'; asioita ei oteta sellaisina kuin miltä ne näyttävät. Havaintoja pidetään vain *johtolankoina*, joita jollakin tavalla tulkitsemalla pyritään pääsemään havaintojen 'taakse' ” (Alasuutari 1999). Jotta graduni ei jää pelkästään selvitykseksi vaan kasvaa tutkimukseksi, on mukana myös laadullinen näkökulma.

2.3.1. Metodin esittely ja kritiikki

Metodini on sisällönanalyysi. Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi kertovat kirjassaan ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi” (2009, 105-106), että sisällönanalyysiä ja erittelyä pidetään joskus synonyymeina ja joskus niistä taas puhutaan kahtena eri asiana.

Eri kirjoittajien teksteissä vilahtelevat sanat kuten ”laadullinen sisällönanalyysi” ja ”kontekstianalyysi”, ja välillä taas puhutaan laadullisesta sisällönanalyysistä, jossa aineistoa voidaan kvantifioida. Sanojen ”sisällön analyysi” ja ”sisällön erittely” yhteen tai erikseen kirjoittamisestakin tuntuu olevan monta mallia ja mielipidettä. Tästä kaikesta ei meinaa ensilukemalla mitään tolkkua ottaakaan.

Janne Seppänen selvittää kirjassaan ”Visuaalinen kulttuuri – teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle” tätä minua hämmentänyttä käsitteiden variaatiota. Seppäsen (2005, 145) mukaan 1970-luvulla pyrittiin suomentamaan ulkomailta tulleet käsitteet, joka johti sanan content analysis muokkautumisen muotoon sisällön erittely, eikä sisällönanalyysi. Käytännössä käsitteillä ei kuitenkaan ole eroa.

Gradussani puhun sisällönanalyysistä, jonka piiriin kuuluu sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen osuus tutkimuksestani. Tämä tuntui mielestäni yksinkertaisimmalta linjanvedolta, sillä tuoreimmissa alaa käsittelevissä teoksissa puhutaan sisällönanalyysistä ja tietenkin myös englanninkielisten teosten käyttämä termi on aiemmin mainittu content analysis. Myös Seppänen (mt., 143-144) puhuu sisällönanalyysistä, jonka hän kuvaa metodina toimivan sekä määrälliseen että laadulliseen tutkimukseen.

”Sisällönanalyysi - - on kuvien ja tekstien järjestelmällistä muuttamista numeroiksi, aineiston määrällisiksi piirteiksi. - - Sisällönanalyysi kohdistuu aina suurempaan aineistoon, mikä ei kuitenkaan sulje pois yksittäisten representaatioiden analyysia. Päinvastoin. Sisällönanalyysin avulla on mahdollista saada tietoa siitä, miten yksittäiset representaatiot sijoittuvat osaksi laajempaa aineistoa. - - Mediakuvaston

systemaattinen sisällönanalyysi voi myös antaa vastauksia siihen, millaisia visuaalisia järjestyksiä eli visuaalisten esitysten säännönmukaisuuksia ja rakenteita kuvallisessa julkisuudessa on.”

Tämä Seppäsen kuvaus sisällönanalyysistä on osuvin, jonka kyseistä metodologiaa koskevan kirjallisuuden viidakosta löysin. Siinä tunnustetaan metodin mahdollisuudet ja anti sekä kvalitatiiviselle että kvantitatiiviselle tutkimukselle. Seppäsen kuvauksen tavoin analysoin ensin aineistoni määrällisesti, jotta saan tarkan kokonaiskuvan laajasta materiaalista. Kun yleiskuva on luotu, on helpompi käydä käsiksi aineistossa ilmeneviin säännönmukaisuuksiin ja niiden merkitykseen.

Kuinka hyvin sisällönanalyysi sitten soveltuu visuaalisen aineiston tutkimiseen? Tätä kysymystä pohtii muun muassa Gillian Rose kirjassaan ”Visual Methodologies: an Introduction to the Interpretation of Visual Materials”. Sisällönanalyysi metodina kehitettiin alun perin tulkitsemaan kirjoitettua ja puhuttua kieltä. Sisällönanalyysi on tarkkaa työtä, joka perustuu tiukkoihin sääntöihin, sillä vain niin voidaan aineistoa luokitella saavuttaa tutkimuksen reliabiliteetti. (mt., 54.) Visuaalisia sisältöjä tutkiessa tämä voi kuitenkin herättää ihmetystä. Eikö jokainen ihminen tulkitse kuvia enemmän tai vähemmän henkilökohtaisesti, oman historiansa ja kulttuurisen taustansa ja ymmärryksensä mukaan? Kuinka siis kuvia voitaisiin luokitella sisällönanalyysin määrällisen tutkimuksen lähestymistavan mukaan?

Sisällönanalyysia kritisoivat ovat tarttuneet juuri tähän näkökulmaan. Kriitikoiden mielestä sisällönanalyysi ei ota lainkaan lukuun eri ihmisten erilaisia tapoja tulkita kuvia. Myös kuvien kulttuurisen merkityksen käsittelylle ei jää sisällönanalyysissä kunnon sijaa. Itse jaan Rosen käsityksen siitä, että kulttuuriseen merkitykseen voi päästä käsiksi, jos kuvien tutkija itse ymmärtää ja (ennen kaikkea) osaa selvittää tekstissään tarkasteltavana olevien kuvien ja niihin liittyvän kulttuurisen kontekstin väliset linkit (mt., 56). Kuvien määrällinen tarkastelu sisällönanalyysin keinoin on mahdollista, kunhan tutkija määrittelee analyysissä käyttämänsä koodausyksiköt tarpeeksi selkeästi ja yksiselitteisesti.

On päivänselvää, että koodausyksiköiden ja niiden muuttujien täytyy olla niin tarkoin aukikirjoitettuja, että tutkimuksen toisteisuus on mahdollinen. Liian abstraktit ja huonosti luodut muuttujat johtaisivat siihen, että toinen tutkija ei pystyisi saamaan samoja tuloksia samastakaan aineistosta, saati sitten eri materiaalista. Pätevässä tutkimuksessa on aina pyrittävä siihen, että

tutkimus olisi mahdollista toistaa myöhemmin mahdollisimman samoin tuloksin. Testasin koodausyksiköitäni ja niiden muuttujia antamalla pienen osan materiaalista analysoitavaksi kolmelle eri henkilölle. Koska he jakoivat lähes koko koeaineistonsa samoihin muuttujiin kuin minä, olin onnistunut selittämään luomani koodit tieteellisen tutkimuksen edellyttämällä tavalla. Kerron lisää koekoodauksesta kappaleessa 2.4.

Selkeiden koodausyksiköiden ja muuttujien luonti on tutkimukseni elinehto, mutta määrällisen analyysin jälkeen minun on pystyttävä tarkastelemaan aineistoani sen kulttuuristen merkitysten näkökulmasta. Myös tällöin tutkimuksen reliabiliteetti riippuu kyvystäni selvittää ja perustella omat johtopäätökseni. Aiempien tutkimusten ja laajan lähdekirjallisuuden sekä selkeiden perustelujen avulla uskon saavuttavani tutkimuksessa tarvittavan reliabiliteetin.

Sisällönanalyysin käyttökelpoisuudella visuaalisen materiaalin tutkimisessa on toki myös puolestapuhujansa. Muiden muassa Catherine A. Lutz ja Jane L. Collins käyttivät sisällönanalyysia tutkiessaan National Geographic -lehden valokuvia. Heidän mukaansa laajan kuvallisen materiaalin muokkaaminen numeerisiksi aineistoiksi ei tyypistä materiaalin rikkautta, vaan mahdollistaa erilaisten kaavojen löytämisen. Tarkkojen havaintoyksiköiden luominen myös vähentää sitä riskiä, että tutkija tekisi kuvista vain omia ennakko-olettamuksiaan tukevia havaintoja. (Lutz & Collins, 1993, 89.) Numeerisen aineiston monipuolinen tarkastelu nostaa esiin havaintoja, jotka eivät välttämättä näy aineistoista kovin ilmeisesti. Määrällinen analyysi myös mahdollistaa laajan aineiston käytön, joka lisää tutkimuksen kattavuutta ja uskottavuutta.

2.3.2. Määrällinen sisällönanalyysi

Uskottava määrällinen sisällönanalyysi on mahdollista saavuttaa toteuttamalla seuraavat neljä työvaihetta, jotka Rose (2001, 56-66) on hahmotellut.

1. Kuvien valinta

Tutkittavan aineiston on luonnollisesti pystyttävä vastaamaan sille esitettyihin kysymyksiin. Kuka tahansa HS:ää selaileva voi huomata, että miesten urheilusta kirjoitetaan enemmän kuin naisten. Aineistoa valitessa oli siis se vaara, ettei urheilusivuille osuisi naisia esittäviä kuvia lähes ollenkaan. Ratkaisin ongelman valitsemalla aineistokseni kesäolympialaisten aikaiset lehdet. Oman pohjatietoni perusteella tiedän, että silloin naisten lajeista raportoidaan enemmän kuin muuhun aikaan. Valitsemalla kesäolympialaisten aikaiset kuvat varmistan, että aineistossani on tarpeeksi

materiaalia molempien sukupuolien esittämisen arvioimiseen. Jos olisin valinnut vain satunnaisia lehtiä, olisi voinut käydä niin, että lähipäivinä olisi ollut vaikkapa Suomen miesten jalkapallomaajoukkueen arvokisakarsintapeli, jolloin HS:n sivut täyttyvät jalkapallosta, ja naisia esittävät kuvat olisivat jääneet ehkä kokonaan pois. Nyt aineistossani on varmuudella kuvia myös naisista.

2. Koodausyksiköiden ja muuttujien laatiminen

Sisällönanalyysissa tärkeitä termejä ovat havaintoyksikkö, koodausyksikkö ja muuttuja. Pietilän (1976, 102) mukaan havaintoyksiköt ovat ”yksiköjä, joihin liittyvinä tiedot tutkittavista ilmiöistä merkitään muistiin ja/tai joihin liittyvinä niitä jatkossa käsitellään.” Havaintoyksikköjäni ovat luonnollisesti HS:n urheilusivuilla ilmestyneet valokuvat. Yksi havaintoyksikkö sisältää useampia koodausyksiköitä. Koodausyksiköitä tutkimuksessani ovat esimerkiksi sukupuoli, urheilulaji ja kuvan sisältö. Seppäsen (2005, 152) mukaan koodausyksikkö onkin se osa havaintoyksikköä, jonka perusteella havaintoyksikkö saa tietyn muuttujan arvon. Eri muuttujat ”viittaavat niihin sisällöllisiin ilmiöihin, joista tutkimuksessa kerätään tietoa. - - Sisältöluokan käsite liittyy tutkimusongelmaan ja niihin ilmiöihin, joita se asettaa tutkittavaksi tai joita sen puitteissa voidaan tutkia.” (Pietilä 1976, 127.) Pietilä puhuu tässä yhteydessä muuttujien sijaan sisältöluokista, mutta toteaa muutamaa lausetta myöhemmin, että ”sisältöluokat ovat muuttujia”. Koska tutkimani ilmiö on naisten ja miesten tasa-arvoisuus urheilusivujen kuvissa, ovat muuttujani osaksi erittäin itsestään selviä (koodausyksikössä sukupuoli muuttujat ovat *mies* ja *nainen*) ja osaksi hieman vaikeampiselkoisia (koodausyksikössä sisältö muuttujat *tunne* ja *poseeraa urheiluun liittyen*). Tässä minulla onkin tutkijana haaste selittää muuttujani niin hyvin, että gradua lukeva ymmärtää, mitä eri muuttujilla ajan takaa ja millaisia johtopäätöksiä niiden esiintyvyydestä voidaan vetää.

Rose (2001, 59-60) kirjoittaakin, että koodausyksiköiden on hyvä täyttää kolme vaatimusta. Ensiksi niiden tulee olla tyhjentäviä: kaikki tutkimuksessa tärkeät näkökulmat pitää kattaa jollain koodausyksiköllä. Toiseksi koodausyksiköiden pitää olla eksklusiivisia: ne eivät saa sekoittua keskenään, vaan niiden pitää olla tarkkarajaisia, jotta koodaus on selkeä. Kolmanneksi koodausyksiköiden tulee olla valaisevia: koodausyksiköiden tulee olla analyttisesti mielenkiintoisia ja johdonmukaisia.

3. Kuvien koodaus

Kun koodausyksiköt on laadittu, on aika tehdä analyysit. Analyysin täytyy olla systemaattista ja kuvia on tutkittava tarkoin, jotta jokaiseen kuvaan osataan liittää kaikki siitä löytyvät

koodausyksiköt ja muuttujat. Suoritin tutkimukseni koodauksen käsin käyttämällä excel-taulukkoa, sillä se on minulle tuttu ohjelma ja näin tulosten kirjauksen aikana sattuvat mahdolliset virheet jäivät minimiin. Vieraampaa ohjelmaa käyttäessä olisin saattanut tehdä jotain huomaamattani väärin. Excel ohjelmana mahdollistaa myös tarvitsemani ristiintaulukoinnin.

4. Tulosten analysointi

Kuten jo yllä mainitsin, vertaan tuloksia eri koodausyksiköiden sisällä ja ristiintaulukoin myös eri koodeja keskenään. Näin saan mahdollisimman paljon irti numeerisesta aineistosta.

2.3.3. Laadullinen sisällönanalyysi

Laadullisessa sisällönanalyysissä käytän hyödynni visuaalisen järjestyksen käsitettä ja semiotiikkaa. Etsiessäni ja tulkitessani kuvien visuaalisia järjestyksiä käytän hyväkseni semiotiikan käsitteitä denotaatio ja konnotaatio.

Valokuva ja visuaalinen järjestys

Susan Sontagin mielestä valokuva on vangittua kokemusta, ja näin ollen kamera toimii apuvälineenä tiedonjonon tyydyttämiseksi (Sontag 1984, 10). Valokuvien oletetaan usein (varsinkin journalismiin liittyessään) olevan todistusvoimaisia osia todellisuudesta, sillä tarkalleen ottaen ne ovat materiaalisia osia esittämästään kohteesta (Seppänen 2001a, 152). Sontagkin toteaa:

”Valokuvat ovat todisteita. Jokin kuulemamme mutta silti epäilemämme näyttää muuttuvan todeksi heti kun näemme siitä otetun valokuvan” (Sontag 1984, 11). Sanomalehtien sivuilla olevia kuvia tulee usein katsoneeksi ikään kuin ohimennen, niitä tarkemmin pohtimatta. Varsinkaan kuvan todenperäisyyteen tulee harvoin kiinnittäneeksi huomiota, sillä sanomalehden luonteeseen kiinnitetään riippumattoman journalismin mukanaan kantamia hyveitä: ajankohtaisuus ja faktapohjaisuus (ks. esim. Seppänen 2003, 21).

Toki nykytekniikalla voidaan manipuloida kuvia lähes mielin määrin, ja manipuloituja kuvia on joskus valitettavasti näkynyt joukkotiedotusvälineissä asti. Lehtiä lukiessani kuitenkin oletan lähtökohtaisesti, että kuvan kaltainen tilanne on ollut olemassa ja olemassa ollessaan se näytti melko lailla edessäni olevan kuvan kaltaiselta. ”Kuva voi vääristää; mutta se myös osoittaa, että jokin, joka on samankaltainen kuin kuvassa, on tai on ollut olemassa” toteaa Sontag (1984, 12). Semioottisten käsitteiden turvin asian voi ilmaista näin: aineistoani analysoidessani uskon sanomalehtivalokuvan indeksisyyteen ja ikonisuuteen. ”Kameralla otettu valokuva on indeksinen

merkki, koska kohteesta heijastuneet valonsäteet ovat aivan fyysisesti piirtäneet jälkensä filmin pinnalle” (Seppänen 2005, 125-126). Kuva on siis todiste siitä, että jotain kuvan esittämää on joskus ollut olemassa jossain ajassa ja paikassa. Kuvan kohde on tietenkin voitu varta vasten asettaa esittämään jotain, mutta se ei poista sitä tosiasiaa, etteikö valokuvassa näkyvä näkymä olisi ollut olemassa. Valokuvan ikonisuudella tarkoitetaan sitä, että valokuvat muistuttavat kuvan kohdetta (mt., 130-132). Tutkin valitsemiani uutiskuvia pitäen niitä realistisina esityksinä siitä, mitä on kuvan ajanottohetkellä ollut nähtävissä ja olemassa.

Janne Seppäsen (2001b, 8) mukaan valokuvalla ei itse asiassa ole perimmäistä olemusta, vaan sen merkitykset rakentuvat kulttuurisissa käytännöissä, joissa sitä katsotaan ja tulkitaan. Tutkimukseni katsoo kuvia journalismiin ja sanomalehteen liittyvässä kulttuurisessa kontekstissa, eli tässä tapauksessa urheilujournalismin kontekstissa. Urheilujournalismi taas on osa laajempaa journalismin ja mediatuotannon kontekstia.

Sanomalehdessä kuvilla viestitään esimerkiksi sitä, miltä jutun aiheena oleva henkilö tai esine näyttää. Urheilukuvissa esitetään varsin usein juttua koskevaa urheilulajia ja ihmisiä sen parissa. Janne Seppäsen (2001a, 14) mukaan kuvat sisältävät myös koko joukon visuaalisia järjestyksiä. ”Se [visuaalinen järjestys] viittaa visuaalisen todellisuuden säännönmukaisuuksiin ja niihin kytkeytyviin merkityksiin”.

Seppäsen mukaan jotkin visuaaliset järjestykset on helppo tulkita. Ymmärrämme palkintopallilla itkevän urheilijan olevan iloinen ja tyytyväinen suoritukseensa, vaikka itku yhdistetäänkin useimmin suruun ja epätoivoon. Kaikki visuaaliset järjestykset eivät kuitenkaan ole yhtä ilmeisiä, vaan niitä voi oppia etsimään ja tulkitsemaan. Seppänen (mt., 16) puhuukin visuaalisesta lukutaidosta: ”Visuaalinen lukutaito on visuaalisten järjestysten tajua ja perusteltujen tulkintojen tekemistä niistä.” Graduni yksi lopputulos onkin toivottavasti oma kehittynyt visuaalinen lukutaitoni.

Visuaaliset järjestykset sisältävät erilaisia kulttuurisia merkityksiä ja nämä merkitykset ovat jaettuja ja vakiintuneita (mt., 36). Samassa kulttuuripiirissä elävät ihmiset ymmärtävät erilaiset visuaaliset järjestykset tiettyyn rajaan asti samoin tavoin. Karkeana esimerkkinä voisi kuvitella, että kun hyvinvointivaltion kasvatti näkee kahvilan ovessa logon ” free Wi-Fi”, hän tietää, että kahvistaan nauttiessaan hänelle tarjotaan ilmainen langaton internet-yhteys hänen mobiililaitteeseensa tai kannettavaan tietokoneeseensa. Sen sijaan kehitysmaan asukkaalle kyseinen logo ei välttämättä

kerro yhtään mitään. Tämä on yksi tapa, jolla visuaaliset järjestykset toimivat. Seppänen (mt., 37) kirjoittaa, että myös sanomalehtien ja uutiskuvien visuaaliset järjestykset sisältävät merkityksiä, joihin ”liittyy odotuksia, normeja, tunteita ja ne kiteytyvät osaksi ihmisten välistä vuorovaikutusta.” Olen omassa työssäni kohdannut useasti iltapäivälehdien tekemiseen liittyvät kuvalliset normit. Olin taittamassa uutista, joka koski junan alle mennyttä miestä. Kuvatoimittaja toi minulle kasan rikospaikkakuvia, jotka oli saatu poliisilta. Kuvatoimittaja ohjeisti minua olemaan käyttämättä yhtä kuvista, sillä siinä näkyi verta maassa. Kuvat, joissa selkeästi näkyy menehtyneen ihmisen verijäljet, eivät siis kuulu iltapäivälehdien visuaaliseen järjestykseen.

Seppänen kirjoittaa, että visuaalisen järjestyksen kannalta on olemassa neljä olennaista aluetta:

1. Ympäristön visuaaliset rakenteet, esineiden järjestykset
  2. kuvallisten esitysten esittämisen tavat ja sisältöjen säännönmukaisuudet
  3. katseen varaan rakentuvan nonverbaalin vuorovaikutuksen muodot
  4. katsetta ja katsomista määrittelevät kulttuuriset normit ja näkemisen tavat
- (mt., 52).

Pro gradussani minua kiinnostaa kohta 2, eli kuvallisten esitysten visuaaliset järjestykset. Seppäsen mukaan joukkoviestintävälineet ja niissä esiintyvät kuvat sisältävät jo itsessään visuaalisia tottumuksia. Valokuvaan eritoten liittyy paljon kulttuurisia merkityksiä. ”Kuvallisen esityksen geneeriset, sen lajityyppiin liittyvät, merkitykset siis nivoutuvat osaksi sen visuaalisia järjestyksiä” (emt, 34).

Sen lisäksi, että visuaaliset järjestykset liittyvät lajityyppiin, ne voivat liittyä myös itse kuvissa oleviin asioihin ja niiden esittämisen tapoihin. ”Hyvin tärkeät visuaaliset järjestykset liittyvät esimerkiksi siihen, millä tavoin sukupuolta, etnisiä vähemmistöjä tai vaikkapa vieraita maita esitetään” (Seppänen 2001a, 34). Juuri tässä tullaan tutkimukseni ydinalueeseen, eli sukupuolen esittämisen tapoihin. Miten naisia ja miehiä HS:n urheilusivuilla esitetään, ja esitetäänkö heitä keskenään eri tavoin, eli millainen on sanomalehdien urheilukuvien visuaalinen järjestys? Kuten Seppäsenkin toteaa, on esimerkiksi sanomalehdien sivulle päätenyt uutiskuva monen ihmisen työn tulos. Kuvaaja ottaa kuvan, joku muu saattaa käsitellä sen ja joku muu taittaa sen sivulle. ”Heitä kaikkia sitovat enemmän tai vähemmän journalismin käytäntöön liittyvät julkilausutut ja sanattomat sopimukset, jotka määrittelevät sitä, millainen visuaalinen järjestys lehden sivuille muodostuu, mitä näytetään ja mitä jää näyttämättä” (mt., 35). Minun tehtäväni on tutkia, millainen on naisen ja millainen on miehen visuaalinen järjestys HS:n kesäolympialaisten aikaisessa uutisoinnissa.

Aiempien tutkimusten mukaan naisia on esitetty eri tavalla kuin miehiä. Vaikka aiemmat tutkimukset eivät olisi käyttäneet käsitteenään juuri visuaalisia järjestyksiä, ovat ne avanneet näkemystä siitä, miten naisia ja miehiä esitetään. Seppänen sanookin, että sen lisäksi, että ihmiset tuottavat visuaalisia järjestyksiä luomalla näkyviä objekteja, he tuottavat niitä myös tulkitsemalla olemassa olevia objekteja (mt., 34). Aiemmat tutkijat eivät käyttäneet visuaalisen järjestyksen käsitettä, mutta tätä tulkintatyötä ja visuaalista lukutaitoa he ovat tutkimuksessaan harjoittaneet (vaikka eivät ehkä visuaalisen lukutaidonkaan käsitettä olisi itse käyttäneet). Vaikka visuaalisen järjestyksen käsite onkin melko tuore, ei se tarkoita, että näitä järjestyksiä ei olisi ollut olemassa jo ennen käsitteen käyttöön ottoa. Operoin hieman eri käsitte pohjalla kuin aikaisemmat tutkijat, joihin viittaan, mutta teen samaa työtä kuin he: tutkin esittämisen tapoja.

Valokuvan ja muunkin visuaalisen materiaalin tutkimuksessa yksi useimmin toistettu lause tuntuu olevan, että nyky-yhteiskunta on kaiken aikaa muuttunut ja on edelleen muuttumassa entistä visuaalisemmaksi. Onkin totta, että esimerkiksi valokuvaustekniikka on kehittynyt sellaiseksi, että usealla länsimaaisessa kulttuurissa elävällä ihmisellä on kamera aina mukanaan, se kun kuuluu nykyään kännyköiden vakiovarusteisiin. Internet on tehnyt kuvien jakamisesta helppoa ja nopeaa, ja esimerkiksi television ja elokuvan kehittyminen ja yleistyminen on tuonut visuaaliset elementit vahvaksi osaksi kulttuuria ja jokapäiväistä elämää. Tämän visuaalisen myllerryksen pyörteissä onkin tärkeää huomauttaa, että omassa aineistossani valokuvien kappalemäärät itse asiassa vähenivät lähes vuosi vuodelta. Tämä johtui paperilehtien sivujen vähenemisestä, mikä taas linkittyy journalismin suurempaan kehityskulkuun. Televisioiden yleistyminen ja internetin mahdollistama nopea tiedonvälitys ovat syöneet tilaa ja tilaajia perinteiseltä printtimedialta. Tämä kehitys näkyy myös HS:ssä, sillä jokaisissa olympialaisissa analysoitavia sivuja oli vähemmän kuin edellisissä. Tämän vuoksi kuvia oli luonnollisesti myös vähemmän. Kuvat eivät ole kadonneet mihinkään, sillä esimerkiksi juuri internettiin kuvia mahtuu niin paljon kuin niitä sinne jaksetaan syyttää, mutta omassa aineistossani kuvat vähenivät vuosi vuodelta.

Semiotiikka

John Fiske kuvaa semiotiikkaa ytimekkäästi: ”Merkkien ja niiden toiminnan tutkimusta sanotaan semiotiikaksi” (Fiske 1992, 61). Semiotiikassa huomio keskittyy ennen kaikkea tutkittavaan tekstiin, tai minun tapauksessani kuvaan. Merkin ymmärtämiseksi tarvitsee ottaa huomioon itse merkki, se mihin merkki viittaa ja merkin käyttäjät. Semiotiikan uranuurtajia olivat yhdysvaltalainen filosofi Charles Sanders Peirce ja sveitsinranskalainen kielitieteilijä Ferdinand de

Saussure. Molemmat loivat oman käsityksensä merkin tavasta luoda merkityksiä. Oma tutkimukseni kallistuu semiotiikan peircelaiseen tulkintaan, sillä kuten aiemmin visuaalisista järjestyksistä kirjoittaessani totesin, visuaaliset järjestykset sisältävät kulttuurisia merkityksiä. Näitä merkityksiä lähdän etsimään denotaation ja konnotaation avulla.

Denotaatio ja konnotaatio ovat Roland Barthesin luomia semioottisia työkaluja. Denotaatiolla tarkoitetaan valokuvan ilmeisiä merkityksiä ja konnotaatiolla tämän merkityksen ylijäämää (Seppänen 2001a, 182). John Fiske selventää denotaation ja konnotaation eroa kirjoittamalla kadulla leikkivien lasten valokuvaamisesta. Yhdestä ja samasta tilanteesta voidaan ottaa samanaikaisesti kahdella kameralla kuva. Kamerat ovat vain senttien päässä toisistaan, joten olosuhteissa ei ole mitään eroa. Kameran asetukset ovat kuitenkin erilaiset: toinen kamera ottaa värikuvan, jossa näkyy päivänpaiste ja pehmeä tarkennus, kun toinen taas räpsäisee mustavalkoisen kuvan, jossa on terävä tarkennus ja vahvat kontrastit. Denotaation tasolla kuvat ovat samanlaiset: kuva juuri tästä tietyistä tilanteesta. Ero syntyykin konnotatiivisella tasolla. Värikuva ja sen pehmeys saa kadun näyttämään lasten kannalta miellyttävältä ja onnelliselta leikkipaikalta. Mustavalkokuva taas esittää kadun kylmänä ja tuhoisana ympäristönä. (Fiske 1992, 113.) Roland Barthesin mukaan juuri valokuvassa denotaation ja konnotaation ero on selvä. ”Denotaatio tarkoittaa sitä, mitä on kuvattu; konnotaatio taas kuinka on kuvattu” (mt., 114).

Omassa tutkimuksessani liikun denotaatioiden tasolla tiiviimmin silloin, kun lajittelen kuvia eri kuvaluokkiin, ja erityisesti jakaessani kuvat kahteen päämuuttujaan: nainen ja mies.

Konnotaatioiden matkaan lähdän muun muassa silloin, kun tutkin kuvia ympäröivää tekstiä.

Analysoidessani tekstiä katson otsikkoja, alaotsikkoja ja kuvatekstejä. Otsikot ja alaotsikot ovat kooltaan isoimmat tekstit sivulla, ja kuvatekstikin on tummempaa kuin tavallinen leipäteksti, joten niiden huomioonottaminen on tärkeää. Kuviin liittyvillä teksteillä saatetaan ohjata kuvan lukua tiettyyn suuntaan, tai niihin on voitu nostaa sukupuolen esittämisen kannalta muuten kiinnostavia asioita. Tekstien analysoinnissa tutkin niin yksittäisiä sanoja kuin kokonaisia lauseita ja virkkeitäkin. Duncanin tutkimuksessa todettiin, että kuvateksteissä usein mainittiin naisten ulkonäkö. Maria Rantala tutki valokuvia pro gradussaan ”Ruumis objektina ja subjektina. Naisurheilijoiden valokuvat Suomen Urheilulehdessä vuosina 1945–1969”, ja tuli myös siihen tulokseen, että kuvateksteissä korostettiin naisurheilijoiden kauneutta ja nuoruutta, jopa hymyä tai sen puuttumista (mt, 123). Tutkimalla otsikkoja, alaotsikkoja ja kuvatekstejä denotaatioiden ja

konnotaatioiden näkökulmasta näen, tapahtuuko samanlaista naiseuden korostamista omassa aineistossani.

2.4. Koodausyksiköt ja niiden perustelu

Tutkimuksessani käytän kymmentä eri koodausyksikköä. Pääosin koodausyksiköiden muuttujat oli helppo määritellä ja selittää auki, mutta tutkimukseni kannalta olennaisin koodausyksikkö, sisältö, vaatii jo hieman pidemmän selvityksen ja pohdiskelemisen. Seuraavassa käyn läpi koodausyksikköni ja sen, mihin kysymykseen kukin yksikkö vastaa.

1) Päivämäärä ja sivunumero

Tämän yksikön muuttujat eivät ole minusta riippuvaisia, vaan kirjasin päivämäärän ja sivunumeron sen mukaan, minkä päivän lehdessä ja millä sivulla analysoimani kuvat ovat ilmestyneet. Tämän koodausyksikön tarkoitus on helpottaa analyysitaulukon luentaa ja mahdollistaa työni tulosten tarkistaminen.

2) Kuvassa

Myös tämän yksikön muuttujat ovat tutkijasta melko riippumattomia: kuvatekstissä usein ilmoitetaan, kuka tai keitä kuvissa on. Joskus henkilöiden nimiä ei mainita, jolloin olen pyrkinyt kuvaamaan sitä roolia, jossa ihminen kuvassa esitetään: onko hän katsomossa istuva katsoja, päättäjäsissä esiintyvä taiteilija vai kenties nähtävyyden edessä valokuvaa ottava turisti. Tämän koodausyksikön otin mukaan järjestelmällisyyden ylläpitämiseksi ja koodaustyön helpottamiseksi.

3) Sukupuoli

Tässä koodausyksikössä on kolme muuttujaa: m tarkoittaa miestä, n naista ja m/n on käytössä silloin, kun kuvassa on molempien sukupuolien edustajia. Kuten olen aiemmin todennut, ovat urheilukuvat varsin selkeitä sukupuolen kannalta. Usein kuvatekstin perusteella voi päätellä henkilön nimestä, onko hän mies vai nainen. Ulkonäön ja vaatetuksen perusteella voi myös päätellä, kumpaa sukupuolta kuvassa oleva henkilö on. Jos sukupuoli jää nimestä, ulkonäöstä ja vaatteista huolimatta epäselväksi, on tekstin seassa usein maininta siitä, onko kyseessä naisten vai miesten kisa.

4) Laji

Koodausyksikössä laji on yhteensä 30 muuttujaa: ammunta, beach volley, bmx-pyöräily, jalkapallo, jousiammunta, judo, koripallo, käsipallo, lentopallo, melonta, miekkailu, nyrkkeily, paini, painonnosto, purjehdus, pyöräily, pöytätennis, ratsastus, soutu, sulkapallo, taekwondo, tennis, triathlon, uimahyppy, uinti, vesipallo, viisiottelu, voimistelu ja yleisurheilu. Lisäksi on muuttuja nimeltä muu, johon tulivat kuvat, joissa henkilö tai tapahtuma ei edusta mitään tiettyä urheilulajia. Lajilla tarkoitetaan sitä olympialaisten ohjelmassa olevaa urheilulajia, jota kuvassa harrastetaan tai jonka edustaja kuvassa on. Lajit ovat olympiakomitean käyttämiä kattokäsitteitä, eli esimerkiksi keihästä heittävän naisen kuvan muuttuja on yleisurheilu, ei keihäänheitto. Tämä koodausyksikkö on mielenkiintoinen monesta syystä. Ensinnäkin sen avulla näen, minkä urheilulajin kuvien päätyminen lehteen on yleisintä. Pystyn tarkastelemaan myös sukupuolen kuvauksen määrää eri lajeissa. Fyysiset ja voimaa vaativat lajit, kuten painonnosto ja nyrkkeily, yhdistetään useimmin maskuliinisuuteen, kun taas notkeutta ja herkkyyttä vaativat lajit, kuten voimistelu, yhdistetään feminiinisyyteen. Muuttujien avulla näen, ovatko sukupuolten kuvaukset yhden urheilulajin sisällä stereotypioita toistavia.

5) Kuvakulma

Kuvakulmassa on kolme muuttujaa: y eli yläviistosta otettu kuva, s eli silmäkorkeudelta kuvattu kuva ja a, joka tarkoittaa alaviistosta otettua kuvaa. On yleisesti todettua, että yläviistosta otettu kuva luo mielikuvan siitä, että kuvauksen kohde on ehkä heikko ja alistuvainen. Alaviisto sen sijaan luo mahtipontisemman ja voimakkaamman kuvan. Ristiintaulukoimalla koodausyksiköt sukupuoli ja kuvakulma pystyn vastaamaan kysymykseen siitä, luodaanko kuvakulman valinnalla erilaista kuvaa miehistä ja naisista.

6) Kuvakoko palstoina

Tässä yksikössä on seitsemän muuttujaa sen mukaan, kuinka suuri kuva on palstoissa katsottuna sivun leveyssuunnassa. HS:ää taitettiin analysoimieni vuosien aikana normaalisti kahdeksan palstan jaolla. Rajasin yksipalstaiset kuvat pois aineistostani, sillä työkokemukseni mukaan yksipalstaisia kuvia käytetään useimmin siksi, ettei sivuille ei jäisi tyhjää tilaa tai jotta ne eivät olisi liian tulvillaan tekstiä. Yksipalstaiset kuvat on usein rajattu aika tarkasti kuvatun henkilön kasvojen alueelle, sillä niin pienessä kuva-alassa on lähes turhaa yrittää esittää mitään muuta kuin jutun aiheena oleva henkilö tunnistettavasti. Yksipalstaiset kuvat ovat hyvin geneerisiä ja siksi mielestäni hedelmättömiä tutkimukseni kannalta. Muuttujien arvot koodausyksikössä kuvakoko ovat siis 2, 3, 4, 5, 6, 7 ja 8. Kuvan koko helpottaa hahmottamaan valmiista taulukosta sen, mikä on ollut kyseisen

sivun pääkuva ja siten kiinnittänyt helpoiten lukijan huomion. Tämä koodausyksikkö ei näyttele kovin suurta roolia tutkimuksessani, sillä oman kokemukseni perusteella voin sanoa, että esimerkiksi suomalaisen voitettua olympiamitalin on kyseinen henkilö sivun pääkuvassa riippumatta siitä, kumpaa sukupuolta henkilö on. Melko helposti voi myös päätellä, että pienemmän palstakoon kuvia on enemmän kuin isoja, sillä niitä nyt vain mahtuu lehteen enemmän. Siksi en käykään tätä koodausyksikköä lainkaan läpi analysoidessani aineistoa määrällisesti. Koodausyksikkö on luotu ennen kaikkea helpottamaan pääkuvan tunnistamista ja hahmottamaan kuvien painoarvoa siinä vaiheessa, kun käyn aineistoa läpi laadullisesta näkökulmasta.

7) Otsikko 8) Alaotsikko 9) Kuvateksti

Otsikon muuttujat ovat lehden sivuilla olevat virkkeet. Kuvia lähempänä olevien tekstien avulla voidaan yrittää ohjata kuvan tulkintaa. Otsikko, alaotsikko ja kuvateksti ovat sivujen helpoiten silmään osuvat tekstit suuren kokonsa ja tummemman tekstifonttinsa takia. Siksi tutkin kuvien ohella myös näitä tekstejä ja sitä, puhutaanko niissä naisista ja miehistä eri tavoin. En tulkitse tekstiä välttämättä aina suhteessa kuvaan, sillä vaikka teksteillä ei varsinaisesti ohjattaisi kuvan lukua, voi niissä olla mielenkiintoisia denotaatioita ja konnotaatioita sukupuolen esittämisen suhteen. Teksteissä otan erityisesti huomioon henkilöihin liittyvät kuvaukset. Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu muun muassa se, että naisia esittäviin kuviin liitetään usein adjektiiveja ja muita kuvauksia henkilön ulkonäöstä tai tunnetilasta. Erilaisilla kuvailuilla saatetaan femininisoida tai maskulinisoida kuvan kohdetta. Jos esimerkiksi naisia femininisoidaan usein, kertoo se maskuliinisen hegemonian ulottumisesta tekstien tasolle. Toisaalta tekstit saattavat olla myös hyvin tasa-arvoisia siihen nähden, miten kuvan kohteita tai heidän tekemisiään kuvaillaan.

Tässä kohdassa analyysini on tulkitsevampaa kuin muissa koodausyksiköissä: heittäydyn ikään kuin aineiston armoille. En yritä pakottaa aineistoa itse rakentamiini muuttujiin, vaan nostan esiin huomionarvoisia seikkoja, jonka aineisto tavallaan itse minulle tarjoaa. Kiinnitän erityisesti huomiota kuvailuihin, adjektiiveihin ja adverbeihin, mutta tasa-arvon kannalta muutkin mielenkiintoiset seikat ansaitsevat huomioni. Voihan olla, että kuvatekstissä mainitaan urheilija perhe tai puoliso, mikä on Salon (2008, 115) mukaan melko yleinen tapa naisia koskevissa urheiluteksteissä. Tekstien analyysini on luennanomaista ja tulkitsevaa sen sijaan, että se olisi tarkasti muuttujiin rajattua. Näin uskon pystyväni nostamaan mielenkiintoisia yksityiskohtia ja säännönmukaisuuksia aineistostani.

Liiteosiossa olevasta esimerkkitaulukosta voi nähdä, että joillekin kuville on merkitty sama otsikko ja sama alaotsikko. Näin on silloin, kun kuvat olivat suhteellisen samanarvoisessa koossa sivulla tai jos alaotsikossa oli mainittu erikseen sivulla olevan pienemmän kuvan henkilö. Jos taulukkoon on merkitty eri kuville sama kuvateksti, on kyseessä kuvakombo, jolloin kaikkia kuvia todella yhdistää vain yksi kuvateksti.

Liitteenä olevassa taulukossa huomioni herättäneet tekstit ovat vihreällä normaalin mustan tekstin sijaan. Vihreiksi olen värjännyt tekstit, joissa kuvataan esimerkiksi henkilön ulkomuotoa, ikää, kansalaisuutta tai jonkinlaisia ominaisuuksia. Kiinnitin huomioni myös urheilusuorituksen kuvaukseen, erilaisiin symbolisiin kuvauksiin ja ennen kaikkea tunteiden kuvailuun teksteissä. Varsinaisessa analyysiosuudessa en käy orjallisesti läpi jokaista värjäämääni tekstiä, vaan nostan esiin sukupuolen esittämisen kannalta tärkeimmät ja huomiota herättävimmät tekstit.

10) Kuvan sisältö

Sisältö-koodausyksikössä on viisi muuttujaa: urheilee, tunne, poseeraa urheiluun liittyen, poseeraa ja tilannekuva. Tässä yksikössä otin eniten vapauksia tutkijana ja siksi se vaatii eniten selventämistä.

Urheilukuvissa suositaan usein lajityypille ominaisia kuvia (ks. esim. Paavola 2011, 83). Minkä tahansa lehden urheiluosaston kuvissa on varmasti toimintakuvia, joissa urheillaan, mutta myös kasvokuvia ja perinteisessä mielessä kameralle poseeraavia ihmisiä. Muiden muassa Duncan (1990) on todennut, että urheilukuvissa naiset esitetään miehiä useammin tunteidensa vallassa. Tähän tunne-näkökulmaan vertaan muun muassa koodausyksikköä urheilee. Miehet esitetään usein aktiivisina ja toimeliaina, joten vertaamalla tunteiden osoittamista ja urheilusuorituksen esittämistä sukupuolien välillä pyrin paljastamaan mahdollisia eroja visuaalisissa järjestyksissä.

Koodausyksiöiden muuttujien luomisessa luotan pitkälti omaan kokemukseeni urheilutoimittajana, taittajana ja penkkiurheilijana. Siinä missä urheilusuorituksen tunnistaminen kuvasta on helppoa, on tunteen määrittely jo hieman haasteellisempaa. Seuraavassa käyn läpi jokaisen muuttujan mahdollisimman tarkasti. Kirjoitan tässä kohtaa koko ajan yksikkömuodossa henkilö, mutta luonnollisesti kuvissa voi olla useampiakin henkilöitä.

urheilee: kuvassa olevalla henkilöllä on urheilusuoritus kesken. Urheilijan huomio on keskittynyt (tai menestyksen kannalta ainakin kannattaisi olla keskittynyt) johonkin muuhun, kuin valokuvan

kohteena olemiseen. Paikalla voi olla monia kameroita samaan aikaan ja urheilija on asiasta tietoinen, mutta kuvaajilla ei ole sanottavaa esimerkiksi siihen, missä asennossa urheilija kulloinkin on.

tunne: kuvassa oleva henkilö näyttää olevan spontaanisti jonkin tunnistettavan tunteen vallassa. Urheilijat ovat suoritustensa aikana ja niiden jälkeen varmasti koko ajan jonkin tunteen vallassa, mutta tässä muuttujassa on tärkeintä tunteen spontaanisuus. Itkeminen, pettymys ja vaikkapa voiton ratkeamisen jälkeinen ilo ovat vahvoja tunteita ja siksi helposti kuvasta tulkittavissa. Kuvateksteissä saatetaan kuvata urheilijan tunnetta, mutta kuva saa tunne-muuttujan arvon vain, jos tunne paistaa myös kuvasta läpi. Kuvatekstien mahdollista ohjaavaa vaikutusta ei ole tässä koodausyksikössä otettu huomioon. Urheilusivuilla on paljon urheilukuvan lajityypille ominaisia otoksia, joihin kuuluvat muun muassa välittömästi suorituksensa jälkeen tuulettava urheilija, itkevä ja pettynyt urheilija tai vaikkapa kilpakumppaniaan halaava urheilija. Nämä ovat selkeimpiä esimerkkejä tämän muuttujan kuvista. Tunne-muuttujan kuvissa henkilön ei niinkään poseeraa kameroille, eli kuvattavana olo ei ole hänelle sillä hetkellä ensisijainen tehtävä, vaikkakin hänen voi olettaa olevan tietoinen siitä, että kamera on paikalla.

Tutkimukset osoittavat, että ihmisten on suhteellisen helppoa tunnistaa toisten ihmisten tunteita kasvonilmeiden perusteella. Seitsemän perustunnetta, ilo, yllättyneisyys, suru, viha, pelko, inho ja halveksunta tunnistetaan kasvonilmeistä melko universaalisti (American Psychological Association, ks. myös Fridlund, Ekman & Oster 1987). Hymy on ilon merkki ja alaspäin kaartuneet suupielet kertovat surusta. Täten juuri vahvat kasvonilmeet ovat avainasemassa, kun kuva saa muuttujan tunne.

poseeraa urheiluun liittyen: kuvassa oleva henkilö on asettunut kuvauksen kohteeksi. Tähän luokkaan laskin muun muassa kuvat, joissa urheilija poseeraa voitettuaan mitalin. Tunne-muuttujasta tämä kategoria eroaa siinä, että mahdollisesta urheilusuorituksesta on enemmän aikaa. Urheilutapahtumissa on paljon kaavamaisia ja tunnistettavia elementtejä, joiden avulla erottelen muuttujat tunne ja poseeraa urheiluun liittyen. Heti urheilusuorituksen tuloksen ratkettua esimerkiksi voittaja yleensä tuulettaa villisti, hymyilee tai jopa purskahtaa ilonkyyneliin. Nämä kuvat menevät muuttujaan tunne. Kun minuutteja kuluu, tulee urheilija yleensä enemmän tietoiseksi ympäristöstään, ja vaikka edelleen tunteidensa vallassa onkin, alkaa hän mahdollisesti vilkuttaa yleisölle tai juosta kunniakierrosta. Urheilija voi olettaa, että useimmat paikalla olevat kamerat seuraavat nyt juuri häntä. Tämä on tutkimuksessani poseeraamista urheiluun liittyen.

Tähän muuttujaan valikoituvat myös kuvat, joissa on jotain urheiluvälineitä, urheilukisojen tai -seurojen logoja tai muuta rekvisiittaa, jotka vahvasti kertovat siitä, että kuvassa on urheilija tai urheiluun muuten liittyvä henkilö. Urheilu on vahvasti kuvassa läsnä. Kuvan kohde ei välttämättä katso kameraan, mutta hänen voi olettaa tietävän sellaisen olevan paikalla, esimerkiksi lehdistötilaisuudessa.

Sana poseerata saattaa tässä ja seuraavassa muuttujassa olla sikäli harhaanjohtava, että arkijärjen mukaan poseeraamisella tarkoitetaan yleensä sitä, että ihminen asettuu tai asetellaan yhden kameran eteen, päättää missä asennossa on ja minkä ilmeen kasvoilleen ottaa. Minun muuttujassani ihmiset eivät välttämättä toimi aivan näin harkitusti, eikä paikalla välttämättä ole vain yhtä kameraa, mutta kuvassa olevan ihmisen voi olettaa tiedostavan kameroiden läsnäolon ja sen, että kamerat suurella todennäköisyydellä kuvaavat juuri häntä. Usein ihmiset tulevat itsetietoisemmiksi kiinnittäessään huomiota kameraan, tästä johtuu sanan poseerata käyttö näissä kahdessa muuttujassa.

poseeraa: kuvan henkilö ei ole urheilutilanteessa, eli jos kuvan näkisi muualla kuin urheilusivuilla, eikä kuvan katsoja tuntisi kuvassa olevaa kohdetta etukäteen, katsoja ei välttämättä tunnistaisi henkilöä juuri urheilijaksi. Kuvassa olevan henkilön voi olettaa olevan tietoinen olevansa kuvattavana, vaikka katsekontakti ei kameraan olisikaan. Tämä muuttuja on samankaltainen muuttujan poseeraa urheiluun liittyen kanssa, mutta ero tulee siitä, tunnistaako kuvan henkilön urheilijaksi tai onko kuvassa muuta urheiluun liittyvää.

tilannekuva: tässä muuttujassa kuvattava henkilö ei ehkä tiedä, että häntä kuvataan. Hän keskittyy johonkin muuhun toimintaan, ei kuitenkaan urheiluasuoritukseen. Tässä kategoriassa on siis kuvia, jotka eivät luontevasti sopineet muihin. Kuvissa ei selkeästi urheilla, ei asettauduta kameran eteen kuvattavaksi eikä kasvoilta tai asennosta pysty selkeästi sanomaan, mikä tunne kuvan henkilöllä vahvimmin on valloillaan. Tämän muuttujan hyöty on siinä, että se luo selkeät rajat muille muuttujille. En halunnut pakottaa kaikkia kuvia edellä mainittuihin muuttujiin, jos ne eivät sinne luontevasti sovi. Jokaiselle kuvalle on kuitenkin annettava joku muuttuja. Aineistossani on 644 kuvaa, joten on melko hankalaa yrittää sovittaa kaikki niistä tiukkarajaisiin muuttujiin. Havaintoyksikköjen suuri lukumäärä varmistaa myös sen, että jokaiselle muuttujalle riittää rutkasti edustajia, vaikkei aivan kaikkia pystyisikään täysin selkeästi tulkitsemaan.

Sisältö-muuttujien hiomiseen sain apua kolmelta ystävältäni. Yksi ei seuraa kesäolympialaisia lähes lainkaan, sillä hän on kiinnostunut vain jääkiekosta. Toinen henkilö on työtoverini, joka minun

tavoin katsoo paljon urheilukuvia työkseen ja valitsee niitä lehteen. Urheilusta hän on kohtalaisen kiinnostunut, sillä hän seuraa isoja urheilutapahtumia ja lukee joskus urheilusivuja. Kolmas henkilö on urheilutoimittaja, joka on työskennellyt jo kaksien kesäolympialaisten ajan urheilutoimituksessa. Näille kolmelle henkilölle annoin samat 20 kuvaa jokaiselle koekoodattavaksi, ja tietenkin myös selvitykseni eri muuttujien eroista. Kolme eri tavalla urheilua seuraavaa henkilöä testasi muuttujieni selkeyttä koodaamalla tämän pienen osan aineistostani.

Ensimmäisen koekoodauksen jälkeen kaksi auttajaani olivat saaneet 90-prosenttisesti ja 95-prosenttisesti samat tulokset kuin minäkin. Yhden koekoodaajan kohdalla tilanne näytti kuitenkin huonolta: vain 50 prosenttia samoja tulkintoja kuvien muuttujaksi. Tämän johdosta pohdin tarkkaan muuttujiani ja parantelin niiden määrittelyä. Tulos olikin kannustava, sillä uusien 20 kuvan kohdalla samojen tulkintojen määrä nousi 85 prosenttiin. Koekoodauksin yhteenlaskettu keskiarvo oli siis 90 prosenttia. Ensimmäisellä koodauskierroksella aina joku kolmesta apuristani tulkitsevi kuvan muuttujaksi saman kuin mitä olin itse arvioinut. Yhdenkään kuvan kohdalla ei siis tullut pelkkiä ”väärä vastauksia”. Tämä osoittaa, että vaikka muuttujat olisi tarkoin määriteltä, on kuvien tulkinnassa silti eroja eri ihmisten välillä. Jokaisen ihmisen yksilölliseen ja omaan henkilöhistoriaan peilaavaan tapaan tulkita asioita en voi tutkijana vaikuttaa, joten 90-prosenttinen onnistuminen koekoodauksessa tyydyttää minua, varsinkin kuin koekoodattu aineisto oli vain 20 kuvaa. ”Väärin vastausten” määrä oli siis kappalemäärältään lopulta vain kuusi kuudestakymmenestä.

2.5. Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineistona käytän HS:n kesäolympialaisten aikaan julkaistuja urheilusivuja. Tutkimuksessa on mukana neljät viimeisimmät kesäolympialaiset: Lontoo 2012, Peking 2008, Ateena 2004 ja Sydney 2000. Analysoitavaa aineistoa kertyi yhteensä 288 sivua ja ne sisälsivät yhteensä 644 kuvaa, jotka olivat analyysiini sopivia, eli leveämpiä kuin yksi palsta.

Olympialaisista uutisoidaan kisapäivien ohella ennen ja jälkeen kisojen. Kuinka siis rajata aineistoni? Tässä HS:n oma käytäntö nousi hyväksi rajaustavaksi: otin mukaan ne urheilusivut, joissa oli olympialaisten sivupää. Sivupäällä tarkoitetaan perinteisten osastoa osoittavien palkkien (kotimaa, ulkomaa, urheilu) lisäksi myös erilaisten suurtaapahtumien aikaan osastojen normaalin palkin sijasta tai lisäksi lehteen painettavaa omaa palkkia. Tämä palkki toimii logon tavoin informoidessaan, mitä aihetta kyseisellä sivulla käsitellään. Esimerkiksi Lontoon kisojen aikaan

olympialaisten sivupää ilmestyi lehteen jo kolme päivää ennen kisojen avajaisia ja pysyi siellä muutaman päivän päättäjien jälkeen. Olympiauutisia julkaistiin urheilun avauksen juttuna vielä kerran sivupään poistumisen jälkeenkin, mutta silloin sivulla oli myös muita kuin olympiauutisia, ja johonkinhan se raja on vedettävä. Kyseinen sivu jäi pois, koska siinä ei ollut olympialaisten sivupäätä.

3. Takakaarteessa: tulosten läpikäynti

3.1. Yleisiä huomioita aineistosta

Lontoon olympialaisista vuodelta 2012 analysoitavaa aineistoa kertyi 62 sivua, joilla oli 147 tutkimukseeni sopivaa kuvaa. Vuonna 2008 kisattiin Pekingissä, ja aineisto karttui 67 sivun ja 169 kuvan verran. Vuoden 2004 Ateenan kisoista vastaavat luvut ovat 71 sivua ja 160 kuvaa ja Sydneystä 2000 kertyi 88 sivua ja 168 kuvaa.

Sivujen määrä väheni jokaisissa olympialaisissa. Lontoon kisoista kertyi 24 sivua vähemmän analysoitavaa kuin 12 vuotta aiemmin Sydneyn kisoista. Huomionarvoista on, että kuvien määrä ei laskenut samassa suhteessa sivumäärän kanssa. Vuonna 2012 olympiasivuilla oli keskimäärin 2,3 kuvaa per sivu, vuonna 2008 niitä oli 2,5. Kuvien keskiarvoinen määrä olympiasivuilla vuonna 2004 oli puolestaan 2,3 ja vuonna 2000 vain 1,9. Tämä tukee jo aiemmin mainittua keskustelua siitä, että elämme vahvaa visualisoitumisen aikaa. Vaikka printtilehtien sivumäärät pienenevät, ei kuvien määrästä tingitä samalla tavalla.

Seuraavaksi käyn läpi analysoimani aineiston. Pureudun ensin jokaisiin kisoihin erikseen, ensin määrällisestä, sitten laadullisesta ja lopulta tekstien näkökulmasta. Määrällisen analyysin osuudessa käyn läpi sen, mitä lajeja oli eniten edustettuna ja kuinka paljon millaistakin kuvakulmaa käytettiin. Eniten keskityn koodausyksikköön sisältö, joka mielestäni parhaiten kuvaa sitä, millaista yleiskuvaa mieheydestä ja naiseudesta annetaan. Määrällisessä osuudessa käytän havainnoinnissa sekä kuvien kappalemääriä että prosenttiosuuksia. On päivänselvää, että miehistä on kuvia useammin kuin naisista, joten olisi hedelmätöntä todeta vain kappalemäärät ja niiden erot sukupuolien välillä. Laskemalla myös kuvien prosentuaaliset osuudet edustamastaan aineistosta pääsen paremmin sen jäljille, millaisina sukupuolia oikeasti esitetään, ja varsinkin siihen, onko esityksissä eroa. Prosenttien kohdalla tarkka lukija huomaa, etteivät yhteenlasketut prosentit aina välttämättä

muodosta tasan sataa prosenttia. Tämä johtuu siitä, että prosentit on pyöristetty kokonaisluvuiksi. Pyöristäminen voi joskus aiheuttaa poikkeaman sadasta prosentista (KvantiMOTV: Ristiintaulukointi).

Laadullisessa analyysissä tutkimusotteeni irtautuu tiukoista kaavoista ja otan käyttöni tulkitsevamman otteen. Samoin on tekstien kohdalla: aineiston tekstiosuuden luokittelussa en käyttänyt samanlaisia tiukkoja muuttujia kuin muissa koodausyksiköissä, vaan enneminkin annoin aineiston itsensä puhua minulle kiinnittämällä huomiota erityisen selkeisiin kuvailuihin ja viitekehysten viitoittamana muuten mielenkiintoisiin seikkoihin.

3.2. Sydneyn olympialaiset 15.9.–1.10.2000

Australiassa pidetyistä Sydneyn olympialaisista analysoin 88 sivulla ollutta 168 valokuvaa. Kuvat olivat 14.9.–2.10. ilmestyneissä lehdissä. Miehiä esittäviä kuvia oli 103, naisia esittäviä 51 ja kuvia, joissa oli sekä miehiä että naisia oli 14. Kuvista siis 61 prosenttia esitti miehiä, 30 prosenttia naisia ja kahdeksassa prosentissa kuvia oli kuvattuna molempia sukupuolia.

3.2.1. Määrällinen analyysi

Koodausyksikkönä laji

Alla olevissa taulukoissa näkyy, minkä lajin parissa naiset ja miehet useimmin esitettiin Sydneyn olympiasivuilla. Kummaltakin sukupuolelta on mukana viisi eniten kuvia sisältänyttä lajia, ja kuvat, joissa oli sekä miehiä että naisia, ovat taulukossa kokonaisuudessaan.

Tässä kohtaa on hyvä todeta urheilusivujen eräs lainalaisuus, eli se, että jos jossain lajissa tulee suomalaismenestystä, julkaistaan kyseisestä lajista ja siinä menestyneistä henkilöistä hetken aikaa tavallista enemmän kuvia. Maamme isoimpana sanomalehtenä HS uutisoi isosti suomalaisia eniten kiinnostavat tapahtumat, ja olympiamenestys ja mitalit jos mitkä kiinnostavat. Aineistoni on kuitenkin sen verran laaja, että tällaiset yksittäiset suomalaistumiset eivät vääristä tulosta liiaksi. Jos olisin valinnut vain joitakin päiviä jokaisista kisoista, olisi otantaan saattanut sattua pelkästään joku olympiamitalin tuonut päivä, jolloin kyseinen laji olisi noussut määräänsä hallitsevammaksi aineistossa. Koko kisojen tarkastelu kuitenkin tasoittaa menestyspiikit. Olympialaiset ovat sen verran kiihkeätempoinen tapahtuma, että jopa mitalit ja menestyjät on pakko jättää melko pian taka-alalle uusien sykähdyttävien urheiluhetkien tullessa tilalle.

Miehet		
laji	kpl	%
yleisurheilu	34	33 %
uinti	13	13 %
paini	10	10 %
purjehdus	10	10 %
muu	7	7 %

Naiset		
laji	kpl	%
yleisurheilu	15	29 %
voimistelu	5	10 %
pyöräily	4	8 %
uinti	4	8 %
ammunta	3	6 %

Molempia		
laji	kpl	%
muu	7	50 %
yleisurheilu	3	21 %
purjehdus	2	14 %
painonnosto	1	7 %
uinti	1	7 %

Taulukko 1. Kuvissa eniten esiintyneet urheilulajit sukupuolittain Sydneyn olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Yleisurheilu näyttää olevan suosituin laji kuvien aiheeksi (miehissä 33 prosenttia kuvista ja naisissa 29), mikä selittyy helposti. Yleisurheilun kattokäsitteen alle mahtuu monta eri lajia, joten yleisurheiluun osallistuvia urheilijoita on rutkasti enemmän kuin vaikkapa miekkailun osanottajia. Yleisurheilu kokonaisuudessa on hyvin suosittua Suomessa, joten se tekee kaikista yleisurheilun lajeista seurattuja ja siksi arvostettuja kotimaassamme. Tiedotusvälineet haluavat tarjota lukijoille sitä, minkä olettavat heitä kiinnostavan, joten yleisurheilun laaja suosio kuvien aiheena ei yllätä. Mikäli olisin lajitellut yleisurheilun kaikki lajit eri muuttujiksi (kuulantyyntö, juoksujen pikamatkat, maraton jne.), olisivat nämä lajit hallinneet tämän koodausyksikön kärkisijoja. Niputtamalla kaikki yleisurheilulajit kattokäsitteensä alle saan suosituimpien listaan myös muita lajeja.

Eleanor Metheny (1965) kokosi kirjaksi puheensa, jotka käsittelevät urheilua ja tanssia osana ihmisten elämää. Metheny käsittelee yhdessä puheessaan urheilun naiskuvaa. Hän kertoo yhdysvaltalaisen yliopisto-opiskelijanaisten näkemyksiä urheilusta ja linkittää ne laajempaan olympialaisten kontekstiin. Methenyn mukaan jotkin lajit eivät ole naisille lainkaan suositeltavia, johon viittaa myös se, etteivät naiset tuolloin kilpailleet kyseisissä lajeissa olympialaisissa. Näitä lajeja olivat paini, judo, nyrkkeily, painonnosto, moukarinheitto, seiväshyppy, pitkät juoksumatkat, aitajuoksu ja kaikki joukkuelajit (paitsi lentopallo). Näitä lajeja yhdistää se, että niissä joko yritetään peitota vastustaja fyysistä voimaa käyttäen (kamppailulajit), liikutetaan painavaa esinettä voimaa käyttäen (painonnosto, moukari), yritetään saada keho liikkumaan, ehkä jopa ilmassa, pitkän matkaa (juoksut, seiväshyppy) ja ollaan vastustajan kanssa kasvokkain tilanteessa, jossa kehojen kontakti on mahdollinen (joukkuelajit).

Metheny kirjoittaa, etteivät nämä määritelmät ole täysin kiveen hakattuja, sillä jo tuolloin naiset kilpailivat olympiatasolla muun muassa miekkailussa, vaikka sen onkin kamppailulajiksi laskettava urheilumuoto. Myös jotkin kasvokkain kisattavat lajit, kuten squash, tennis ja sulkapallo ovat yleisesti hyväksyttyjä naisille.

Yleisesti hyväksyttyjä lajeja naisille on muitakin. Näitä ovat Methenyn mukana uinti, sukellus, hiihto, taitoluistelu, golf, jousiammunta ja keilaus. Lajeja kuvaa se, että niissä yritetään liikuttaa kehoa esteettisesti miellyttävällä tavalla (uinti, sukellus, hiihto, taitoluistelu), käytetään apuvälinettä helpottamaan kehon liikettä (golf), urheilusuorituksen apuna käytetään kevyttä esinettä (jousiammunta) ja kohdistetaan voimaa kevyeen esineeseen (keilaus) (mt., 49-50, ks. myös Markula 2009).

Methenyn kirja on jo liki 50 vuotta vanha, joten sen esittämät ajatukset tuntuivat aluksi todella vierailta. Omana elinaikanani naiset ovat kilpailleet olympiatasolla jo lähes kaikissa samoissa lajeissa kuin miehetkin, varsinkin mitä pidemmälle aika on kulunut. Sokeasti Methenyn kirjoituksiin ei voi luottaa ja todeta, että edelleen olisi olemassa näin selkeästi vain tiettyjä lajeja, joiden katsotaan sopivan naisille. Urheilu ammentaa kuitenkin osaksi arvomaailmaansa perinteistä ja patriarkaattisesta maailmankuvasta, joten Methenyn taulukkoa voi pitää mielessä koodausyksikköä laji analysoidessa.

Miehet esitetään useimmin yleisurheilemassa, uimassa, painimassa, purjehtimassa tai muussa yhteydessä. Näissä lajeissa voi nähdä maskuliinia piirteitä, sillä kaikissa vaaditaan taidon lisäksi myös voimaa. Uimarin on jaksettava kauhoa veden vastusta vastaan ja painijat ovat varsinaisia miehisen voiman osoituksia. Paini onkin ollut mukana kisaohjelmassa olympialaisten alusta asti, jo silloin, kun naisia ei hyväksytty edes katsomoon. Toisaalta uinti oli jo 1960-luvulla Methenyn mukaan naisillekin laajalti hyväksytty urheilumuoto. Lisäksi sekä uinti että paini suoritetaan tiukoissa ja varsin paljastavissa trikoissa ja uima-asuissa. Treenattujen lihasten esittelyä voidaan pitää toisaalta miehisenä, mutta niukka asustus ja oman kehon alistaminen muiden katseille on tavannut koskea naissukupuolta enemmän kuin miehiä. Muun muassa Hollywood-elokuvien tulkinnassa on usein tultu siihen tulokseen, että mies on katsoja ja nainen katseen kohde (ks. esim. Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 32-33, Koivunen 2006). Purjehdustakin voidaan pitää melko maskuliinisena, sillä purjehtijan on jaksettava taktikoida venettään eteenpäin säiden armoilla, aavalla vedellä. Merimiehet on tavattu mieltää juuri miehiksi, sen sanoo jo nimikkeen loppuosakin.

Mielenkiintoisin huomio taulukossa on kategoria muu. Tämä tarkoittaa, että kuvan henkilö ei ole urheilija. Aineistossa oli myös kuvia, joissa urheilija ei edustanut varsinaisesti omaa urheilulajiaan, eli jos urheilijaa ei tunnista, ei hänen lajiaan tietäisi, eikä lajia ollut mainittu kuvaa lähellä olevissa teksteissä. Nämä seitsemän kuvaa, eli seitsemän prosenttia miehiä esittävistä kuvista, osoittavat sen, että mies pääsee naista useammin ääneen ja saa näkyvyyttä silloin, kun valinnanvaraa on. Jos esimerkiksi nainen voittaa olympiakultaa, ei HS voi olla laittamatta naisen kuvaa lehteen. Mutta kun kyseessä on urheiluun kiinteästi liittymättömät asiat, pääsee mies useammin kuvittamaan juttua. Naisten kuvista kaksi kappaletta (neljä prosenttia) sai muuttujan muu. Prosenttiosuudessa ei siis kuitenkaan ole tässäkään suurta eroa naisten ja miesten välillä, mikä puhuu tasa-arvon puolesta.

Naista esittävissä kuvissa lajeina olivat useimmin yleisurheilu, voimistelu, pyöräily, uinti ja ammunta. Viiden kärkilajin joukkoon mahtui siis molemmilla sukupuolilla sekä yleisurheilu että uinti. Naisten kuvissa huomionarvoista on se, että voimistelukuvia on toiseksi eniten. Voimistelussa arvostetaan notkeutta ja liikkeiden sulokkuutta, joita pidetään perinteisesti naisellisina ominaisuuksina. Miesurheilijan kuva esitti vain kerran voimistelua. Pyöräilyssä sen sijaan vaaditaan voimaa ja kestävyyttä, ja ammunassa ollaan tekemisissä aseiden kanssa. Näitä kumpaakaan asiaa ei ole tavattu yhdistää ensimmäisenä naisiin, joten vaikka voimistelu onkin toiseksi suosituin laji naisen kuvaa käytettäessä, ei laji-koodausyksikön voida suoralta kädeltä sanoa korostavan naiseutta tai mieheyttä. Molemmilla sukupuolilla oli viiden kuvatuimman lajin joukossa yksi melko paljon sukupuolta korostava laji (miehillä paini ja naisilla voimistelu), mutta muuten kuvien käyttö urheilulajin näkökulmasta on hyvinkin tasa-arvoista. Yleisurheilu oli molemmilla suosituin, ja yleisurheilussa miehet ja naiset kilpailevat samoissa lajeissa (sillä erotuksella, että miehillä lajivalikoimaan kuuluu kymmenottelu ja naisilla seitsenottelu). Yleisurheilu-muuttujan jakaminen yksittäisiksi urheilulajeikseen ei sikäli olisi paljastanut mitään uutta, koska yleisurheilulajit ovat melko sukupuolineutraaleja. Niihin ei tavata liittää sulokkuuden tai kauneuden vaatimusta samalla tavalla kuin voimisteluun tai vaikkapa taitoluisteluun, eivätkä ne myöskään ole korostetun maskuliinisia kuten paini tai nyrkkeily.

Koodausyksikkönä kuvakulma

Kuvakulmien vaihtelun vähäisyys yllätti aineistossani. On olemassa lajeja, jotka lähes automaattisesti kuvataan tietystä kuvakulmasta. Esimerkiksi uintia kuvataan urheilusuorituksen aikana yläviistosta, sillä kuvaaja ei voi olla altaassa uimareiden kanssa ja näin päästä heidän kanssaan silmänselkeyden tasalle.

Miehet		
kuvakulma	m	%
s	77	75 %
y	19	18 %
a	7	7 %

Naiset		
kuvakulma	n	%
s	33	65 %
a	10	20 %
y	8	16 %

Molempia		
kuvakulma	m/n	%
s	8	57 %
y	5	36 %
a	1	7 %

Taulukko 2. Kuvissa käytetyt kuvakulmat sukupuolittain Sydneyn olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Tässä taulukossa merkittävämmäksi huomioksi nousee naisten alaviistosta kuvaamisen osuus. Aiempien tutkimusten mukaan naisia kuvataan useammin yläviistosta, mikä antaa kohteesta heikomman ja mahdollisesti alistuvan kuvan. Naisten kuvista kuitenkin viidennes oli kuvattu alaviistosta, mikä viittaa kuvatun kohteen voimaan ja hallitsevuuteen. Miesten kuvista vain seitsemän prosenttia kuvasivat heitä tästä kuvakulmasta. Kuvakulman avulla naisia ei siis ainakaan HS:n Sydney-sivuilla alisteta, sillä naisia kuvattiin enemmän alaviistosta kuin yläviistosta. Miehiä sen sijaan kuvattiin yli kaksi kertaa enemmän yläviistosta kuin alaviistosta. Myös sellaisissa kuvissa, jossa oli molempia sukupuolia, yläviistosta otetut kuvat olivat suositumpia kuin alaviiston voimaannuttavat kuvakulmat.

Koodausyksikkönä sisältö

Sisällön koodausyksikkö on tutkimuksessani ehkä kiinnostavin ja tasa-arvoa eniten kuvaavin. Miehet on urheilukuvissa ja uutiskuvissa yleisemminkin tavattu kuvata aktiivisina toimijoina ja naiset passiivisempina. Margaret Duncan nosti artikkelissaan esille suomalaisia urheilijoita koskevan esimerkin, jossa sukupuolien välinen passiivisuus ja aktiivisuus näkyy. Sports Illustrated -lehden vuoden 1988 olympiaennakossa kerrottiin suomalaisesta hiihtäjäpariskunnasta, Harri ja Marja-Liisa Kirvesniemestä. Molemmat olivat jo siinä vaiheessa menestyneitä urheilijoita ja olympiamitalisteja. Duncan kertoo, että juttu oli kuvitettu kolmella kuvalla, joista kahdessa Harri Kirvesniemi urheili ja kolmannessa koko perhe istui keittiössä pöydän ääressä. Pariskuntaa käsittelevässä jutussa olympiavoittaja Marja-Liisa oli siis kuvattu vain keittiössä, lapsen ja aviomiehensä kanssa. Duncanin mukaan tämä korostaa sukupuoliroolien eroa (Duncan 1990, 39).

Taulukossa ensimmäisenä huomio kiinnittyy muuttujaan urheilu. Tämä muuttuja ei vastaa aiempien tutkimusten sanomaa siitä, että naiset esitetään passiivisempina kuin miehet, sillä naisten kuvista yli puolet näyttää heidät aktiivisina urheilemassa.

Miehet		
sisältö	kpl	%
urheilee	44	43 %
tunne	18	17 %
poseeraa urheiluun liittyen	15	15 %
tilannekuva	14	14 %
poseeraa	12	12 %

Naiset		
sisältö	kpl	%
urheilee	30	59 %
tunne	7	14 %
poseeraa urheiluun liittyen	9	18 %
poseeraa	4	8 %
tilannekuva	1	2 %

Molempia		
sisältö	kpl	%
tilannekuva	5	36 %
poseeraa	4	29 %
tunne	3	21 %
poseeraa urheiluun liittyen	2	14 %
urheilee	0	0 %

Taulukko 3. Kuvien sisältö sukupuolittain Sydneyn olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Miesten kuvista urheilu-muuttujaan kuuluu puolestaan hieman alle puolet kuvista. Naisten kuvia on urheilusivuilla miesten kuvia vähemmän, mutta kun Sydneyn kisojen aikaan nainen kuviin pääsi, esitettiin hänet miestä useammin urheilemassa. Uusi ristiintaulukointi osoittaa, että useimmin nainen näytetään urheilemassa yleisurheilun, voimistelun ja ratsastuksen parissa.

Mies		
laji	kpl	%
yleisurheilu	14	32 %
purjehdus	6	14 %
uinti	5	11 %
paini	4	9 %
koripallo	2	5 %
nyrkkeily	2	5 %
jalkapallo	2	5 %
melonta	1	2 %
voimistelu	1	2 %
pyöräily	1	2 %
sulkapallo	1	2 %
jousiammunta	1	2 %
lentopallo	1	2 %
painonnosto	1	2 %
pöytätennis	1	2 %

Nainen		
laji	kpl	%
yleisurheilu	6	20 %
voimistelu	4	13 %
ratsastus	3	10 %
tennis	2	7 %
ammunta	2	7 %
pyöräily	2	7 %
sulkapallo	2	7 %
taekwondo	2	7 %
jousiammunta	1	3 %
käsipallo	1	3 %
lentopallo	1	3 %
miekkailu	1	3 %
painonnosto	1	3 %
purjehdus	1	3 %
triathlon	1	3 %

Taulukko 4. Kuvien laji sukupuolittain koodausyksikön sisältö muuttujassa urheilee Sydneyn olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Yleisurheilu on varsin sukupuolineutraali laji kokonaisuudessaan, mutta voimistelu ja ratsastus ovat feminiinisempiä lajeja. Ratsastus on yksi harvoista lajeista olympialaisissa, jossa miehille ja naisille ei ole omia kilpaluokkia sukupuolen mukaan, vaan kaikki kilpailevat samoista mitaleista. Sydneyn kisojen aikana ei kuitenkaan julkaistu yhtään kuvaa miesratsastajista. Ratsastaminen on naisten ja tyttöjen keskuudessa yleisempi harrastus kuin miesten ja poikien, sen voin todeta itse vuosia ratsastaneena. Käymilläni talleilla näin vain muutaman pojan monenkymmenen tytön joukossa. Nainen voidaan esittää urheilusivuilla aktiivisena ja suorittavan urheilijana. Vaikka Methenyn naisille sopimattomiksi mainitsemat voima- ja joukkuelajit eivät olekaan kuvatuimpien lajien joukossa, on tällaisistakin lajeista jotain otoksia päässyt lehteen.

Miehetkin urheilevat lähes puolissa niistä kuvissa, joita heistä lehden sivuilla on. Suosituimmat lajit ovat yleisurheilu, purjehdus ja uinti, jotka kaikki ovat maskuliinisina pidettyjä lajeja.

Tunteiden osoittamista, varsinkin julkisella paikalla ja kameroiden edessä, on pidetty naisille tunnusomaisempana kuin miehille. ”Tunteen käsitteellä on merkitystä siinä mielessä, että se lähes kliseenomaisesti liitetään feminiiniseen” (Halonen 1999, 124). Kuitenkin tunne-muuttujan kuvia oli Sydneyn aineistossa lähes saman prosenttiosuuden verran eri sukupuolissa, miehillä 17 prosenttia ja naisilla 14. Hieman eroa syntyi myös muuttujien poseeraa ja poseeraa urheiluun liittyen välillä. Näiden kahden muuttujan suurin ero on siinä, onko urheilu kuvassa jotenkin läsnä, eli korostetaanko henkilön roolia urheilijana vai voisiko kuvan henkilö asiayhteydestä irrotettuna olla tulkittavissa muuksi kuin urheilijaksi. Miehistä 12 prosenttia poseeraa ja 15 prosenttia poseeraa urheiluun liittyen. Naisista vain 8 prosenttia poseeraa ja 18 prosenttia poseeraa urheiluun liittyen. Naisista suurempi prosenttiosa kuin miehistä esitetään edelleen urheiluun liittyvässä yhteydessä, vaikka ero ei kovin suuri olekaan.

3.2.2. Laadullinen analyysi

Laadullisessa analyysissä poimin lähempään tarkasteluun kiinnostavia kuvia. Kuten yllä todettiin, suurimmassa osassa kuvista naiset ja miehet urheilevat. Tällöin kuvaajalla on ollut mahdollisimman vähän vaikutusvaltaa kuvan sisältöön. Toki kuvakulma, rajausta, valotus ja muut tekniset seikat ovat edelleen kuvaajan, kuvankäsittelijän ja taittajan käsissä, mutta he eivät voi pyytää urheilijaa ottamaan tiettyä ilmettä tai menemään tiettyyn asentoon kuvaustilanteessa. Sama koskee myös muuttujaa tunne. Poseerausta ilmentävissä kuvissa on ollut oletettavasti enemmän harkintaa ja tarkoitushakuisuutta mukana, joten niitä kuvia tarkastelen seuraavaksi lähemmin. Kuvat, jotka

saivat muuttujan poseeraa, ovat irrotettu urheilun yhteydestä ja antavat siksi mielenkiintoista näkökulmaa naisten ja miesten esittämisen tapoihin. Siksi laadullinen analyysi keskittyy muuttujaan poseeraa, eikä esimerkiksi poseeraa urheiluun liittyen. Jälkimmäisessä muuttujassa urheilun läsnäolo tuo sukupuolesta riippumatta urheilullisen ja aktiivisen aspektin, ja siksi oletan, että poseeraus-kuvissa voidaan päästä esitystapojen ja visuaalisten järjestysten mahdollisten erojen jäljille paremmin.

Miehet poseeraavat

15.9.2000 HS:n sivu B2 on siitä harvinainen urheilusivu, ettei sivulla itse asiassa urheile kukaan. Sivulla on kolme kuvaa, joista kaikki esittävät miehiä poseeraamassa. Isoimmassa kuvassa jousiampuja Jari Lipponen istuu jonkinlaisen kulkuvälineen kyydissä, sillä hän näyttää nojaavan rattiin. Lipposen asento näyttää rennolta ja luontevalta, ja kuva on otettu katseen tasalta. Huulilla on hymy ja silmillä aurinkolasit. Hymy ja iloisuus on aiemmissa tutkimuksissa kuvattu naisille tyypillisenä ominaisuutena, mutta hymyily näyttää olevan sallittua myös miehille, ainakin HS:n sivuilla. Silmille nostetut aurinkolasit kuitenkin luovat kuvaan valtaaan liittyvää tematiikka: kuvattava päättää piilottaa oman katseensa kuvaajalta ja katsojalta. ”Aurinkolasit suojaavat yhtä lailla häikäisyltä kuin toisten katseiltakin. Miehet asettuvat röyhkeästi kuvan katsojan eteen, tukkivat tien, mutta kieltäytyvät vastavuoroisesta katseesta ja samalla kommunikaatiosta”, kirjoittaa Seppänen analysoidessaan rap-yhtye Public Enemyn julistetta (Seppänen 2001a, 129).

17.9. sivulla B4 on kuvattuna sääasiantuntija Petri Järvi. Mies on kuvattu istumassa veden äärellä ja hän näyttää olevan tietokoneeseensa syventynyt. Tässä on varsin tyypillinen maskuliininen visuaalinen järjestys: henkilö ei katso kameraan ja on kuvattu sivusta, töitä tekemässä. Tietokoneen ruutu on kuvaushetkellä mielenkiintoisempi kuin kamera. Mies on syventynyt työhön, ja vieläpä tietotekniikan parissa. Tietotekninen osaaminen on yleisesti enemmän miehiin kuin naisiin liitetty ominaisuus. Miesten rooli työn tekijöinä ja sitä kautta leivän pöytään tuojina ja muutenkin aktiivisina hahmoina korostuu tässä kuvassa.

Myös 23.9. sivulla B4 on tietotekniikka läsnä. Kuvassa ampuja Pasi Wedman ja hänen avustajansa Krister Holmberg katsovat Holmbergin kädessä olevaa kännykkää ja nauravat. Vierellä joukkueenjohtaja Kimmo Yli-Jaskari puhuu toiseen puhelimeen.

Sivun D3 kuvassa 18.9. näemme Adolfo Corsin, firenzeläisen pääsylipputrokarin. Tässä kuvassa huomio kiinnittyy Corsin asentoon ja suuhun, joka on raollaan, aivan kuin hän olisi kuiskaamassa

jotain tai jopa hyssyttämässä keskustelukumppaniaan hiljaisemmaksi. Käsi on hieman koholla, kenties painottamassa kerrottua asiaa tai osoittamassa sitä, että nyt tulee puhua hiljaa ja tarkoin. Kuva on tavallaan varsin naisellinen, sillä juoruilua ja kuiskailua pidetään naisellisina paheina. Kuvan tunnelma viittaa vahvasti siihen, että Corsi on nyt kertomassa jotain salaista ja luottamuksellista toiselle henkilölle, joka käsien koon perusteella on myös mies. Keskustelu käydään julkisella paikalla, johon viittaa takana olevat ihmiset, auringon paiste ja pöydällä oleva, logolla varustettu kahvikuppi. Mistään valtiosalaisuudesta ei siis voi olla kyse, kun keskustelua käydään näin lähellä muita ihmisiä. Siksi kuvasta jää vahva tunne juoruilusta ja luottamuksellisten asioiden jakamisesta, jota kuvatekstikin korostaa: ”Italialainen Adolfo Corsi paljasti cappuccinon ääressä mustan pörssin lipunmyyjien menetelmiä. Myös Helsinki on tullut maailmankiertäjälle tutuksi.”

27.9. julkaistun sivun B1 kuvassa Marko Yli-Hannuksela poseeraa nyrkki ilmaan kohotettuna. Kuva huokuu miehistä uhoa ja oman voiman osoittamista. Oikea käsi on ojennettu koko pituudeltaan ylös, ja katse on luotu pois kamerasta, jonnekin kaukaisuuteen. Ilme on vakava: suupielissä ei ole hymyn häivääkään. Visuaalinen järjestys on varsin maskuliininen, sillä ylös nostettu nyrkki konnotoi vahvasti taisteluun, vallankumoukseen ja voimaan.

Sydneyn aineistossa oli myös sellaisia poseerauskuvia, joissa kuvan keskiössä oli enemmän ihmisen kasvot ja muu ympäristö oli rajattu pois. Näissä kuvissa miehet sekä hymyilivät että olivat vakavina, joten miesten poseeratessa osoittamat tunteet vaihtelivat. Hymyn voi tulkita miellyttämisen tarpeeksi ja yhdistetään enemmän naisiin, mutta HS:n urheilusivuilla näkyy myös hymyileviä miehiä.

Naiset poseeraavat

25.9.2000 julkaistiin HS:n sivulla D4 kuva pyöräilijä Pia Sundstedtistä. Kuva muistuttaa paljon jo analysoimaani kuvaa jousiampuja Jari Lipposesta. Sundstedt ei nojaile rattiin, mutta istuu puiston penkillä sivuttain, toinen jalka selkänöjan yli nostettuna. Asento ei ole millään tavalla sievistelevä, vaan rennon ronski. Sundstedt katsoo suoraan kameraan ja häivähtääpä pieni hymykin hänen huulillaan. Sundstedtillä on silmillään aurinkolasit, aivan kuten Lipposellakin. Myös nainen saa olla tavallaan röyhkeä ja kieltää katsojalta ja kuvaajalta täydellisen katsekontaktin.

Muut kolme kuvaa naisista poseeraamassa ovat varsin samankaltaisia keskenään. Ne on kuvattu edestä ja silmän tasalta, ja kaikki naiset hymyilevät iloisesti. Yksi ei katso suoraan kameraan, kaksi

muuta katsovat. Kuvissa on iloinen tunnelma ja ne keskittyvät naisten kasvoihin. Muuta ympäristöä ei paljon taustalla näy. Hymy toki on ilmeinen tapa osoittaa iloisuutta, mutta muiden muassa Salo (2008, 114) pisti merkillä naisten hymyilevän kuvissa hyvin usein. ”Silti naisille hymy oli kuin hiljainen onnen ilmaus, kun he eivät osanneet muutakaan. Hymyilemällä he ilmaisivat tyytyväisyyttään, mutta samalla myös naisellisuuttaan, koska hymyn korostaminen esitti heidät tietyllä tapaa passiivisina ja empaattisina toimijoina, joiden ei sopinut näyttää tunteitaan liian voimakkaasti”.

Jos vertaa hymyilevää naista vaikkapa Marko Yli-Hannukselan nyrkki pystyssä -poseeraukseen, on selvää, kummassa kuvassa on maskuliinisen ja kummassa feminiinisen konnotaation mahdollisuus. Miehetkin toki hymyilivät poseerauskuvin, mutta prosentuaalisesti vain 22 prosentissa kuvista (neljä kuvaa 18:sta). Naisten hymy-prosentti poseeratessa sen sijaan oli täysi sata.

Miehet ja naiset poseeraavat yhdessä

Neljässä kuvassa on poseeraamassa sekä miehiä että naisia. 22.9.2000 julkaistun sivun B2 kuvassa on kolme henkilöä, kaksi miestä ja yksi nainen ja kuva on otettu kahviossa. Kuvassa keskellä oleva mies, Jari Kaipainen, näyttää keskustelevan kuvan vasemmassa reunassa olevan naisen kanssa (Virva Halonen). Kuvassa oikealla on toinen mies, Arto Partanen, joka ei näytä osallistuvan keskusteluun, vaan on luonut katseensa jonnekin kaukaisuuteen, kameran ohi. Kuvan keskushenkilö on Kaipainen, jonka avoin suu viittaa siihen, että juuri hän puhuu tällä hetkellä. Kaipainen on kuvattu edestä, ja hän katsoo Halosen, joka on sivuttain. Halonen on nostanut oikean kätensä kasvoilleen, joten naisen ilmettä ei näy. Kasvoille nostettu käsi voi kuitenkin viitata erilaisiin tunteisiin: hämmästykseen, itkun tai vaikkapa häpeän peittelyyn. Kasvoilla oleva käsi kuitenkin viittaa siihen, että Halonen on enemmän tunteiden vallassa kuin kuvan miehet. Kuvan keskellä olevalla Kaipaisella on puhelin kädessään, joten jälleen kerran kuvaan on saatu mies ja tekniikka. Yhteiskuvan visuaalisessa järjestyksessä dominoi maskuliinisuus: mies puhuu ja nainen kuuntelee, mahdollisesti hyvin tunteikkaana.

Myös 23.9. sivulla B5 ilmestyneessä kuvassa miehet ovat näkyvämmässä roolissa kuin naiset. Itse asiassa kuvasta on ensi vilkaisulla vaikea naista löytääkään. Joukko ihmisiä istuu illallispöydän ääressä ja on kohottanut lasinsa skoolatakseen. Kuvatekstin mukaan skoolajaajat ovat Esa Sievinen, Kari Rummukainen, Jarmo Rosama, Indrek Sei, Toni Meijel, Riitta Rummukainen ja Jani Sievinen. Kuvan ainoa nainen, Riitta Rummukainen, on Jani Sievisen takana niin, ettei hänestä näy kuin päälaki ja aavistus kulmakarvaa. Vaikka paikalla on nainen, on hänet häivytetty kuvasta lähes

täysin. Sievisen kohotetun käden takaa ei näe edes sitä, onko Rummukainenkin ojentanut lasinsa kilauttaakseen sitä yhteen muiden lasien kanssa. Naisen läsnäolo on peitetty hyvin tehokkaasti. Ilman kuvatekstin vinkkiä saisi olla aika tarkkasilmäinen huomatakseni, että nainen on päässyt mukaan miesten illanviettoon.

26.2. julkaistu sivu B2 sen sijaan rikkoo sukupuolistereotypiaa varsin tehokkaasti. Kuvassa ovat pikajuoksija Marion Jones ja hänen aviomiehensä, kuulantyohtaja C.J. Hunter. Kuvassa molemmat katsovat kameraan, Jones etualalla ja Hunter hänen takanaan. Kuvan stereotyyppisen visuaalisen järjestyksen rikkoo Jones ja hänen ulos työnnetty kielensä. Jones näyttää kieltä kuvaajille kuvatekstin perusteella harmissaan, sillä juttu käsittelee hänen aviomiehensä Hunterin dopingkärähdystä. Tällaista kapinointia ja poikamaista kielenkäyttöä ei ole totuttu naisilta näkemään. Voin uskoa, että kieltä näyttäviä naisia on kuvattu ennenkin, mutta tällöin on luultavammin ollut kyse hassuttelusta ja ilveilystä. Dopingkohun yhteydessä voidaan olettaa, ettei Jones hassuttele, vaan nimenomaan osoittaa kuvaajille mieltään – ja kieltään. Tällainen mielenosoittaminen on stereotyyppisesti tunnusomaisempaa miehille kuin naisille.

Viimeisessä yhteiskuvassa on vasemmassa reunassa presidentti Tarja Halonen ja kuvan oikealla puolella purjehtijat Thomas Johanson ja Jyrki Järvi. 26.9. sivulla B3 julkaistussa kuvassa kaikki kolme hymyilevät, ja Halonen katsoo miehiin päin. Miehet eivät kuitenkaan katso takaisin Haloseen, kenties ujouttaan, onhan kysymyksessä tasavallan presidentti. Halosesta jää siis kuvassa aktiivisempi mielikuva: hän ei ujostele juttukumppaneitaan, vaan katsoo heihin, ja kätetkin on rennosti selän taakse ristitty. Halosen kehonkieli on avointa ja varmaa, kun Johanson ja Järvi sen sijaan pitävät käsiään eteen ristittyinä, hieman kuin puolustellen tai ujouttaan. Järven katsekin on luotu alaspäin. Kuvan asetelmaa korostetaan kuvatekstissä: ”Presidentti Tarja Halonen hauskutti Thomas Johansonia (kesk.) ja Jyrki Järveä.” Halonen on kuvan aktiivinen toimija, hän hauskuuttaa miehiä. Kuvassa olisi hyvin voinut lukea Johansonin ja Järven nauravan Halosen vitsille, jolloin miehet olisivat olleet aktiivisia, heitä huvittaa.

Neljässä kuvassa sukupuolien visuaaliset järjestykset jakautuvat melko tasan sen mukaan, kumpaa sukupuolta kuvassa korostetaan ja millainen rooli heille annetaan. Sekä naiset että miehet pääsevät kuvissa aktiivisiksi toimijoiksi ja huomion keskipisteiksi. Toisaalta yhdessä kuvassa naisen läsnäolo on häipynyt lähes kokonaan.

3.2.3. Tekstien analyysi

Luvussa 2.4. määrittelin, millaisia asioita otan huomioon tekstin tulkinnassa ja miksi. Sydneyn kisoissa huomioni herättäneitä kuvailuja, adjektiiveja ja adverbeja käytettiin Sydneyn kisojen otsikoissa, alaotsikoissa ja kuvateksteissä 82 kertaa. Miehiä esittävissä kuvissa näitä kuvailuja oli 44 kertaa, naisia esittävissä 33 kertaa ja molempia sukupuolia sisältävissä kuvissa viisi kertaa. Eniten koko neljän kisojen aineistossa käytettiin kansallisuuden kuvailua, sillä urheilijoiden kotimaa ja kansallisuus on yleinen lisä kuvatekstiin.

Teksteistä nousi esiin monia eri tapoja kuvailla naisia ja miehiä. Tällaisia keinoja ovat muun muassa ulkonäön kuvaus, urheilusuorituksen kuvaus positiivisesti, urheilusuorituksen kuvaus negatiivisesti, muuta kuin ulkonäköä koskevien ominaisuuksien kuvaus, positiiviset adjektiivit ja adverbis sekä negatiiviset adjektiivit ja adverbis.

Heti kisojen alussa silmiini osui mielenkiintoisen otsikon, alaotsikon ja kuvituksen yhdistelmä. Otsikko julistaa ”Naiset Sydneyn avajaisten päätähtinä” ja alaotsikko toteaa, että ”Aboriginaali Cathy Freeman sytytti olympiatulen ja viisi muuta naista kantoi liekkiä stadionilla”. Naisten läsnäoloa ja suurta roolia korostettiin olympialaisten avajaisista kertovassa jutussa, mutta kuvitukseen asti naiset eivät ole päässeet. Sivun pääkuvana on kuva tanssijoista, ja toiseksi isoimmassa kuvassa on suomalainen moukarinheittäjä Olli-Pekka Karjalainen. Yhdessä kuvassa on kaksi korealaista henkilöä, joista toinen on sentään nainen. Tekstissä naisten roolin korostaminen on sikäli ymmärrettävää, että nainen todella sytytti olympiatulen. Herää kuitenkin kysymys, olisiko sama ilmiö toistunut, jos tulen sytyttäjää ja viisi viimeistä kantajaa olisivat olleet miehiä. Toisaalta tällaiset otsikointivalinnat voi tulkita epätasa-arvoisiksi, jos oletetaan, että miesten samanlaista roolia avajaisissa ei olisi noteerattu samalla tavalla. Toiselta katsontakannalta voidaan todeta, että naiset saivat nyt ison roolin urheilun suurtaapahtuman avajaisissa, mikä edistää sukupuolten tasa-arvoa yhä sittenkin melko maskuliinisessa urheilun maailmassa.

Urheilusivujen lukijat ovat tottuneet eläväiseen ja rikkaaseen kielenkäyttöön urheilujutuissa. Siksi myös Sydneyn olympiasivuilla löytyi monia vertauskuvallisia ilmaisuja ihmisiä kuvattaessa. Uimarit Pieter van den Hoogenband ja Ian Thorpe eivät oikeasti ole antiikin ajan gladiaattoreita, mutta silti 19.9. sivulla B1 alaotsikoidaan ”Nuorten gladiaattorien taistelussa 21-vuotias jaksoi teiniä paremmin”. Naisista käytettiin jopa kolme kertaa erilaista hallitsijaan liittyvää ilmaisua: uimari Inge de Bruijn kuvattiin uintikuningattareksi ja valtiattareksi (22.9. B2

ja 25.9. D4) ja voimistelija Svetlana Korkinasta (myöhemmin aineistossa kirjoitusasu muuttui muotoon Svetlana Horkina) käytettiin sanaa kuningatar, joskin lainausmerkeissä, sillä Korkina ei onnistunut kisassa (20.9. B1). Vertauskuvallisia ilmauksia käytetään HS:n määrällisesti tasapuolisesti molempien sukupuolien kohdalla. Laadussa sen sijaan näyttää olevan hieman eroa. Naisten kohdalla symboliset kuvaukset ovat varsin tavanomaisia urheiluun liittyvissä teksteissä. Naiset ovat kansallissankareita, mestariurheilijoita, suosikkeja ja keulahahmoja. Miehistä sen sijaan käytettiin hieman totutusta poikkeavia kuvauksia, esimerkiksi kauhukakara, maalaispoika, perusjätkä ja erämies. Tekstissä annetaan enemmän tilaa miehen persoonalle kuvaamalla sitä tarkalla, mielenkiintoisella tai erikoisella kuvauksella. Naiset sen sijaan saavat tyytyä geneerisiin urheilukielen ilmauksiin.

Ulkonäköön puututtiin kuvaa ympäröivissä teksteissä harvoin. Naisten ulkonäköön tai vaatetukseen puututtiin kolme kertaa, miesten olemus, vaatteet tai ulkonäkö mainittiin neljä kertaa. Erityisesti yhdessä miestä esittävässä kuvassa ulkonäkö nousi suorastaan päärooliin. Kuva itsessään on sinänsä varsin tavallinen: urheilija venyttelee ennen suorituksensa aloittamista. Mutta koska urheilija on Ian Thorpe ja laji uinti, on urheilija kuvassa ilman paitaa paljastaen hyvin treenatun vartalonsa. Otsikko kuuluukin ”Teinipoika Ian Thorpe kisa-altaan adonis” ja kuvateksti ”Ian Thorpen kädet ovat suuret kuin lapiot ja pitkissä vipuvarsissa jäntevän vartalon jatkeena löytyy ytyä” (17.9. B1). Urheilijan vartalo alistetaan tekstissä hyvinkin tarkan huomion kohteeksi. Kuvassa Thorpe on ilman paitaa ja sikäli altis katseille, mutta hän on selkeästi myös urheiluun liittyvässä yhteydessä, jolloin kuvatekstissä olisi voitu puhua myös urheilusta. Nyt tekstillä on kuitenkin ohjattu lukijan huomio pelkästään Ian Thorpen vartaloon.

Naista esittävissä kuvissa ei ylletty aivan näin tarkan kuvailun tasolle. Esimerkiksi 25.9. sivulla D2 kyllä kerrotaan voimistelija Svetlana Horkinan olevan ”voimisteluareenoiden katseenvangitsija”, mutta hänen ulkonäköönsä ei sen tarkemmin puututa. Kuvatekstillä silti ohjataan kuvan lukua, sillä kuvassa Horkina on sivuttain, jolloin hänen ulkonäkönsä ei täysin paljastu katsojalle. Horkina on juuri päättänyt urheilusuorituksensa ja hänet on ikuistettu voimistelijoiden perinteisessä loppuasennossa, kädet ylös ojennettuina ja selkä hieman kaarella. Sivuprofiilista voi nähdä hymyilevän naisen, joka perinteisessä mielessä on kaunis (tai ei ainakaan ruma), mutta tämän kuvan perusteella on vaikea luoda oikeaa kuvaa Horkinan ulkonäöstä. Silti kuvateksti antaa ymmärtää hänen olevan poikkeuksellisen kaunis, ”katseenvangitsija”.

Erilaisia tunteiden ilmauksia on teksteissä kuvattu jonkin verran, lähes yhtä monta kertaa kahden sukupuolen vertailussa. Toki on muistettava, että koska naisten kuvia on kokonaisuudessaan vähemmän, kuvataan heidän tunteitaan prosentuaalisesti useammin kuin miesten. Kuvausten laatu sen sijaan on tasa-arvoinen.

”Mikaela Ingberg poistui pettyneenä kentältä kolmen heittokierroksen jälkeen.”

Kuvateksti 1.10 sivu B3

”Jani Sievisen mitalihaaveet murskautuivat heti lähdössä. Kilpailun jälkeen pettynyt Sievinen sai selittää tapahtunutta.” Kuvateksti 22.9. B1

”Marion Jones hyppi ilosta voitettuaan naisten 100 metrillä uransa ensimmäisen olympiakullan.” Kuvateksti 24.9. B4

”Australian Grant Hackett (vas.) piiskasi riemuissaan vettä voitettuaan 1 500 metriä lauaintaina.” Kuvateksti 24.9. B5

”Ensimmäinen päivä päättyi kyyneliin, toinen hyviin suorituksiin.” Tiia Hautalasta kertovan jutun alaotsikko 25.9. D1

”Ivan Pedrosolta heltisivät kyyneleet voiton ratkettua.” Kuvateksti 29.9. B2

Tunteet korostaminen teksteissä on sallittua niin miehiä kuin naisiakin esittävissä kuvissa.

Yllättävän usein kiinnitettiin huomiota miesten hymyilyyn.

”Finaali muutti Hirven hymypojaaksi”

”Pienoiskiväärin hopea näkyi suomalaisampujan kasvoilla.”

”Juha Hirven kasvot pysyivät pienoiskiväärin täysottelun hopean ratkettua lähes yhtämittaisessa hymyssä lopun päivää. Niin myös joukkueenjohtaja Kimmo Yli-Jaskarin rutistuksessa.” Otsikko, alaotsikko ja kuvateksti 24.9. B3

”Sekauimari Sievisen huulille syttyi taas hymy” Otsikko 21.9. B1

Perhesuhteiden korostaminen tai yleensäkin mainitseminen on ollut tavanomaisempaa naisia koskevissa teksteissä. Muiden muassa Salo (2008, 117) kirjoittaa, että ”lehdistö oli todella kiinnostunut naisurheilijoiden miessuhteista kautta linjan ja todistivat tällä erityisesti naisten heteroseksuaalisuutta.” HS:n Sydneyn sivuilla perhesuhteisiin kiinnitettiin tuskin lainkaan huomiota. Arsi Harjun voittaessa olympiakultaa oli eräässä jutussa kuva hänen äidistään yksinkertaisella kuvatekstillä ”Pirjo Harju, olympiavoittajan äiti” (23.9. B2). Sen lisäksi urheilun ulkopuolisiin ihmissuhteisiin viitattiin kahdesti. 21.9. sivulla B5 on kuva voimisteleavasta Aleksei Nemovista, ja alaotsikkoon on nostettu hänen saamansa perheenlisäys: ”Lapsen syntymästä motivaatiota harjoitteluun”. Päivää aikaisemmin sivulla B2 oli kuva Pia Hansenista poseeraamassa

ase ja maansa lippu päänsä päälle kohotettuna. Alaotsikkoon oli kirjoitettu hänen perheestään: ”Perheenjäsenen menettäminen teki olympiavoittajasta henkisesti vahvan”.

3.3. Ateenan olympialaiset 13.8.–29.8.2004

Kreikassa pidetyistä Ateenan olympialaisista analysoin 71 sivulla ollutta 160 valokuvaa. Kuvat olivat 12.8.–31.8. ilmestyneissä lehdissä. Miehiä esittäviä kuvia oli 104, naisia esittäviä 41 ja kuvia, joissa oli sekä miehiä että naisia oli 15. Näin ollen 65 prosenttia kuvista esitti miehiä, 26 naisia ja yhdeksässä prosentissa oli molempia sukupuolia samassa kuvassa.

3.3.1. Määrällinen analyysi

Koodausyksikkönä laji

Yleisurheilu oli näissäkin kisoissa suosituin kuvissa esiintynyt laji molemmissa sukupuolissa.

Miehet		
laji	kpl	%
yleisurheilu	33	32 %
uinti	17	16 %
ammunta	8	8 %
paini	8	8 %
purjehdus	7	7 %

Naiset		
laji	kpl	%
yleisurheilu	17	41 %
purjehdus	5	12 %
uinti	4	10 %
melonta	4	10 %
muu	2	5 %

Molempia		
laji	kpl	%
muu	10	67 %
yleisurheilu	2	13 %
jousiammunta	1	7 %
paini	1	7 %
pyöräily	1	7 %

Taulukko 5. Kuvissa eniten esiintyneet urheilulajit sukupuolittain Ateenan olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Miesten yleisimmin kuvassa esiintyvät lajit ovat melkein samat kuin neljä vuotta aiemmin Sydneyn olympialaisissa. Ateenan aineistossa miesten lajeista ei löydy enää muuttujaa muu, joka tällä kertaa näkyy naisten listassa. Sen sijaan listalle on miesten kuvissa noussut ammunta.

Naisten listalta ovat jääneet feminiinistä kauneutta ja suloutta korostava voimistelu pois. Sen sijaan listalla on melonta, joka vaatii voimaa ja vesi-elementin kanssa kamppailua. Tämä laji ei korosta naisen feminiinisyttä, vaan enemmänkin urheilullisuutta ja voimaa. Toisaalta listalle ei nouse kamppailu- tai voimalajeja, jotka aiemmin mainitsemani Methenyn (1965, 49) mukaan katsottiin sopimattomiksi naisille vielä 1960-luvulla.

Koodausyksikkönä kuvakulma

Suoraan silmän tasalta otetut kuvat hallitsevat Sydneyn olympialaisten tapaan myös Ateenan aineistoa.

Miehet		
kuvakulma	kpl	%
s	71	68 %
y	22	21 %
a	11	11 %

Naiset		
kuvakulma	kpl	%
s	27	66 %
y	10	24 %
a	4	10 %

Molempia		
kuvakulma	kpl	%
s	9	60 %
y	3	20 %
a	3	20 %

Taulukko 6. Kuvissa käytetyt kuvakulmat sukupuolittain Ateenan olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Yläviistosta otetut kuvat ovat selkeästi suositumpia kuin alaviistosta, molempien sukupuolien kohdalla. Ero on selkeä, ja syytä on vaikea keksiä. Ehkä paikalla olleet kuvaajat ovat viehtyneitä yläviistoiseen kuvakulmaan, tai ovat poikkeuksellisen pitkiä hongankolistajia. Oli syy mikä tahansa, voidaan aineistosta nähdä ainakin se, että kuvakulmien käyttö on tasa-arvoista. Eiväthän prosenttiosuudet aivan tasan sukupuolien välillä mene, mutta riittävän lähellä tasa-arvoista ne ovat.

Koodausyksikkönä sisältö

Miehet		
sisältö	kpl	%
urheilee	50	48 %
poseeraa urheiluun liittyen	22	21 %
tunne	19	18 %
tilannekuva	8	8 %
poseeraa	5	5 %

Naiset		
sisältö	kpl	%
urheilee	21	51 %
tunne	9	22 %
poseeraa urheiluun liittyen	6	15 %
tilannekuva	4	10 %
poseeraa	1	2 %

Molempia		
sisältö	kpl	%
tilannekuva	6	40 %
tunne	4	27 %
poseeraa	2	13 %
urheilee	2	13 %
poseeraa urheiluun liittyen	1	7 %

Taulukko 7. Kuvien sisältö sukupuolittain Ateenan olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Ateenan olympialaisten ehdoton suosikkikuvitus on ihminen urheilemassa. 160 valokuvasta 73:ssa, eli melkein puolissa, kuvataan kesken olevaa urheilusuoritusta. Sukupuolien välillä on vain kolmen prosenttiyksikön ero muuttujassa urheilee, naisten hyväksi.

Prosentuaalisesti miehet ja naiset ovat tasaväkisiä eri muuttujissa. Suurin ero syntyy muuttujassa poseeraa urheiluun liittyen (naiset 10 prosenttia kuvista, miehet 20). Kaikkiaan miehet poseeraavat naisia enemmän, sillä poseeraa ja poseeraa urheiluun liittyen -muuttujiin menee miesten kuvista yhteensä 26 prosenttia ja naisilla 17. Kuvien sisällöstä ei edelleenkään ilmene naisten erityistä passivoimista tai asettamista kameran ja näin ollen (miehisen) katseen kohteeksi. Poseeraa-muuttujan sai naisten kuvissa yksi ainoa otos. Sisällöltään Ateenan kuvat ovat hyvin tasa-arvoisia.

Sydneyn kisoissa ei ollut ainuttakaan kuvaa, joissa molempia sukupuolia kuvassa esittänyt otos olisi saanut muuttujan urheilee. Ateenan aineistossa tällaisia kuvia oli kaksi, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kuvissa olisi ollut naisia ja miehiä yhdessä urheilemassa. Kyseiset otokset esittävät kuulantyohtaja Ville Tiisanojaa ja maratoonari Vanderlei de Limaa, joihin kuvaaja on keskittynyt. Molemmissa kuvissa on kuitenkin myös sen verran laaja raja-alue, että ympärillä olevat katsojat, valokuvaajat ja muut henkilöt näkyvät, ja heidän joukossaan on myös naisiksi tunnistettavia henkilöitä. Siksi kuvat on luokiteltu molempia sukupuolia esittäviksi.

Miehet		
laji	kpl	%
yleisurheilu	16	32 %
uinti	9	18 %
ammunta	5	10 %
purjehdus	4	8 %
koripallo	3	6 %
ratsastus	2	4 %
voimistelu	2	4 %
uimahyppy	2	4 %
tennis	2	4 %
paini	2	4 %
jalkapallo	1	2 %
judo	1	2 %
taekwondo	1	2 %

Naiset		
laji	kpl	%
yleisurheilu	8	38 %
purjehdus	5	24 %
melonta	3	14 %
uinti	3	14 %
ammunta	1	5 %
voimistelu	1	5 %

Taulukko 8. Kuvien laji sukupuolittain koodausyksikön sisältö muuttujassa urheilee Ateenan olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Järjestys vaihtelee, mutta yleisurheilu, ammunta, uinti ja purjehdus olivat hyvin edustettuina molempien sukupuolien urheilukuvissa. Huomioitavaa on, ettei naisten lajien joukossa ole sellaisia urheilumuotoja, joissa urheilijat kamppailisivat keskenään. Jan Rintala ja Susan Birrel (1984, 239) tutkivat artikkelissaan ”Fair Treatment for the Active Female: a Content Analysis of Young Athlete Magazine” naisten ja miesten erilaista kohtelua Young Athlete -lehdessä. Tutkijat totesivat, että lehdessä naisia esitetään enemmän esteettisten lajien parissa ja miehet sellaisissa lajeissa, joihin kuuluu voimannäyttöä tai vastustajan voittamista. Miesten kuvissa tällaisia lajeja ovat tennis, paini, judo ja taekwondo.

3.3.2. Laadullinen analyysi

Miehet poseeraavat

Ateenan aineistossa miehet poseerasivat viidessä kuvassa. Sydneyn kisoista poseerauskuvien määrä sekä kappalemäärissä että prosenttiosuuksissa oli laskenut alle puoleen.

22.8.2004 sivulla B5 kuvassa ovat Thomas Johanson ja Jukka Piirainen. Purjehtijakaksikko on kuvattu ulkona Ateenassa. Etualalla oleva Johanson istuu pyörän selässä, sillä kuvan alareunaan on rajattu niin, että mukaan mahtuvat vielä hänen selvästi pyörän tangosta kiinni pitelevät kätensä. Taaempana oleva Piirainen seisoo ja hänellä on aurinkolasit päässä. Pyörän selässä oleva Johanson luo kuvaan selkeästi aktiivisen tunnelman. Vaikka kuvatekstin mukaan ” Thomas Johanson (edessä) ja Jukka Piirainen ottivat eilisen päivän rennosti”, ei päivää ole kulutettu löysäilemällä hotellihuoneessa. Kuvaskeikka on hoidettu ulkona, ja Johansonin pyörällä kurvailu antaa ymmärtää, että urheilullisuus ja aktiivisuus pysyvät mukana hieman rennompanakin päivänä. Poseeratessaankin miehet ovat aktiivisia. Tämä kuva ei ole saanut muuttujaa poseeraa urheiluun liittyen siksi, että vaikka pyöräily on olympialaji, on se myös erittäin yleinen kuntoiluharrastus ja ihan vaan nopea tapa päästä paikasta toiseen. Pyörän olisi voinut laskea urheiluun viittaavaksi rekvisiitaksi, mutta kyseessä ei ole purjehtijoiden omaan lajiin liittyvä asia tai esine.

24.8. sivulla B2 julkaistussa kuvassa ruotsalaiset olympiakultamitalistit Stefan Holm ja Christian Olsson ottavat ilon irti tuoreista voitoistaan. Molemmilla on samppanjapullot käsissään, joita he kuvanottohetkellä avaavat. Taustalla näkyy ihmisiä, jotka kuvaavat tätä avausoperaatiota. Korkit ovat juuri poksahdamaisillaan auki, ja molemmat miehet hymyilevät. Juhlimista korostavalla kuvalla miehet viedään kauas kurinalaisen ja suorituskeskeisen urheilijan ihanteesta. Oma tulkintani kuvan

visuaalisesta järjestyksestä kallistuu kuitenkin raskas työ, raskaat hovit -konnotaatioon. Miehet ovat osansa olympialaisissa tehneet ja voittaneet jopa kultaa. Nyt on aika ottaa rennosti ja juhlia. Miesten käsissä olevista pulloista ei saa selvää, mutta lukijan voi olettaa arvaavan, että pullojen kuohujuomassa on myös alkoholia.

Myös Sydneyn kisojen Esa Sievistä, Kari Rummukaista, Jarmo Rosamaa, Indrek Seitä, Toni Meijeliä, Riitta Rummukaista ja Jani Sievistä esittävissä skoolauskuvassa oli (oletettu) alkoholi mukana, sillä pöydällä on viinipulloja ja pöydällä olevissa laseissa punaviinin näköistä nestettä. Vaikka itse skoolaus tapahtuukin punaviiniä vaaleammalla nesteellä, on kuvassa tarpeeksi vinkkejä, jota katsoja voi olettaa heidän skoolaavan alkoholijuomilla. Kuvan ainoasta naisesta ei kuitenkaan saa selvää, onko hänkin skoolaamisessa mukana. Tämän asian jäädessä epäselväksi voi todeta, että alkoholi kuului Sydneyn ja Ateenan olympialaisissa HS:n sivuilla vain miesten visuaaliseen järjestykseen.

17.8. sivulla B3 on kaksipalstainen kuva Martin Gahmbergista, purjehtijajoukkueen säämiehestä. Gahmberg on nostanut sormensa koholle ja katsoo sormeaan. Kuvateksti paljastaa, että ”Purjehdusjoukkueen säämies Martin Gahmberg mittaili tuulen suuntaa Agios Kosmasissa maanantaina”. Mies on poseerattessaankin aktiivisesti tekemässä jotain, hän ei ole vain jämähtänyt kameran eteen olemaan.

Muut kaksi miesten poseerauskuvaa ovat keskenään samanlaisia. Miehet on kuvattu edestä, silmän tasalta ja heidän kasvonsa ovat vakavat. Hymyä ei näy kuvissa, joissa miesten kasvot ovat kuvan pääasiallinen huomion kohde. Neljä vuotta aiemmin tällaisissa kasvokuvissa miehet myös hymyilivät, mutta nyt visuaaliset järjestykset korostavat vakavuutta ja kameran katseen järkähtämätöntä kohtaamista.

Naiset poseeraavat

Yllä oleva otsikko on sikäli virheellinen, että Ateenan kisoissa oli vain yksi kuva, jossa yksi nainen poseeraa. 12.8.2004 sivulla B2 julkaistussa kuvassa jousiampuja Mari Piuva on asettunut venytysasentoon kädet pään päällä ja vartalo kallistuneena. Hänellä on päällään rennonoloiset vaatteet (T-paita, shortsit ja aurinkohattu), joten hän on tuskin venytyksellään valmistautumassa urheilusuoritukseen. Lisäksi Piuva katsoo kameraan ja hymyilee, mikä lisää poseeraamisen vaikutelmaa. Samoin kun säämies Gahmberg omassa kuvassaan, myös Piuva on aktivoitunut kuvassa tekemään muutakin kuin hymyilemään. Hänen vartalonsa näkyy kuvassa kokonaan, joten

kameran kiinnostus ei kohdistu erityisesti hänen vartaloonsa, jota vieläpä peittävät löysät vaatteet. Tämä yksi kuva on tasa-arvoisessa asemassa miesten poseerauskuviin verrattuna, mutta on huomioitava, että Piuva todella hymyilee. Kaksien kisojen analysoinnin jälkeen koodausyksikön sisältö poseeraa-muuttujan arvon saaneet kuvat naisista esittävät kaikkia heitä hymyilemässä.

Miehet ja naiset poseeraavat yhdessä

Kahdessa poseeraa-muuttujan kuvassa oli sekä miehiä että naisia. 23.8.2004 julkaistulla sivulla B2 on kuvattuna ammunnan hopeamitalisti Marko Kemppaisen perhettä. Kuvatekstissä on mainittu viisi naishenkilöä ja yksi mies. Näiden etualalle ryhmittyneiden ihmisten takana seisoo vielä pieni joukko nimeltä mainitsemattomia miehiä ja naisia. Kuvateksti kertoo, että ”Marko Kemppaisen kotijoukot ja sukulaiset seurasivat hartaasti telkkarista palkintojenjakoa: edessä vasemmalta sisko Päivi Heikkinen sylissään Kemppaisen Nea-tytär, avovaimo Tiia Seppänen, ja Viivi-tytär, äiti Esteri Kemppainen ja eno Eero Keränen”. Kuvan visuaalinen järjestys korostaa naisia: he ovat kuvassa etualalla. Urheilun maskuliininen maailma yltää kotisohville asti, sillä urheilun suorittamisen lisäksi urheilun katsomista on pidetty enemmän miehien toimintana. Tässä kuvassa kuitenkin naiset ovat ryhmittyneet lähemmäs kuvaajaa, ja kuvaajan voidaan olettaa seisovan television tietämillä (miksipä muuten ihmiset olisivat juuri tähän kerääntyneet). Kuvatekstissä naiset mainitaan ensin ja palkintojenjaon katselua kuvataan hartaaksi. Stereotyyppisesti miehet suhtautuvat urheiluun suuremmalla hartaudella kuin naiset. Tämä kuva kumoaa totutun penkkiurheilijaa kuvaavan visuaalisen järjestyksen asettamalla naiset ja tyttölapset asemaan, jossa he vaikuttavat olevan miehiä innostuneempia seuraamaan urheilua.

Muutamaa päivää aiemmin sivulla B2 ilmestyi kuva, jossa ovat Suomen joukkueenjohtaja Kari Niemi-Nikkola ja tiedottaja Anna Sorainen. 19.8. julkaistussa kuvassa Niemi-Nikkola on etualalla lähes selin kameraan, kuitenkin hieman siihen päin kääntyneenä. Sorainen seisoo Niemi-Nikkolan edessä kasvot kameraan päin. Niemi-Nikkolan suu on raollaan, joten hän on juuri sanomassa jotain. Hän ei kuitenkaan katso Soraiseen, vaan ulos kuvasta, kenties johonkin kolmanteen henkilöön. Sorainen sen sijaan katsoo suoraan Niemi-Nikkolaan. Niemi-Nikkolan olemus korostuu kuvassa, sillä hän on etualalla ja siten vie kuvasta enemmän pinta-alaa. Niemi-Nikkola on myös se joka on kuvassa aktiivinen: hän puhuu. Sorainen sen sijaan on passiivinen kuuntelija, sillä hän on tuolin selkänojaa apuna käyttäen nojautunut Niemi-Nikkolan suuntaan. Myös kuvateksti korostaa Niemi-Nikkolaa ja hänen ajatuksiaan: ”Kari Niemi-Nikkola ei ole vielä huolestunut. Vieressä Suomen joukkueen tiedottaja Anna Sorainen”. Niemi-Nikkolan tunteet ilmaistaan kuvassa ja ne antavat

hänenstä vahvan kuvan, sillä hän ei ole sortunut huolehtimiseen. Anna Soraisen sen sijaan todetaan vain olevan paikalla, sillä hän ei kuvatekstissä pääse ääneen lainkaan.

3.3.3. Tekstien analyysi

Huomioni kiinnittäneitä kuvailuja, adjektiiveja ja adverbijä käytettiin Ateenan kisojen otsikoissa, alaotsikoissa ja kuvateksteissä 87 kertaa. Miehiä esittävissä kuvissa näitä kuvailuja oli 59 kertaa, naisia esittävissä 23 kertaa ja molempia sukupuolia sisältävissä kuvissa kuusi kertaa.

Kyyneleet ja itkeminen mainittiin eri teksteissä neljä kertaa, ja pelkästään naisten kohdalla.

”Kulta toi onnen kyyneleet Anky van Grunsvenin silmiin”

”Hollannin Anke van Grunsven puhkesi onnenitkuun olympiakullan varmistuttua.”

Otsikko ja kuvateksti 26.8.2004 B4

”Klüft vuodatti kultakyyneleitä”

Carolina Klüftita kertovan jutun otsikko 22.8. B1

”Sari Multala puhkesi itkuun satama-altaan aita vasten. Meressä killunut ansa tappoi haaveet täysosumasta E-jollissa.”

Alaotsikko 21.8. B1

Itkeminen on hyvin vahva tunteen ilmaus, oli se sitten iloista itkua tai surullista. Näin vahvasti tunteista miehistä ei kuvien lähinnä olevissa teksteissä kirjoitettu laisinkaan. Kyllä miehienkin tunteita kuvailtiin, mutta paljon maskuliinisemmin sanakääntein kuin naisia. Miehet olivat muun muassa alla päin, lievästi tai karvaasti pettynyttä tai ”olympiaradan iloisin urheilija” (18.8. B4) Tunteita enemmän kuvailtiin miesten tekemisiä.

”Michael Phelps karjui täysillä kannustuksia USA:n sekauintijoukkueelle.”

Kuvateksti 22.8. B3

”Stefan Holm ylitti väkisin 236 ja juhli olympiavoittoaan.”

Kuvateksti 23.8. B3

”Kahden päivän pettymykset vaihtuivat hurjiksi tuuletuksiksi. Makeimmalta kulta maistui 4x200 metrin vapaauintiviestissä.”

Michael Phelpsistä kertovan jutun alaotsikko 18.8. B2

”Jarkko Nieminen otti ärräpäät avukseen”

Otsikko 16.8. B2

”Etelä-Afrikan ankkuri Ryk Neethling (keskellä) ponkaisi äkkiä ylös altaasta ja päästi voitonuhon valloilleen. Riemussa mukana Roland Schoeman (vas.) ja Darian Townsend.”

Kuvateksti 16.8. B3

Kuvaukset antavat miehistä vahvan kuvan, sillä niissä ei käytetä heikkouteen viittaavia ilmaisuja. Sen sijaan miehet käyttävät ärräpäitä, karjuvat ja voiton hetkelläkin kyseessä on voitonuho eikä esimerkiksi riemu.

Tekstit kuvaavat naisten tekevän muutakin kuin itkevän.

”Venäjän naiset riehaantuivat ottamaan kolmoisvoiton”

Otsikko 28.8.B3

”Jelena Isinbajeva päästi riemun valloilleen ylitettyään maailmanennätyskorkeuden 491. Kilpailun jälkeen Isinbajeva kertoi ylittäneensä harjoituksissa viisi metriä.”

Kuvateksti 26.8. B2

”Anu Weckström siirtyi pää painuksissa katsomon puolelle.”

Kuvateksti 15.8. B2

Riemu päästetään valloilleen ja riehaannutaan, toisaalta välillä petytään. Naisten ja miesten tunnetiloja ja tekemisiä kuvaavissa teksteissä on paljon samaa, mutta naisten tunteet kuvataan vahvempina kuin miesten ja toisaalta miesten tekemisissä on naisia maskuliinisempi pohjavire. Tunteen ja tekemisen kannalta tekstien ei voi sanoa olevan tasa-arvoisia.

Urheilijoiden perhesuhteet nostettiin otsikoihin, alaotsikoihin ja kuvateksteihin muutamaa otteeseen.

”Marko Kemppaisen kotijoukot ja sukulaiset seurasivat hartaasti telkkarista palkintojenjakoa: edessä vasemmalta sisko Päivi Heikkinen sylissään Kemppaisen Nea-tytär, avovaimo Tiia Seppänen, ja Viivi-tytär, äiti Esteri Kemppainen ja eno Eero Keränen.”

Kuvateksti 23.8. B2

”Gita Yli-Hannuksela (alarivissä keskellä), lapset Saga (äidin vieressä vasemmalla), Sofia (keskellä) ja Vilho (oik.) sekä sukulaiset ja ystävät jännittivät kultaottelua television ääressä Ilmajoella.”

Kuvateksti 27.8. B2

”Carolina Klíft halasi sisartaan voitettuaan naisten 7-ottelun.”

Kuvateksti 31.8. B7

”Isä puhkaisi olympiavoittajan jalkapallon tämän ollessa lapsi.”

Sulkapalloilija Taufik Hidayatista kertovan jutun alaotsikko 22.8. B3

”Vaimo pyörtyi, kun mies voitti”

”Julien Absalonin (oik.) Emilie-vaimo toipui nopeasti miehensä olympiavoiton aiheuttamasta sokista.”

Otsikko ja kuvateksti 29.8. B5

Mainituista esimerkeistä neljä juttua oli kirjoitettu miesurheilijasta ja yksi naisurheilijasta.

Perhesuhteiden esiintuominen Ateenan aineistossa oli siis merkittävästi yleisempää miehiin liittyen.

Ulkonäköä kuvattiin Ateenan kisojen aikaan vain kerran.

” Kaunotarten kamppailu”

Otsikko 26.8. B2

Jutussa viitataan naisten seiväsfinaliin, jossa Jelena Isinbajeva ja Svetlana Feofanovaittelivät paremmuudesta. Vaikka otsikko viittaa kaunottariin, ei kuvituksessa ole lähdetty hakemaan kauniisti poseeraavia seiväskaunottaria, vaan juttuun liittyvässä isommassa kuvassa Isinbajeva on juuri tuulettamassa tunteikkaasti: silmät ovat kiinni ja suu huutoon auennut, kädet on nostettu rinnalle. Vieressä on yksipalstainen kuva pettyneestä Feofanovasta, joka istuu seiväspatjalla hiukset sotkussa. Kuvien tilanteiden ja jopa niiden koon takia naisten ulkonäköä on melko vaikea määritellä. Siksi onkin erikoista, että otsikkoon on nostettu sana kaunotar. Kokonaisuuden voi lukea kahdella tavalla. Naiset ovat kauniita ja näyttäviä, ja se on haluttu tuoda esiin. Asialla ei kuitenkaan mässäillä, vaan kuviksi on valittu sellaiset otokset, jotka eivät korosta pelkkää ulkonäköä. Näin ollen naisten tunnustetaan olevan paljon muutakin kuin kaunottaria. Toisaalta voi ajatella, että jos kuvat kerran ovat mitä ovat, ja seiväsfinali itsessään oli kamppailu, miksi ylipäättään nostaa otsikkoon ulkonäköä kuvaileva sana. Tämän luennan mukaan naiset kyllä ovat hyviä urheilijoita, mutta ennen kaikkea kaunottaria ja siten katseiden objekteja.

Vielä yksi erikoisuus Ateenan aineistosta löytyy. Yleensä teksteissä pysytään urheilun parissa silloinkin kun ihmistä kuvaillaan. Kuitenkin kertaalleen, naisesta kertovan jutun yhteydessä, oli otsikkoon ja alaotsikkoon nostettu hänen elämänsä urheiluratojen ulkopuolella.

”Carolina Klíftille urheilu on sivurooli”

”Seitsenottelun hallitsija ehtii opiskella ja puolustaa kiusattuja lapsia.”

Otsikko ja alaotsikko 23.8. B2

Näissä teksteissä riisutaan Klüft urheilijan roolistaan ja korostetaan hänen muita tekemisiään.

Miesten siviilielämää ei Ateenan aineistossa nostettu näin merkittävästi esille kertaakaan.

3.4. Pekingin olympialaiset 8. –24.8.2008

Pekingin olympialaisten aikaan julkaistiin olympialaisten sivupäällä 67 sivulla sellaisia kuvia, jotka sopivat aineistooni. Kuvia oli yhteensä 169. Miehiä kuvattiin 101 kuvassa, naisia 56:ssä ja molempia sukupuolia 12 kuvassa. Näin ollen kuvista 59 prosenttia esitti miehiä, 34 prosenttia naisia ja seitsemässä prosentissa kuvista oli kuvattu molempia sukupuolia.

3.4.1. Määrällinen analyysi

Koodausyksikkönä laji

Yleisurheilun suosio olympialaisten edustetuimpana lajina ei edelleenkään horju. Sydneyn kisojen tavoin Pekingissä on käytetty paljon miehiä kuvituksena jutuissa, joissa kuvan ei tarvitse liittyä urheiluun. Tämän kertoo muuttujan muu suuri suosio miesten kuvissa. Sydneystä poiketen nyt myös naisten kuvista 11 prosenttia sai muuttujan muu, eli tällä kertaa myös naiset on otettu kuvittamaan muuta kuin urheilua tai tiettyä urheilulajia käsitteleviä juttuja.

Miesten kuvissa oli näissä kisoissa aiempaa enemmän kuvia koripallosta, mutta naisten kuvissa ei edelleenkään yksikään joukkuelaji päässyt lähelle kuvatuimpien lajien kärkeä.

Miehet		
laji	kpl	%
yleisurheilu	34	34 %
muu	12	12 %
uinti	10	10 %
koripallo	6	6 %
nyrkkeily	5	5 %

Naiset		
laji	kpl	%
yleisurheilu	11	19 %
voimistelu	7	12 %
uinti	7	12 %
muu	6	11 %
ammunta	5	9 %

Molempia		
laji	kpl	%
muu	5	42 %
ammunta	3	25 %
yleisurheilu	1	8 %
soutu	1	8 %
uinti	1	8 %

Taulukko 9. Kuvissa eniten esiintyneet urheilulajit sukupuolittain Pekingin olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Naisia esittävässä kuvissa oli Pekingin aineistossa kuvia esimerkiksi lentopallosta ja jalkapallosta, mutta niistäkin molemmista vain yksi kutakin. Naisten joukkueurheilu ei tunnu olevan kuvauksen kannalta yhtä suuressa suosiossa kuin miesten joukkueurheilulajit. Naisten kuvissa erityisen feminiiniksi koettava voimistelu on jälleen hyvin edustettuna.

Koodausyksikkönä kuvakulma

Suoraan silmän tasalta otetut kuvat ovat edelleen urheilusivujen yleisin kuvakulma. Tällä kertaa naisten ja miesten välillä on kuitenkin selkeä ero siinä, onko kuva otettu ylä- vai alaviistosta. Miesten kuvissa näiden kahden kuvakulman välinen ero on vain kahdeksan prosenttiyksikköä, kun sama ero naisten kohdalla on 16 prosenttiyksikköä. Naisia kuvattiin selkeästi enemmän heidän ylä- kuin alapuoleltaan, mikä voi antaa kohteesta heikon ja alistuvan kuvan.

Miehet		
kuvakulma	kpl	%
s	71	70 %
y	19	19 %
a	11	11 %

Naiset		
kuvakulma	kpl	%
s	42	73 %
y	12	21 %
a	3	5 %

Molempia		
kuvakulma	kpl	%
s	9	75 %
y	3	25 %
a	0	0 %

Taulukko 10. Kuvissa käytetyt kuvakulmat sukupuolittain Pekingin olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Ensimmäistä kertaa aineistossa ero ylä- ja alaviiston prosenttiosuuksien välillä oli naisten kuvissa näin selkeä, vaikka jo Ateenan aineistossa yläviistosta otetut kuvat olivat 14 prosenttiyksikköä suositumpia kuin alaviiston kuvakulman kuvat. Myös miehiä on oman sukupuolensa sisällä kuvattu enemmän yläviistosta.

Koodausyksikkönä sisältö

Aiempien kisojen trendi jatkuu Pekinginkin kohdalla: kuvituksena käytetään eniten urheilukuvia, ja sen jälkeen suosituin muuttuja on tunne. Miehiä näytetään aikaisempien kisojen tapaan urheilemassa alle puolissa kuvista, kun naiset puolestaan urheilevat yli puolissa heitä esittävistä kuvissa.

Miehet		
sisältö	kpl	%
urheilee	45	45 %
tunne	23	23 %
poseeraa	15	15 %
poseeraa urheiluun liittyen	10	10 %
tilannekuva	8	8 %

Naiset		
sisältö	kpl	%
urheilee	31	55 %
tunne	9	16 %
poseeraa urheiluun liittyen	6	11 %
poseeraa	5	9 %
tilannekuva	5	9 %

Molempia		
sisältö	kpl	%
tilannekuva	5	42 %
tunne	3	25 %
poseeraa	3	25 %
urheilee	1	8 %
poseeraa urheiluun liittyen	0	0 %

Taulukko 11. Kuvien sisältö sukupuolittain Pekingin olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Kun katsoo jälleen muuttujassa urheilu edustettuna olleita lajeja on yleisurheilu ensimmäistä kertaa joutunut luovuttamaan kärkipaikkansa jollekin muulle lajille. Voimistelu oli Pekingin kisoissa eniten esiintynyt laji silloin, kun kuvassa oli urheileva nainen.

Miehet		
laji	kpl	%
yleisurheilu	15	33 %
uinti	7	16 %
koripallo	3	7 %
voimistelu	3	7 %
sulkapallo	3	7 %
nyrkkeily	2	4 %
jalkapallo	2	4 %
uimahyppy	2	4 %
ammunta	2	4 %
painonnosto	1	2 %
purjehdus	1	2 %
paini	1	2 %
ratsastus	1	2 %
viisiottelu	1	2 %
jousiammunta	1	2 %

Naiset		
laji	kpl	%
voimistelu	6	19 %
yleisurheilu	5	16 %
uinti	5	16 %
ammunta	2	6 %
purjehdus	2	6 %
soutu	2	6 %
jalkapallo	1	3 %
käsipallo	1	3 %
sulkapallo	1	3 %
tennis	1	3 %
ratsastus	1	3 %
bmx-pyöräily	1	3 %
melonta	1	3 %
judo	1	3 %
miekkailu	1	3 %

Taulukko 12. Kuvien laji sukupuolittain koodausyksikön sisältö muuttujassa urheilee Pekingin olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Ensin voisi olettaa, että lajissa on tullut suomalaismenestystä. Pekingin kisoissa ei kuitenkaan kilpaillut yhtään suomalaista naista voimistelulajeissa, joten kotiin päin vetäminen ei voi olla syynä lukuisiin voimistelukuviin.

Toisin kuin Ateenan aineistossa, näissä kisoissa naisia kuvattiin urheilemassa myös kamppailulajeissa ja joukkueurheilussa, ei kuitenkaan yhtä hanakasti kuin miehiä. Jos lasketaan yhteen joukkuelajit, kamppailulajit ja sellaiset urheilumuodot, joissa kamppaillaan kasvokkain vastustajan kanssa (tennis, sulkapallo), edustaa miesten urheilukuvista 26 prosenttia kyseisiä lajeja. Naisia kuvattiin sen sijaan vain 18-prosenttisesti tällaisten lajien parissa. Poseerauskuvia, joissa poseerataan urheiluun liittymättömässä ympäristössä, oli aiempia kisoja enemmän molempia sukupuolia esittävissä kuvissa. Sen sijaan poseeraa urheiluun liittyen - muuttujassa oli aiempia kisoja vähemmän prosentteja. Poseerauskuvia ei siis prosentuaalisesti ole enemmän, mutta niiden luonne on muuttunut Ateenan ja Sydneyn ajoista. Kuvissa olevat ihmiset irrotetaan entistä enemmän heitä ympäröivästä urheilun suurtahtumasta.

3.4.2. Laadullinen analyysi

Miehet poseeraavat

Pekingin kisoissa miehet poseerasivat 15 kuvassa. Seuraavaksi tarkastelen lähemmin muutamia. Miehet on kaksi kertaa esitetty lehdistötilaisuudessa, monien mikrofoniin ja kameroiden ympäröiminä. Vaikka kuvasta ei selkeästi käy ilmi, että kyseiset herrat (Michael Phelps 9.8.2008 B10 ja Kobe Bryant 9.8. B12) ovat urheilijoita, käy kuvasta selkeästi ilmi se, että jonkin sortin kuuluisuuksia molemmat ovat. Toimittajat ovat pakkautuneet heidän lähelleen, kun molemmat omissa kuvissaan kertovat jotain hymyssä suin. Toimittajien ja kuvaajien kerääntyminen ihmisen ympärille viestittää, että kyseessä on hyvin tärkeä persoona ja että hänellä on huomionarvoista sanottavaa. Koko neljien kisojen yhdessäkään kuvassa ei ole kuvattu naisia samalla tavalla toimittajien huomion keskipisteenä. Nämä kaksi kuvaa antavat vinkkiä siihen suuntaan, että miehiä yhä arvostetaan tärkeinä sanankäyttäjinä ja asiantuntijoina. ”Uutisissa esiintyvien henkilöiden ja haastateltavien esiintyminen eri aihepiirien uutisjutuissa osoitti, että miehet hallitsevat kaikkia aihepiirejä”, toteaa Halonen (1999, 94).

Tennispelaaja Jarkko Niemisestä julkaistiin 7.8. sivulla B11 kuva, jossa hän poseeraa tyhjän linja-auton sisällä. Kuvan visuaalinen järjestys on maskuliininen, tai tarkemmin sanottuna poikamainen. Nieminen nojaa taaksepäin pitäen molemmilla käsillään kiinni bussin pystytangoista. Hänen vasen

jalkansa on noussut ylös ikään kuin heilurinomaisesti vastapainoksi taaksepäin nojaavalle vartalolle. Jalka näkyy kuvassa epätarkkana, mikä lisää tunnetta siitä, että jalka todella liikkuu ja Nieminen on ikään kuin heittänyt sen ilmaan. Nieminen hymyilee leveästi. Kuva konnotoi erityisesti poikalapsiin ja heidän tapaansa kiipeillä puissa ja milloin missäkin tangoissa. Nieminenkin näyttää hymyineen siltä, että hänellä on hauskaa julkisessa kulkuvälineessä, vaikka sellaisissa on tapana käyttäytyä hillitysti ja muita häiritsemättä. Niemisen asennon rentous ja liike tuovat mieleen sanan rasavilli, joka konnotoi enemmän poikiin kuin tyttöihin.

19.8. ilmestyneen lehden sivulla B10 sen sijaan on feminiinisempi visuaalinen järjestys kuvassa, jossa on mies. Siinä painonnostaja Antti Everi on kuvattu yläviistosta, ja hän katsoo kameraan hymyillen. Everin hiuksia ollaan juuri leikkaamassa. Kuvatekstissä kyllä todetaan, että ”Hän valmistautui superraskaan sarjan kisaan piipahtamalla olympiakylän parturissa”, jolloin tullaan korostaneeksi Everin urheilulajin miehisyyttä (superraskas sarja) ja sitä että kyseessä on tietenkin parturi eikä kampaaja. Kuitenkin urheilusivuilla ilmestyvää kuvaa miehestä huolehtimassa ulkonäöstään voidaan pitää epätavanomaisena ja jopa naisellisena käyttäytymisenä. Yläviisto kuvakulma ja Everin iloinen ilme eivät myöskään ohjaa kuvan tulkintaa maskuliinisempaan suuntaan.

Useimmat miesten poseerauskuvat olivat lehtikuviksi varsin tavanomaisia: ne oli otettu silmän tasalta, kuvakoko oli kaksi tai kolme palstaa ja rajausta oli puolilähikuva. Tällaisissa kuvissa miehet sekä hymyilivät että olivat vakavina, ja he olivat kuvassa huomion keskipisteenä. Eräs näistä kuvista ansaitsee maininnan, sillä siinä Dong Jiqin niminen mies tupakoi (25.8. B6). Urheilusivuilla on hyvin harvinaista nähdä joku tällaisen pahan tavan ja erityisesti terveyttä vahingoittavan aktin parissa, vaikka kyseessä ei olekaan urheilija. Tässä tapauksessa tupakoitsija on kuitenkin mies, jolle eräänlainen rajojen rikkominen ja paheellisuus saatetaan sallia naisia enemmän. Tupakoinnin historiankin aikana savukkeita polttavia naisia aluksi paheksuttiin, vaikka nyttemmin tupakointi on yhtä lailla yleistä miehille ja naisille.

Naiset poseeraavat

Viidestä poseeraavasta naisesta vain yksi oli urheilija. 11.8.2008 sivulla B8 julkaistussa kuvassa ampuja Mira Nevansuu nauraa ja juttelee jonkun toisen henkilön kanssa, jonka sivuprofiilista näkyy osa kuvan oikeassa reunassa. Kuvatekstissä todetaan Nevansuun joukkueetovereiden kuvailevan häntä ilopilleriksi. Iloisuuden korostaminen ja kuvan hymy sopivat linjaan aiempien kisojen poseerauskuvien kanssa: naiset on tähän mennessä näytetty poseeraamassa hyväntuulisina. Jutun otsikko on ”Pirteä ja pippurinen ammunnan pistenainen”, joten otsikossa tuodaan Nevansuusta

toinenkin puoli esiin. Sen lisäksi että hän on ilopilleri ja pirteä, minkä kuvakin antaa ilmi, voi hän olla myös pippurinen. Kuvan ja tekstin yhdistelmä toistaa pitkälti feminiinisiä stereotypioita, mutta antaa myös ymmärtää, ettei tämä nainen ole täysin yksipuolinen ilopilleri. Luonteesta löytyy myös pippurisuutta.

Yhden urheilijan lisäksi Pekingin poseerauskuviissa esiintyi yksi muu tunnettu henkilö, nimittäin laulaja Sarah Brightman. Sivulla B11 8.8. julkaistussa kuvassa Brightmanilla on näyttävät vaatteet ja korut, ja hän on ilmiselvästi juuri esiintymässä. Kuvatekstissä kerrotaan, että ” Sarah Brightman esiintyi syyskuussa 2004 Helsingissä. Tänään hän laulaa olympiakisojen avajaisissa”. Kuvan visuaalinen ilme on paljolti ollut riippuvainen Brighthmanin esiintymisasuista ja eleistä laulun aikana, joten tähän poseerauskuvaan kuvaaja ei ole voinut paljon vaikuttaa.

Muut kuvat esittivät niin kutsuttuja siviilejä, eli ihmisiä jotka eivät ole urheilijoita. Pekingin aineistossa oli kokonaisuudessa aiempia kisoja enemmän kuvia ennestään tuntemattomista ihmisistä. 13.8. sivulla B10 julkaistussa kuvassa vesimelonimyyjä Liu Chunfeng tuskailee tulojensa romahtamista. Nainen nojaa vesimelonikärryyn ja katsoo pois päin kamerasta. Ilme on tyytymätön. Kuvassa nainen esitetään työn tekijänä ja siten myös rahan tienaajana, koska kuvatekstin mukaan Chunfeng menettää tuloja Pekingin olympialaisten takia. Miehet on totutummin nähty tällaisessa ansaitsijan roolissa, mutta tällä kertaa samana aseman saa nainen.

16.8. sivulla B10 julkaistiin yhteensä kolme poseerauskuva, joista yhdessä on nainen ja kahdessa miehiä. Sivun suurin kuva, eli pääkuva, esittää hymyilevää naista. Hän on kumartunut laittamaan risuja jonkinlaiseen uuniin, mutta katsoo näin tehdessään kameraan. Kuvateksti kertoo, että ”Kiinalle kotikisojen ensimmäisen mitalin voittaneen Chen Xiexian äiti Liang Jinhui lämmittää ulkokeittiössä risuilla ankkapataa. Hän on nähnyt urheilijatyttärensä viimeksi huhtikuussa 2006”. Tässä nainen kuvataan hyvin perinteisessä naisellisessa roolissa: nainen valmistelee ruokaa, ja kuvatekstissä mainitaan hänen olevan äiti. Ruoanlaiton ohella hän ehtii esiintyä miellyttävästi kameralle.

Kaksi muuta poseerauskuva esittävät miehiä: toisessa on saman perheen isä Chen Xiquan, ja toisessa isän lisäksi perheen poika Guanhua. Kuvassa, jossa isä on yksin, hän kävelee peltotilkullaan. Xiquanin kerrotaan viljelevän banaania ja sokeriruokoa, joten vaikka hän ei kuvassa töitä teekään, huomioidaan tekstissä hänen roolinsa viljelijänä. Kuvassa, jossa on isä ja poika, isä katsoo hymyillen kädessään olevaa kirjettä, ja poika puolestaan katsoo isäänsä. Sivun kuvat

toistavat vahvasti perinteisiä sukupuolirooleja. Nainen on keittiössä ruoanlaiton parissa, ja vieläpä hymyssä suin. Mies taas kuvataan poissa kodin ympäristöstä, hänen työpaikallaan pelloilla. Kuvassa, jossa on isä ja poika, korostetaan isän roolia perheen päänä kuvakulman valinnalla. Kuva on alaviistosta, ja Guanhua on isäänsä taaempana, jolloin hänkin katsoo ylöspäin katsoessaan isäänsä.

Sivun B10, joka on julkaistu 14.8., pääkuvassa on tankotanssia harrastava nainen. Kuva on hämärä eikä naisen kasvoja erota, kuten ei myöskään kuvan oikeassa sivussa olevien ihmisten. Kuvatekstin mukaan tangolla on Deng Qingqi. ”Nahkasaappaat suojaavat sääriä”, Deng sanoo. Olympialaisissa hän seuraa etenkin uimahyppyjä”, kuvatekstissä todetaan. Kuvan tankotanssi konnotoi stripteaseen, eli naisten alistamiseen miehisen haluavan katseen kohteeksi. Kuvatekstissä myös puhutaan nahkasaappaista. Toisaalta kuvatekstissä mainitaan myös olympialaiset ja se, että Deng aikoo niitä katsoa. Koska jutun pääotsikko on ”Tankotanssi villitsee Pekingin saleilla”, on luonnollista, että pääkuvassa tankotanssitaan. Deng roikkuu tangolla pää alaspäin toisen jalkansa varassa, selkä hieman kaarella. Vaikka hän näkyykin kuvassa siluetinomaisena, on kuvasta luettavissa jonkinasteinen seksuaalinen vire.

Samana sivun miestä esittävässä poseerauskuvassa siivooja Zheng Yongping seisoo leikkikentällä. Yongping on kuvassa taka-alalla, sillä hänen edessään leikkii poikalapsi. Kuvatekstissä ei mainita, onko lapsi hänen, mutta äkkiseltään niin on helppo olettaa. Länsimaissa siivoojan ammattia pidetään enemmän naisten työnä, samoin jopa omien lapsien kaitsemista. Tässä kuvassa ja kuvatekstissä kuitenkin vihjataan isän olevan leikkipuistossa lapsensa kanssa ja mainitaan hänen ammatinsa. Kuvan konnotaatiot vinkkaavat enemmän stereotyyppisiin naisen rooleihin kuin miehen. Samalla sivulla esitettiin siis kiinnostavasti sekä seksualisoitu kuva naisesta että feminiinisyyteen viittaavia visuaalisia järjestyksiä sisältävä kuva miehestä.

Miehet ja naiset poseeraavat

Kuvat, joissa miehet ja naiset olivat yhdessä ja jotka saivat muuttujan poseeraa, eivät olleet Pekingin aineistossa merkittävästi sukupuolisesti värittyneitä. Kuvia oli kolme, joista kaksi oli julkaistu kisojen päättäjäisseremoniaan liittyen (25.8.2008 B6). Toisessa kuvassa 16-vuotias Wang Qi hymyilee kameralle stadionin ulkopuolella. Ympärillä on sekä miehiksi että naisiksi tunnistettavia henkilöitä. Qi on koristellut kasvonsa jonkinlaisella maalilla ja verhoutunut eri maiden lippuihin. Toisella olkapäällä näkyy Suomen lippu, joten on helppo arvata, miksi kuvaaja on napannut otoksen juuri tästä nuorukaisesta. Suomen lippu näkyvällä paikalla ulkomaisen nuorukaisen olkapäällä tuo mukavaa näkyvyyttä kotimaalle. Toisessa kuvassa on päähenkilönä Liu

Xiaxiao, yksivuotias taapero. Myös hänen ympärillään, katsomoon vievässä jonossa, on sekä miehiä että naisia. Vaikka yksivuotiaan lapsen ei voikaan sanoa tietoisesti poseeraavan, on hänen vanhempansa joka tapauksessa kuvasta tietoinen ja siihen antanut luvan, kertonut vielä lapsen nimenkin. Kummankaan kuvan visuaalinen järjestys ei olisi muuttunut merkittävästi, jos pääosassa oleva nuorukainen tai taapero olisikin edustanut toista sukupuolta.

Kolmannessa kuvassa (20.8. B9) norjalaiset urheilijat Andreas Thorkildsen ja Kjersti Tysse Plätzer ovat vierekkäin kädet toistensa ympärillä, hymyillen. Kuvan konnotaatio saa ajattelemaan ehkä jopa romanttisesti keskenään tekemisissä olevia ihmisiä, sillä Thorkildsen ja Plätzer ovat hyvin kiinni toisissaan. Toisaalta kyseessä voi olla ketkä tahansa toisensa hyvin tuntevat ihmiset: kuvan paikalle ei ole mahdotonta kuvitella kahta naista tai kahta miestä samalla tavalla kainalokkain. Kuvateksti kertoo, että ”Andreas Thorkildsenilla oli aikaa kujeilla norjalaisen kävelijän Kjersti Tysse Plätzerin kanssa ennen keihään torstaista karsintaa”. Kuvatekstissä annetaan miehelle hiukan aktiivisempi rooli. Siinä korostetaan Thorkildseniä ja sitä, kuinka hänellä oli urheilukisojenkin keskellä aikaa heittäytyä kujeilemaan naisen kanssa.

3.4.3. Tekstien analyysi

Huomioni kiinnittäneitä kuvailuja, adjektiiveja ja adverbijä käytettiin Pekingin kisojen otsikoissa, alaotsikoissa ja kuvateksteissä 98 kertaa. Miehiä esittävissä kuvissa näitä kuvailuja oli 56 kertaa, naisia esittävissä 37 kertaa ja molempia sukupuolia sisältävissä kuvissa viisi kertaa.

Ensimmäinen Pekingin olympialaisten sivupäällä julkaistu sivu on heti erityisen mielenkiintoinen tekstiensä kannalta. Sivun pääkuvassa sulkapalloilija Ville Lång urheilee: hänet on kuvattu alaviistosta lyömässä sulkapalloa. Teksteissä kuitenkin keskitytään paljolti hänen siviilielämäänsä ja sen ongelmiin.

”Peking oli Ville Långin pelastusrengas”

”Riippuvuus nettipokerista oli tuhota helsinkiläisen olympiaunelman.”

”Ville Långin elämässä kajastaa valo rankkojen uhkapelivuosien jälkeen.”

Otsikko, alaotsikko ja kuvateksti 5.8.2008 B6

Näin merkittävää yksityiselämään keskittymistä ei aiemmin aineistossa ole näkynyt kummankaan sukupuolen kohdalla. Tämä osoittaa, että myös miehestä voidaan riisua urheilullisia piirteitä pois keskittymällä muihin asioihin. Kuvassa Lång kyllä urheilee, ja otsikossa mainitaan olympialaisten

pitopaikka Peking, mutta tärkeimpään rooliin nousee uhkapeliongelmat. Mies esitetään muunakin kuin kisoihin valmistautuvana urheilijana. Tässä vaiheessa Långin esitetään olevan jo voiton puolella, ja hänestä rakennetaan jo näissä lyhyissä teksteissä pienoinen sankaritarina, onhan hän yltänyt olympialaisiin ongelmista huolimatta. Ongelmien ja sitä kautta heikkouden esiin tuominen on kuitenkin jotain, mitä varsinkaan miesten kohdalla ei urheilusivuilla paljon näe. Ulkonäkö mainittiin kuvateksteissä kolme kertaa, kahdesti miestä esittävissä kuvassa ja kerran naisen kuvassa. 14.8. sivulla B10 on kuva nyrkkeilijästä urheilemassa, ja hänelläpä sattuu olemaan sama nimi kuin kuuluisalla näyttelijällä.

”Australian punapaitainen Brad Pitt hävisi avausottelunsa Marokon Mohammed Arjaouille 91-kiloisten sarjassa. Näyttelijä Brad Pitt on kuuluisa ulkonäöstään. Näyttelijä ja nyrkkeilijä Pittissä on tiettyä yhdennäköisyyttä, vaikka nyrkit ovatkin muokanneet jälkimmäisen kasvoja.”

Kuvateksti 14.8. B10

Viihdemaailma tuodaan mukaan urheilusivuille huomauttamalla, että Brad Pittejä on kaksi, ja he ovat vieläpä tietyllä tavalla yhdennäköisiä. Kuvatekstillä ohjataan lukija tutkimaan Pittin kasvonpiirteitä ja täten hänen ulkonäköään. Jottei teksti menisi aivan hömpäksi, muistetaan kuitenkin korostaa, että toinen Pitteistä on saanut nyrkiniskuja kasvoihinsa.

Muut ulkonäkökuvaukset koskevat yleisurheilija Jeremy Warineria ja voimistelija Olena Movtšania.

”Ukrainan Olena Movtšan oli kuin Helinä-keiju trampoliinin olympiakarsinnassa.”

Kuvateksti 17.8. B6

”Jeremy Wariner käyttää aurinkolaseja, satoi tai paistoi.”

Kuvateksti 19.8. B9

Movtšanin kuvataan olevan kuin pieni Disney-keiju, ja kuvassa nainen näyttääkin lentävän ilmassa, sillä hän on kuvassa vaakatasossa kädet levitettynä sivuilleen. Kuva on rajattu niin, että Movtšanin ympärillä näkyy pelkkää tyhjää, aivan kuin hän todella lentäisi. Helinä-keijun mainitseminen konnotoi satumaailmaan ja siroon pieneen vaaleahiuksiseen keijuun (Movtšanin hiukset ovat tummat). Kuvateksti tuo kuvaan herkkyyttä, vaikka urheilijan lihakset ovatkin jännittyneet äärimmilleen ja hänen suunsa on hieman avoinna ja supussa aivan kuin hän puhaltaisi juuri ilmaa ulos. Kuvateksti naisellistaa otosta, vaikka kyseessä on juuri kesken oleva tiukka urheilusuoritus.

Wariner sen sijaan esitetään oman tiensä kulkijana, joka ei piittaa säästä pukeutuessaan.

Aurinkolasien pitäminen sateella ei ole tavanomaista, mutta Wariner kuitenkin niin tekee. Kuva on tiukka lähikuva Warinerin kasvoista, ja hänen aurinkolasinsa heijastavat Warinerin oman näkökentän. Hän suojaa oman katseensa niin, ettei siitä näy vilaustakaan peililasien takaa.

Itkusta ja kyynelistä kirjoitettiin Pekingin aineistossa kuusi kertaa, ja tällä kertaa myös kahdesti miehen kuvaan viitatessa. Kaksi ensimmäistä esimerkkiä ovat miehistä kirjoitettujen juttujen yhteydessä.

”Voittaja itki, Everi hymyili”

Miesten painonnostosta kertovan jutun otsikko 20.8. B11

”Hurmio pohjusti, onnennauha varmisti voitonkyyneleet.”

Miesten voimistelusta kertovan jutun alaotsikko 13.8. B11

”Silnov juhli korkeuskultaansa ja Isinbajeva itki vuolaasti palkintopallilla.”

Alaotsikko 20.8. B10

”Melojakaksikko kyynelehtien keihäskatsomoon”

”Anne Rikala (edessä) ja Jenni Mikkonen vuodattivat pettymyksen kyyneleitä kajakkikaksikon finaalin jälkeen. Suomalaispari sijoittui seitsemänneksi.”

Otsikko ja kuvateksti 24.8. B7

”Satu Mäkelä-Nummela ampui kultaa ja Henri Häkkinen pronssia. Olympiavoittajan silmät kostuivat kyyneliin Maamme-laulun soidessa.”

Alaotsikko 12.8. B7

Näissä kisoissa teksteihin nostettiin myös miesten niinkin vahva tunne kuin itku. Ateenan kisoissa ei ollut lainkaan mainintoja itkevistä miehistä.

Mielenkiintoinen yhdistelmä tekstiä ja kuvaa julkaistiin 8.8. sivulla B11. Kuvassa mies ja nainen harrastavat judoa, ja nainen on miehen päällä. Kuva on otettu heidän yläpuoleltaan. Naisella on suu auki aivan kuin hän huuttaisi, ja miehen silmät ovat puristuneet kiinni kuin hän olisi tuskissaan.

”’Likka on kunnossa’”

”Judoka Nina Koivumäki antoi valmentajalle kyytiä harjoituksissa. Poikaystävä Petteri Luukkainen livahti suomalaistoivon treeneihin.”

”Judoka Nina Koivumäki otteli parikymmentä kiloa painavamman valmentajan Mika Mikkulan kanssa harjoitushallin vihreällä tatamilla.”

Otsikko, alaotsikko ja kuvateksti 8.8. B11

Toisaalta teksteissä korostetaan Koivumäen naisellisia puolia, sillä joku puhuttelee häntä otsikossa nimityksellä likka ja alaotsikossa kerrotaan hänellä olevan poikaystävä. Toisaalta taas Koivumäki antaa valmentajalleen kyytiä, vaikka mies on häntä painavampi. Nainen ei toisaalta ole pelkkä urheilija, koska tekstissä mainitaan yksityiselämän piiriin kuuluva poikaystävä. Urheilu kuitenkin on ehdottomassa pääosassa, sillä kuvateksti tukee hyvin kuvassa näkyvää Koivumäen ylliotetta valmentajastaan.

Perhe ja yksityiselämä muutenkin nousi teksteissä esiin neljä kertaa. Kahdessa kuvista oli mies, yhdessä nainen, ja yhdessä oli miehiä ja naisia.

”Pintapelastaja Jahnsson aloitti kisat hiljaisella hetkellä”

”Suomessa on vain 17 pintapelastajaa, joista Kai Jahnsson on ainoa maajoukkue-tason urheilija.”

Otsikko ja kuvateksti 10.8. B7

”Suomalainen nautti finaalifiliksestä veljiensä kanssa iltaan asti.”

Alaotsikko 15.8. B11

”Adoptio pelasti Pierre Colluran”

”Suomea edustavan purjehtijan vanhemmat ja kuusi veljeä ovat kuolleet Madagaskarilla.”

Otsikko ja alaotsikko 17.8. B5

”Michael Phelps kiirehti unelmansa täytyttyä halaamaan Debbie-äitiään ja Whitney- (vas.) sekä Hilary-siskoaan, jotka istuivat katsomossa kullanvärississä paidoissa.”

Kuvateksti 18.8. B8

Muiden kuin urheilullisten piirteiden mainitseminen ei koske pelkkiä naisurheilijoita, vaan myös miesten perhesuhteita ja elämäkokemuksia nostetaan näkyvimpiin tekstiosuuksiin. Pekingin kisoista analysoimani tekstit näyttävät kauttaaltaan melko tasa-arvoisina.

Eräs yksityiskohta on mainittava. 16.8. sivulla julkaistussa kuvassa Hanna-Maria Seppälästä on käytetty vain hänen etunimeään: ”Hanna-Maria pitää olympialaisten jälkeen parin kuukauden tauon uinnista”. Joukkoviestinnässä on tapana käyttää ihmisistä puhuttaessa koko nimeä tai sukunimeä, ellei kyseessä ole lapsi, joista usein käytetään etunimeä. Kuitenkin kaikkein kuuluisimmista urheilijoista saatetaan joskus puhua pelkällä etunimellä. Hieman aikaa sitten päättäneiden Sotshin talviolympialaisten aikaan oli helppo huomata, että jääkiekkoilija Teemu Selänne on useimmin ihan

vain Teemu. Nyt samaa ilmaisutapaa käytettiin Hanna-Maria Seppälästä. Itse en muista törmänneeni tilanteeseen, jossa naisesta olisi säännöllisesti käytetty pelkkää etunimeä sen signaloimiseksi, että urheilija on tarpeeksi kuuluisa tunnistettavaksi ilman sukunimeään. Sama linja ei jatkunut myöhemmin Hanna-Mariankaan kohdalla, mutta tämäkin yksi kerta voi olla merkki siitä, että tasa-arvo kasvaa urheilun maailmassa.

3.5. Lontoon olympialaiset 27.7.–12.8.2012

Lontoon olympialaisten aikaan HS:ssä julkaistiin 147 aineistooni sopivaa kuvaa. Miehiä esittäviä kuvia oli 85, eli 58 prosenttia. Naisia esiintyi kuvissa 51 kertaa, joka on 35 prosenttia aineistosta. Naisia ja miehiä samassa kuvassa oli 11 kertaa, eli seitsemän prosenttia aineistosta. Kuvat olivat jakautuneet 62 sivulle.

3.5.1. Määrällinen analyysi

Koodausyksikkönä laji

Tämä koodausyksikkö sisälsi suuren yllätyksen. Yleisurheilu ei ensimmäistä kertaa neljien kisojen aikana ollut molempien sukupuolien kuvatuin laji.

Miehet		
laji	kpl	%
yleisurheilu	24	28 %
purjehdus	10	12 %
uinti	10	12 %
tennis	10	12 %
painonnosto	5	6 %

Naiset		
laji	kpl	%
purjehdus	18	35 %
muu	5	10 %
yleisurheilu	5	10 %
soutu	3	6 %
uinti	3	6 %

Molempia		
laji	kpl	%
muu	8	73 %
purjehdus	1	9 %
pyöräily	1	9 %
koripallo	1	9 %

Taulukko 13. Kuvissa eniten esiintyneet urheilulajit sukupuolittain Lontoon olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Naisten purjehduskuvien suuri määrä on helposti selitettävissä: suomalaisnaiset voittivat kaksi mitalia purjehduslajeissa Lontoon olympialaisissa. Kotimainen menestys ja mitalit nostavat kyseessä olevan lajin poikkeuksetta näkyvästi esiin HS:n sivuilla, sukupuolesta riippumatta. Kuitenkin myös muuttuja muu kiilasi yleisurheilun edelle. Aiemmissa kisoissa yleisurheilun osuus naisten kuvista oli ollut parhaimmillaan 41 prosenttia ja vähimmilläänkin 19 prosenttia, mutta nyt

kuvia on vain kymmenen prosenttia. Yleisurheilulajeja oli kuitenkin yhtä paljon kuin aiemmissa kisoissa ja osallistujia mahdollisesti jopa enemmän. Suomalaisnaiset eivät sanottavammin menestyneet yleisurheilun saralla muissakaan tutkimissani olympialaisissa, joten aiemmat suuret määrät yleisurheilukuvia eivät selity kotimaisella menestyksellä. Lontoon kisoissa oli mukana maailmantähdiksi luettavia naisyleisurheilijoita, mutta silti naisia kyseisen lajin parissa esitettiin vain viisi kertaa.

Koodausyksikkönä kuvakulma

Silmän tasalta kuvaaminen ei kokenut yleisurheilun kohtaloa: se oli kautta kisojen suosituin kuvakulma kaikissa kuvissa.

Näissä kisoissa alaviistoa oli käytetty enemmän naisten kuin miesten kuvissa, ja eroa sukupuolien välillä on viisi prosenttiyksikköä.

Miehet		
kuvakulma	kpl	%
s	60	71 %
y	16	19 %
a	9	11 %

Naiset		
kuvakulma	kpl	%
s	36	71 %
a	8	16 %
y	7	14 %

Molempia		
kuvakulma	kpl	%
s	8	73 %
a	2	18 %
y	1	9 %

Taulukko 14. Kuvissa käytetyt kuvakulmat sukupuolittain Lontoon olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Yläviisto, eli kohdettaan vähättelevä kuvakulma, on miesten kuvissa kahdeksan prosenttiyksikköä suosituampi kuin alaviisto, samoin kuin neljä vuotta aiemmin Pekingin olympialaisissa. Naisten neljän vuoden takainen suuri yläviistoprosentti on muuttunut, sillä heitä kuvattiin enemmän alaviistosta.

Koodausyksikkönä sisältö

Silmän tasalta otetun kuvan tapaan myös muuttuja *urheilee* on kautta kisojen suosituin sisältömuuttuja. Mutta koodausyksikön laji tapaan tämäkin yksikkö sisältää hienoisen yllätyksen: naisten kuvissa muuttujien tunne ja urheilee välillä on vain kahdeksan prosenttiyksikköä.

Aiemmissa kisoissa naiset ovat urheilleet yli puolissa heistä julkaistuissa kuvissa, nyt kuitenkin vain 33 prosenttia sai muuttujan urheilee. Naiset esitettiin aiempaa useammin tunteiden vallassa, sillä muuttujan tunne sai neljännes kuvista. Tällainen jakauma poikkeaa selvästi aiemmista kisoista. Ensin ajattelin syyn olevan se, että Lontoosta Suomeen tuli kaksi mitalia naisten sarjoissa

(purjehdusnaisten Silja Lehtinen, Silja Kanerva ja Mikaela Wulff pronssi match racing luokassa ja purjelautailija Tuuli Petäjän hopea). Mitalin voittaneita on saatettu kuvata tunteidensa vallassa, sillä onhan voitonriemuinen ihminen miellyttävää kuvamateriaalia. Pikainen tarkistus kuitenkin osoittaa, että myös Pekingin olympialaisista suomalaiset naiset onnistuvat nappaamaan kaksi mitalia (Sari Mäkelä-Nummela trap-ammunnassa kultaa ja pariairokaksikko Sanna Stén ja Minna Nieminen hopeaa). Silti Pekingin kisoissa naiset esitettiin tunteikkaina vain 16-prosenttisesti.

Mikä siis on selitys tämän kisavuoden pienelle erolle muuttujien tunne ja urheilee välillä? Syitä voi olla monia. Näissä kisoissa on sattuman kautta saattanut olla erityisen paljon dramaattisia kohtaloita, joilla herkutellaan tunteita ilmaisevia kuvia käyttäen. Kisojen aikaan lehdessä töissä ollut kuvatoimittaja tai taittaja on myös saattanut henkilökohtaisesti olla viehtynyt tunteikkaisiin kuviin, ja siksi niiden osuus on niin suuri. On myös mahdollista, että kuvatoimittaja tai taittaja on tehnyt tietoisien päätöksen sivujen kuvallisen ulkoasun viemisestä ihmisiä ja heidän ilojaan ja surujaan korostavaan suuntaan perinteisten urheilukuvien kustannuksella. Myös miesten kuvissa tunne-muuttujan prosenttiosuus on korkeampi kuin aiemmissa kisoissa. Naisten kohdalla ero on kuitenkin huomattavampi, joten on mahdollista, että urheilusivujen kuvitus on kehittymässä epätasa-arvoisempaan suuntaan, ja naiset halutaan kuvata tunteittensa valtaamina heidän urheilullisten kykyjensä sijaan. Tämän en kuitenkaan toivo olevan tunnekuvien suuren määrän selitys.

Miehet		
sisältö	kpl	%
urheilee	35	41 %
tunne	20	24 %
poseeraa	12	14 %
poseeraa urheiluun liittyen	9	11 %
tilannekuva	9	11 %

Naiset		
sisältö	kpl	%
urheilee	17	33 %
tunne	13	25 %
poseeraa urheiluun liittyen	9	18 %
tilannekuva	8	16 %
poseeraa	4	8 %

Molempia		
sisältö	kpl	%
poseeraa	5	45 %
tunne	2	18 %
tilannekuva	2	18 %
poseeraa urheiluun liittyen	1	9 %
urheilee	1	9 %

Taulukko 15. Kuvien sisältö sukupuolittain Lontoon olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Naiset poseeraavat miehiä vähemmän muuttujassa poseeraa. Sen sijaan naiset poseeraavat urheiluun liittyen yli puolet miehiä enemmän. Poseeratessa naiset siis liitetään urheilullisiin yhteyksiin useammin kuin miehet. Myös oman sukupuolensa sisällä naisille poseeraaminen urheiluun liittyen on yleisempää kuin pelkkä poseeraaminen, toisin kuin miehillä. Poseeratessa tilanne ei ole kääntynyt epätasa-arvoisempaan suuntaan, vaan noudattelee aikaisempien kisojen tuloksia.

Vaikka urheilijoita kuvattiin suorituksensa parissa aiempaa vähemmän, on silti syytä tarkastella lajeja, joiden kuvia HS:n sivuilla käytettiin tämän muuttujan kuvissa.

Miehet		
laji	kpl	%
yleisurheilu	8	23 %
tennis	5	14 %
uinti	4	11 %
painonnosto	3	9 %
käsipallo	3	9 %
purjehdus	2	6 %
pyöräily	2	6 %
voimistelu	2	6 %
paini	2	6 %
judo	1	3 %
ammunta	1	3 %
koripallo	1	3 %
sulkapallo	1	3 %

Naiset		
laji	kpl	%
purjehdus	5	29 %
yleisurheilu	2	12 %
judo	2	12 %
ammunta	2	12 %
uinti	1	6 %
voimistelu	1	6 %
jalkapallo	1	6 %
painonnosto	1	6 %
sulkapallo	1	6 %
beach volley	1	6 %

Taulukko 16. Kuvien laji sukupuolittain koodausyksikön sisältö muuttujassa urheilee Lontoon olympialaisissa (kappalemäärä ja prosenttiosuus)

Kuten jo aiemmasta laji-tilauksesta saattoi arvata, on purjehdus noussut suosituimmaksi kuvaksi urheilevasta naisesta. Kamppailulajien ja joukkuelajien parissa urheilevia naisia on myös päässyt lehden sivuille, ja näiden lajien prosenttiosuus on jopa 24. Jos lähes neljännes kuvista esittää naisia urheilemassa sellainen lajin parissa, joita vielä 1960-luvulla on pidetty heille täysin sopimattomina, voidaan todeta tasa-arvon kehittyneen vuosikymmenien saatossa reilusti

3.5.2. Laadullinen analyysi

Miehet poseeraavat

Lontoon kisojen aikaisissa miesten poseerauskuvissa kiinnitin ensimmäisenä huomiota miesten iloisuuteen. Puolissa kuvista miesten kasvoilla on tunnistettavissa hymy (kuusi kuvaa 12:sta). 11.8.2012 sivulla B13 on kolme kuvaa purjehtijoista Mattias Lindfors, Tapio Nirkko ja Niklas Lindgren, ja miehet hymyilevät kaikissa. Iloisin esimerkki on kuitenkin Michael Phelps, joka 24.8. julkaistulla sivulla B10 on kuvassa, joka on rajattu erittäin tiukaksi kasvokuvaksi. Phelps katsoo suoraan kameraan ja hymyilee niin että hampaat loistavat. Maskuliinisuuteen yhdistettävää vakavuutta ja tunteiden näyttämättömyyttä ei näissä eikä muissa vastaavissa kuvissa näy.

Kahdessa aineiston poseerauskuvassa on sen sijaan hyvin maskuliinisuuteen konnotoiva visuaalinen järjestys. 3.7. ilmestyneen lehden sivulla A13 Jarkko Nieminen ja 3.8. lehden sivulla A17 Miika Antti-Roiko ovat molemmat kuvattu alaviistosta, ja miesten katse on luotu heistä itsestään vielä ylöspäin. Kumpikaan ei myöskään katso kameraan. Konnotaatio tuo mieleen suuret johtajat: leuka pystyssä, katse kaukaisuuteen. Kameran läsnäoloa ei tavallaan tunnusteta, vaan miehet näyttävät jopa mietteliäiltä ja omiin asioihinsa keskittyneiltä. Miehiä ei häiritse ympärillä räpsyvä kamera silloin, kun mielessä on jotain tärkeämpää. Naiset eivät kertaakaan neljien olympialaisten aikana poseeranneet tavalla, joka toisi mieleen samanlaisen ylväyden.

Muut poseerauskuvat olivat varsin tavanomaisia ja yllätyksettömiä. Miehet on kuvattu puolilähikuvassa, eikä kasvoilla ole erikseen vahvasti tunnistettavaa ilmettä. Miehet eivät kuvissa tee aktiivisesti mitään, vaan katsovat kameraan tai hieman siitä poispäin.

Naiset poseeraavat

Naiset poseerasivat neljässä kuvassa. 8.8.2012 sivulla B9 julkaistiin olympialaisissa hopeaa purjelautailussa voittaneen Tuuli Petäjän lapsuudenkuva. Pikku-Tuuli on veneessä pelastusliivit päällä ja katsoo vakavana kameraan. Aineistossa on kerran aikaisemminkin julkaistu lapsuudenkuva, nimittäin 29.8.2004 sivulla B3. Siinä nuori (tuleva) maratoonari Janne Holmén on valmistautumassa ensimmäiseen kilpailuunsa. Lapsuudenkuvat ovat mukava lisä päivittäiseen uutiskuvavirtaan, joten uskoisin, että sellaista käytetään aina kun mahdollista. Harvasta urheilijasta on arkistossa kuvia lapsuudesta saakka, joten kuvat tulevat yleensä urheilijoiden omista

kotialbumeista. Tällaisen kuvan hankkimiseen ei aina välttämättä ole aikaa tai sellaista ei hoksata edes pyytää käyttöön. Lapsuuskuvien käytön tasa-arvoisuudesta ei pysty kahden kuvan perusteella sanomaan mitään, sillä lienee vain sattumaa, että molemmista sukupuolista on yksi kuva.

Kolmessa muussa kuvassa on jälleen kerran visuaalisesti monia feminiinisiä konnotaatioita. Sekä 10.8. julkaistun sivun B8 kuvassa, jossa poseeraavat purjehtijat Silja Kanerva, Mikaela Wulff ja Silja Lehtinen, että 26.7. ilmestyneen A17-sivun kuvassa Hanna-Maria Seppälästä naiset katsovat suoraan kameraan ja hymyilevät miellyttävästi. Vahvin feminiinisyys löytyy kuitenkin 27.7. lehdestä sivulta A15. Kuvassa on jälleen nainen ruoanlaiton äärellä, tällä kertaa purjehtija Sari Multala. Eli sen lisäksi, että Pekingin aineistossa oli tavallinen ihminen lämmittämässä uunia ruoanlaittoa varten, niin nyt myös urheilija kuvataan ruoanlaiton äärellä. Kuvatekstin mukaan ”Sari Multala kokkasi salaattia, vaikka ruokakaapit olivat melkein tyhjä.” Multala on siis ollut nokkela ja keksinyt vähistä ruokatarpeista jotain laitettavaa. Teksti ja kuva konnotoivat naisen stereotyyppiseen tehtävään perheiden ruoanlaittajina.

Miehet ja naiset poseeraavat

Viidessä kuvassa poseerasivat sekä miehet että naiset. Kuvat olivat melko tavanomaisia ja sellaisia, mitä arkijärjen mukaan poseerauksella tarkoitetaankin. 24.7.2012 julkaistulla sivulla A13 on kolme kuvaa, joissa oli kuvattu kisaturisteja. Nämä ovat gallupkuvien prototyyppejä: ihmiset katsovat kameraan, kasvojen ilme on joko melko ilmeeton tai hymyilevä ja kuvat on otettu silmän tasalta. Samaan sarjaan voi laskea myös 28.7. sivulla B11 julkaistun kuvan Suomen presidenttiparista Sauli Niinistöstä ja Jenni Haukiosta. Vaikka tämä kuva on otettu hieman enemmän alaviistosta, siinä keskitytään vahvasti kuvassa oleviin ihmisiin ja heidän olemukseensa. Molempien olemus on rauhallinen, he ovat selvästi tottuneet poseeraamaan kameroille. Näiden neljän kuvan visuaaliset järjestykset eivät muuttuisi, vaikka kuvissa poseeraisivat pelkät miehet tai pelkät naiset.

Hieman erilainen poseerauskuva on julkaistu 31.7. sivulla A15. Siinä niin ikään kisaturistit Paul Keleher ja Natalie ja Honor Lansdell istuvat pöydän ääressä iloisina (kaikki hymyilevät). Pöydällä on mansikoita ja samppanjaa, ja Natalien hatun luomasta varjosta voi päätellä, että aurinko paistaa. Kukaan kolmikosta ei katso kameraan. Samppanja ja mansikat yhdistyvät enemmän naisellisiin nautintoihin, ainakin Suomen kulttuuriympäristössä. Maassamme miehen stereotyyppisiksi nautintoaineiksi laskettaisiin ennemminkin olut ja makkara. Mansikat ja samppanja tällaisessa ympäristössä yritetään selittää otsikossa ja alaotsikossa, jotka ovat ”Tuttua vain samppanja ja mansikat” ja ”Wimbledonissa muuttui melkein kaikki, kun olympiarenkaat tulivat tennispyhättöön”.

Tekstillä viitataan Wimbledonin tennisturnaukseen, jossa on jo vuosikymmenien ajan ollut perinteenä nauttia samppanjaa ja mansikoita. Nyt samassa paikassa kisattava olympiaturnaus on tuonut muutoksia, ilmeisesti kaikkeen muuhun paitsi tarjoiluihin.

Kuva on miellyttävä ja kesäinen, katsoja voi miltei haistaa mansikoiden ja samppanjan tuoksun. Koska kyse on urheilusivusta ja urheilutapahtumasta, tuntuu jotenkin luonnolliselta, että kuvassa kaiken naisellisen kuplivan ja makean keskellä on myös mies. Kuvan visuaalinen järjestys ei kuitenkaan muuttuisi, vaikka Kehelerin paikalla olisikin nainen. Tässä kuvan ainoa mies on aivan yhtä hymyilevä ja olostaan nauttiva, kuin vierellään olevat naiset. Samppanjapullo on lähimpänä häntä, ja mansikatkin keskellä pöytää kaikkien saatavilla.

Tämä kuva on ensimmäinen kerta, kun naiset ja alkoholi ovat samassa kuvassa. Aiemminhan miehet ovat poseeranneet kaksi kertaa niin, että kuvassa on näkynyt oletettua alkoholia. Tämä kuva osoittaa, että naisiakin voidaan esittää saman nautintoaineen yhteydessä, jolloin poseerauskuvien tasa-arvo aineistossa kasvaa.

3.5.3. Tekstien analyysi

Huomioni kiinnittäneitä kuvailuja, adjektiiveja ja adverbeja käytettiin Lontoon kisoissa otsikoissa, alaotsikoissa ja kuvateksteissä 72 kertaa. Miehiä esittävissä kuvissa näitä kuvailuja oli 44 kertaa, naisia esittävissä 25 kertaa ja molempia sukupuolia sisältävissä kuvissa kolme kertaa.

Lontoon kisoissa analysoimieni tekstien joukossa oli monia ulkonäköön ja muuhun ulkoiseen olemukseen huomiota kiinnittäviä tekstejä.

”Ranskan supertähti Teddy Riner on judon Aleksandr Karelin, jättimäinen ja voittamaton.”

Alaotsikko 4.8.2012 B11

”UUTISANALYYSI: Pitkäraajainen Usain Bolt on muihin verrattuna kuin toiselta planeetalta. Hän on vienyt pikajuoksun ihan uudelle alueelle, kirjoittaa HS:n urheilutoimittaja Jarmo Färdig.”

Alaotsikko 7.8. B6

”David Rudisha on kenialaiseksi harvinaisen kookas urheilija, sillä hän on 190-senttinen.”

Kuvateksti 11.8. B10

”Raskaan sarjan purjehtija”

”Tapio Nirkko on raamikas mies. Hyvä niin, sillä Finnjollalla purjehtiminen vaatii voimaa. Suomalaisella on myös valtaa, sillä hän on veneluokan kansainvälisen liiton varapuheenjohtaja.”

Otsikko ja kuvateksti 29.7. A14

”Jättikokoisen Dimitri Muserskin pelipaikan vaihto käänsi ottelun.”

Alaotsikko 13.8. B6

”Isot miehet, isot nimet, isot painot”

”Iranin 168-kiloinen Behdad Salimikordasiabi on maailman vahvin mies. Iranilaisilla nostajilla on nimissään painonnoston raskaan sarjan kaikki miesten ja nuorten ME:t sekä olympiaennätykset.”

Otsikko ja kuvateksti 9.8. B8

”Petäjä kullatuin kynsin olympiahopealle”

Otsikko 8.8. B8

”Kansikuvanainen kultavauhdissa”

Jessica Ennisistä kertovan jutun otsikko 5.8. B5

Esimerkeistä voi huomata, että kun kyseessä on miesten ulkoinen olemus (kuusi ensimmäistä esimerkkiä), on kuvailu usein maskuliinisia piirteitä korostavaa ja heidän urheilulajeissaan hyvinä pidettyjen ominaisuuksien esiin tuomista. Painonnostaja on 168-kiloinen iso mies ja purjehtija Nirkko on raamikas. Sen sijaan kahdessa viimeisessä tekstissä, jotka on otettu naisia käsittelevistä jutuista, on korostettu feminiinisyyttä. Tuuli Petäjä on lakannut kyntensä kultaisiksi ja Jessica Ennis on kansikuvanainen. Ennisiä käsittelevän jutun kuvatekstissä mainittiin hänen olevan koulutukseltaan psykologi, minkä huomioiminen vie ajatukset pois Ennisistä urheilijana. Kuvassa Ennis on iloisena tuulettamassa urheilusuorituksen jälkeen, eli kuva itsessään ei denotoi hänen siviilielämänsä. Tuuli Petäjää käsittelevän jutun 8-palstaisessa pääkuvassa kultainen kynsilakka ei näy, mutta silti tämä ehostusseikka on otsikkotasolla asti. Sivun pienemmässä kolmipalstaisessa kuvassa kynnet näkyvät hieman.

Ensimmäistä kertaa aineistoni aikana kuva ja teksti näyttävät urheilijan äitinä 13.8. julkaistun lehden sivulla B5. Kuvatekstin mukaan ”Candace Parker juhli olympiavoittoaan tyttärensä Lailan kanssa”, ja kuvassa Parker pitää pientä tyttöä sylissään ja toisessa kädessä mitalia. Kuvaksi on valittu Parker mitalin ja tyttären kanssa, ei esimerkiksi pelikuvaa koripallo-ottelusta. Toki on muistettava, että aloitteellinen asiassa on lopulta ollut Parker, jopa ylipäätään toi tyttärensä

kameroiden eteen. Ehkäpä kuva on päätynyt lehteen juuri harvinaisuutensa vuoksi, sillä lapsia ei olympiaurheilukentillä usein näy. Muualla urheilun areenoilla lapset ja muut rakkaat mukana voitonjuhlissa eivät ole varsin tavaton näky: esimerkiksi jääkiekon Suomen mestaruuden ratkettua on jäällä joka vuosi kiekkoilijoiden omaisia, ja joskus heistä päätyy yhteiskuvia myös lehtien sivuille.

4. Loppusuora ja maaliviivan ylitys: Tulosten tarkastelu

Seuraavaksi käyn läpi aineistoni tulokset niitä tulkiten ja kisojen välillä vertaillen. Sydneyn kisoista Lontooseen kului 12 vuotta, joten aineistossani on mahdollista nähdä urheilusivujen sisällön kehityskulkuja, jos sellaisia on.

4.1. Tulosten analyysi ja ajallinen vertailu

4.1.1. Määrällinen tutkimus

Päällisin puolin katsottuna urheilusivut näyttävät tasa-arvoisilta, jos unohdetaan se seikka, että miehistä kirjoitetaan ja heitä kuvataan huomattavasti enemmän kuin naisia. Kuvien sisällön prosenttiosuuksia tarkasteltaessa huomataan, että jokaisissa kisoissa suosituin sisältö oli perinteinen urheilukuva. Naisia ei esitetä passiivisempina kuin miehiä, sillä hekin ovat enemmistössä kuvista keskellä urheilusuuritusta. Naisten kuvista lähes joka vuosi yli puolet esitti heitä urheilemassa, tosin aineistoni tuoreimmassa Lontoon aineistossa urheilukuvia oli naisten kuvista vain 35 prosenttia. Miesten kuvista hieman alle puolet oli urheilukuvia jokaisissa kisoissa. Prosenttimäärät vaihtelivat 41 prosentista 48:aan.

Naisia ei myöskään esitetty sisältö-koodausyksikön mukaan sen tunteellisempina kuin miehiäkään. Lähes kaikissa kisoissa muuttuja tunne oli toiseksi yleisin, poikkeuksena vuoden 2004 Ateenan kisat, jolloin miesten kuvista poseeraa urheiluun liittyen -muuttuja ohitti yleisyydessä muuttujan tunne kolmella prosenttiyksiköllä.

Naisten kuvissa tunnekuvien määrä vaihteli välillä 14 ja 25 prosenttia. Suurin määrä tunteellisia kuvia oli Lontoon kisoissa 2012, jolloin oli myös vähiten urheilukuvia. Nämä kisat poikkesivat siis muista aineiston kisoista lisääntyneellä tunnekuvien määrällä ja vähentyneillä urheilukuvilla. Tämä ei toivottavasti kuitenkaan kerro vähenemässä olevasta tasa-arvosta. Mahdollinen tasa-arvon lasku

tai nousu voitaisiin kuitenkin validisti arvioida vasta kahden vuoden päästä pidettävien Rio de Janeiron olympialaisten kuvamateriaalin käytöstä.

Miesten tunnekuvien prosenttiosuudet vaihtelivat välillä 17 ja 24 prosenttia, vuosi vuodelta kasvaen. Miehiä kuvattiin naisia prosentuaalisesti enemmän tunteidensa vallassa kaikissa muissa, paitsi Lontoon kisoissa, jolloin eroa tuli vain yksi prosenttiyksikkö. Miehiä on ollut aina vain sallitumpaa esiintyä kuvissa tunteidensa vallassa. Tämä voi johtua siitä, että urheilu on yksi harvoista areenoista, joilla mies ylipäättään saa julkisesti osoittaa tunteitaan. Olen monta kertaa kuullut erilaisia muunnelmia sanonnasta, jonka mukaan suomalainen mies haluaa toista miestä vain jääkiekkokaukalossa. Tässä ajatuksessa voi olla jotain ituakin. Pirkko Markula ja Tarja Valli (1986, 7) esittivät samansuuntaisia ajatuksia omassa opinnäytetyössään. Arnold Beisserin ja Mary A. Boutilierin & Lucinda SanGiovannin ajatuksia mukaillen Markula ja Valli totesivat, että urheilun kentillä miehet saavat ilmaista sellaisia ominaisuuksia, jotka normaalisti katsotaan feminiinisiksi. ”Muissa rooleissa kielletyt itkeminen, pelkääminen, hermostuminen, syleileminen, suuteleminen ja toisen miehen koskettaminen ovat urheilijoille urheilusuorituksissa sallittuja. Naiset taas voivat vapaasti purkaa emotioitaan muuallakin yhteiskunnassa.”

Aineiston laadullisessa osuudessa läpikäymieni poseerauskuvien prosenttiosuudet vaihtelivat miesten kuvissa välillä 5 ja 14 prosenttia ja naisilla 2-8. Naisia kuvattiin vähemmän urheilun maailmasta kokonaan irrotettuina, vaikka etukäteen olisi voinut kuvitella, että juuri naisten kuvissa voi löytyä paljon muita kuin urheiluun viittaavia visuaalisia järjestyksiä. Prosenttiosuudet tässä muuttujassa kielivät tasa-arvosta, niin pienen haarukan sisään poseeraa-muuttujan saaneet kuvat mahtuvat.

Eri kuvakulmien käytössä tapahtui jonkinlaisia muutoksia vuosien varrella. Suoraan silmän tasalta otettu kuva pysyi kyllä suosituimpana, sillä niiden osuus oli joka kisoissa yli puolet sekä miesten, naisten, että molempia sukupuolia yhdessä esittävien kuvien joukossa. Miehiä kuvattiin kautta kisojen enemmän yläviistosta kuin alaviistosta. Naisia esittävässä kuvissa sen sijaan alaviisto oli Sydneyn 2000 ja Lontoon 2012 kisoissa yläviistoa suositumpia. Kaksissa muissa kisoissa tämä tilanne muuttui, kun yläviisto nousi myös naisten kuvissa toiseksi käytetyimmäksi kuvakulmaksi. Tasa-arvo kuvakulmien käytössä pysyi melko tasaisena vuosi vuodelta.

Katsottaessa lajeja, joiden parissa eri sukupuolia kuvattiin urheilemassa huomataan, että Eleanor Methenyn 1960-luvulla määrittelemät naisille sopimattomat lajit pitävät kuvien valinnoissa osin

paikkansa. Molempien sukupuolien kohdalla yleisurheilu, ammunta ja erilaiset vesilajit olivat kuvatuimpien joukossa jokaisissa kisoissa. Maskuliiniseksi ajateltavat kamppailulajit ja joukkuepelit olivat kuitenkin miesten kuvissa paljon naisten kuvia enemmän esillä. Sydneyn kisojen aikana miesten urheilukuvista 26 prosenttia esitti heitä kamppailu- tai joukkuelajin parissa, naisten kuvista tällaisia oli vain 16 prosenttia. Ateenan kisoissa naisia ei esitetty kertaakaan kamppailulajin tai joukkuelajin parissa, mutta miesten urheilukuvissa tällaisia kuvia oli 16 prosentin verran. Pekingin kisoissa prosenttijakauma oli 21-9 jälleen miesten eduksi ja Lontoon kisoissa jopa 30 prosentissa miesten urheilukuvissa oli kesken kamppailu- tai joukkuelajin suoritus naisten osuuden ollessa 24 prosenttia. Ateenan 2004 kisat ja Pekingin 2008 kisat naisten kohdalla olivat ainoat poikkeukset jatkumossa, jossa kamppailu- ja joukkuelajien kuvien määrä kasvoi molemmissa sukupuolissa. Kuvien määrän kehitys on siis tasa-arvoista, mutta naisia esitetään edelleen miehiä vähemmän maskuliinisten lajien parissa.

4.1.2. Laadullinen tutkimus

Kuten sanoin, päällisin puolin aineisto vaikuttaa melko tasa-arvoiselta, ja laadullisen tutkimuksen puolella tasa-arvoa löytyi myös. Poseerauskuvien lähempi tarkastelu kuitenkin paljasti erinäisiä epätasa-arvoon viittaavia säännönmukaisuuksia aineistossa.

Tunteiden ääripäät yleensäkin elämässä ovat itku ja nauru. Nauruun voidaan linkittää myös hymyily, ja tällaisia iloisia ilmeitä näkyi HS:n sivuilla sekä miehistä että naisista otetuissa kuvissa. Kuten aiemmin totesin, on myös miesten sallittua näyttää tunteensa urheilusivuilla. Naisten poseerauskuvissa hymyily oli kuitenkin paljon yleisempää kuin miesten kuvissa. Hymy voidaan yhdistää toisten miellyttämisen tarpeeseen ja haluun näyttää kauniilta ja positiiviselta. Erityisesti hymy yhdistetään feminiiniseen, ja tätä kaikkien kisojen aineisto myös tukee.

Jotkin kuvien visuaaliset järjestykset olivat varsin sukupuolen stereotypioita vastaavia. Naisia kuvattiin kahteen kertaan ruoanlaiton parissa, kun miehiä ei kertaakaan. Miehiä taas kuvattiin kolmeen kertaan teknisten laitteiden parissa tai muuten niiden lähetyvillä, naisia ei kertaakaan. Miehiä myös esitettiin johonkin muuhun työhön kuin urheiluun liittyen muutamaan otteeseen, mutta naisia ei kertaakaan. Urheilusivuilla nainen tuntuu edelleen olevan se, joka huolehti kodista, ja mies osaa hallita työnteon ja tekniikan. Nämä esimerkkikuvat saattavat viitata syvällä visuaalisissa järjestyksissä piileviin epätasa-arvoisuuksiin.

Kuvat, joissa miehet ja naiset poseerasivat yhdessä, olivat hyvin tasa-arvoisia. Näiden kuvien visuaalisista järjestyksistä löytyi vaihtelevasti molempia sukupuolia korostavia tendenssejä: välillä nainen nauratti miehiä ja näytti kieltä vihoissaan kameralle, välillä taas mies oli selvästi puhumassa jotain ja kuvan naiset keskittyivät häneen.

Laadullisessa analyysissä löytyi joitain räikeitä esimerkkejä stereotyyppisistä esittämisen tavoista sukupuolien välillä, mutta tilanne ei ole huolestuttava. Myös miehet saavat hymyillä miellyttävästi, ja kun kuvissa on molempia sukupuolia, vaihtelevat toista sukupuolta yli toisen korostavat visuaaliset järjestykset tasaisesti.

Urheilijoiden perheitä ja sukulaisia oli kuvissa varsin säästeliäästi, sillä tällaisia kuvia voi olla vaikea hankkia. Sukulaisten kuvat muistuttavat urheilijoiden siviilielämästä ja vievät heitä asteen pois päin urheilun maskuliinisesta maailmasta. Läheisten kuvia oli aineistossa tasaisesti molemmista sukupuolista kertovissa jutuissa, mikä kielii tasa-arvosta tällä saralla.

4.1.3. Tekstien tutkimus

Tekstien analyysi paljasti monia sukupuolittuneita ilmaisun tapoja. Kuvailtaessa urheilijoita symbolisin sanoin (esimerkiksi kunkku, kuningatar, päivänsäde ja kauhukakara) oli naisista käytetyt sanat varsin tavanomaisia urheilun kielen ilmaisuja. Miehistä sen sijaan käytettiin kekseliäämpiä kuvauksia.

Kun naisten ulkonäköä tai muuta ulkoista olemusta kuvattiin, olivat kuvaamisen tavat hyvin feminiinisiä. Naiset olivat teksteissä kaunottaria ja Helinä-keijuja, eivät koskaan raamikkaita tai jättimäisiä. Miehet sen sijaan olivat juuri sitä. Ulkonäön mainitseminen ei kuitenkaan ollut merkittävästi yleisempää naisten kuin miesten kohdalla, vaan juuri maininnan sisältö ilmensi sukupuolittunutta tapaa puhua eri sukupuolista.

Epätasa-arvo ei kuitenkaan tekstienkään analyysissä osoittautunut räikeäksi. Ateenan kisoissa 2004 tosin vain naisten itkeminen mainittiin näkyvimmissä teksteissä. He itkivät sekä ilosta että pettymystään. Miehiä käsittelevien juttujen teksteissä sen sijaan keskityttiin enemmän heidän tekemistensä kuvailuun. Neljä vuotta aiemmin Sydney kisoissa sekä neljä ja kahdeksan vuotta myöhemmin Pekingin ja Lontoon teksteissä miestenkin itku nostettiin esiin, joten Ateenan epätasa-arvo on ollut ennemminkin poikkeus kuin sääntö.

Urheilun ulkopuolisen elämän mainitseminen sen sijaan oli hieman yleisempää naisten kuin miesten kohdalla kautta kisojen, ei kuitenkaan merkittävällä tavalla. Sekä naisia että miehiä käsittelevissä jutuissa saatettiin mainita heidän koulutuksensa, siviiliammattinsa tai puolisonsa. Koska naisista kirjoitettiin vähemmän juttuja, on selvää, että heidän siviilielämänsä mainittiin prosentuaalisesti useammin. Mutta koska miestenkin siviilitoimet tuotiin silloin tällöin esiin, osoittaa se tasa-arvoista suhtautumista urheilun ulkopuolisen elämän esiintuomiseen.

4.2. Johtopäätökset ja keskustelua

Tasa-arvo voi hyvin HS:n urheilusivujen kuvissa ja näkyvimmissä teksteissä. Aineistossa ei ollut juuri mitään, mikä olisi esiintynyt vain toisen sukupuolen kohdalla. Poikkeuksena olivat nainen ruoanlaiton parissa, työskentelevän miehen kuvaaminen sekä miehet ja tietotekniikka.

Kuvien visuaaliset järjestykset osoittivat, että edelleen miesten kuvista löytyy paljon maskuliinisia ja naisten kuvista monia feminiinisiä järjestyksiä. Päinvastaisetkaan visuaaliset järjestykset eivät kuitenkaan ole mahdottomia. Tekstit puolestaan osoittivat, että vaikka miehistä käytettiin eläväisempää kieltä, nostettiin tunteiden kuvaaminen ja urheilijoiden siviilielämä esiin sekä naisia että miehiä koskevissa jutuissa.

Täydellistä tasa-arvoa on vaikea saavuttaa ja tullaan tuskin pitkään aikaan saavuttamaan. HS:n olympialaisten tekstit ja kuvitus kuitenkin osoittavat, että nykyinen tilanne on tasa-arvoisempi, kuin tutkimusaiheeni aikaisempi tutkimus antaisi olettaa. Urheilu on yhä miesten maailma, mutta naiset alkavat todella saada siellä jalansijaa.

Yhteiskunnan kehitys on voinut osaltaan vaikuttaa tasa-arvon kasvamiseen. Journalismin kehityksen alkutaipaleella miehet olivat useammin päättävässä asemassa ja esimerkiksi perheissä työntekijöitä ja täten taloudellisten päätösten tekijöitä. Tällöin on ollut luonnollista tuottaa myös urheilujournalismin sisältöjä enemmän mieskatsojaa ajatellen: miehet olivat aitoja kilpailijoita, naiset enemmän silmänruokaa. Naisten asema nyky-yhteiskunnassa on mahdollisesti parantanut heidän asemaansa myös urheilussa. Naista ei ole enää pitkään aikaan nähty vain kodinhengettärenä ja lastenkaitsijana, vaan heidän mahdollisuutensa edetä työurillaan ja osallistua päätöksentekoon ovat parantuneet merkittävästi. Naisilla on entistä enemmän valtaa päättää taloudellisesta kulutuksesta, mikä on voinut johtaa haluun tuottaa naisiin vetoavaa sisältöä myös

urheilujournalismiin. Journalismi ei ole muusta yhteiskunnasta irrallinen saareke, vaan journalismin ja yhteiskunnan kehityskulut ovat vastavuoroisessa suhteessa. Yhteiskunnassa heränneet vaatimukset tasa-arvon parantamiseksi eivät voi olla näkymättä myös mediassa.

Urheilu-uutisoinnin kanta sukupuolen representointiin tuntuu olevan järkähtämätön.

Johdantoluvussa 2.1.1. esittelemäni näkemys urheilujournalismin suhtautumisesta sukupuoleen pitää HS:n urheilusivuilla paikkansa, sillä sivuilta ei löytynyt minkäänlaisia viitteitä siihen, että urheilussa olisi olemassa muita sukupuolia kuin mies ja nainen niiden biologisessa merkityksessä. Kuvissa esiintyvien ihmisten sukupuoli oli helppo tunnistaa ulkonäön ja vaatetuksen perusteella, eikä näkyvimmissä teksteissä viitattu muihin mahdollisiin sukupuolen ilmenemisiin kuin mies ja nainen.

Ihmisten seksuaalisuus urheilumaailmassa on noussut puheenaiheeksi viime aikoina useastikin. Esimerkiksi Suomessa uimari Ari-Pekka Liukkonen kertoi olevansa homoseksuaali (Yle: Suomalainen olympiauimari kaapista ulos) ja urheilun viikkolehti Urheilusanomat kertoi lontoolaisesta jalkapallojoukkueesta, joka koostuu homoseksuaaleista (Sundelin 2013). Ihmisten seksuaalinen suuntautuminen on jo noussut puheenaiheeksi myös urheiluosastoilla, mutta tällöinkin sukupuolen rajat ovat olleet selvät. Urheilussa läsnä olevan kilpailutilanteen valossa sukupuolen tarkka määrittely on tarpeellista, joten aivan huipputasen kilpaurheilussa näkemys sukupuoleen tuskin tulee muuttumaan muuhun kuin yksiselitteiseen jakoon naisiin ja miehiin. Urheilujournalismin parissa laajemmin voisi kuitenkin olla sijaa puheenvuoroille myös transsukupuolisten ihmisten kokemuksille urheilusta.

4.3. Tutkimuksen ansiot ja kritiikki

Tutkimukseni ei ole ainoa laatuaan, mutta kahden sukupuolen välillä vertailevaa tutkimusta ei urheilututkimuksen saralla ole vielä liiaksikaan. Varsinkin sankaruutta ja naisten esittämisen tapoja urheilussa on tutkittu viljalti, mutta tekemäni kaltainen saman aineiston sisältöjä vertaileva tutkimus on harvinaisempaa.

Mielestäni onnistuin luomaan kattavan katsauksen urheilusivujen tasa-arvoa indikoiviin tekijöihin. Luomani koodausyksiköt vastaavat niille kohdistettuihin kysymyksiin hyvin ja eri muuttujat peilaavat tasa-arvon eri ilmenemistyyliä kattavasti. Muuttujien määrittely tuotti aluksi päänvaivaa,

mutta minua koekoodauksessa auttaneiden ihmisten antaman palautteen avulla sain luotua sisältökoodausyksikköön sellaiset muuttujat, joita muutkin ymmärtävät ja näin tutkimukseni toistettavuus parani. Kiitokset tästä avunannosta Jouni Munukalle, Rea Nuutiselle ja Maria Virkkulalle.

Tutkimustani voi kritisoida siitä, että tunnen aineistoni ehkä liiankin hyvin. Entisenä urheilutoimittajana, nykyisenä taittavana toimitussihteerinä ja ikuisena penkkiurheilijana saatan pitää joitain urheiluun liittyviä asioita itsestäänselvyyksinä, joten pelkäsin, etten osaa selittää näitä itselleni tuttuja asioita pro gradu -tutkimuksessa vaadittavalla selvyydellä. Tätä yritin välttää juuri koekoodauksen avulla ja pyytämällä vielä ulkopuolista apua oikolukuun. Näihin toimiin olen tyytyväinen, sillä koekoodaukset olivat lopulta keskimäärin 90 prosenttisesti omiani vastaavia.

Kritiikkinä voi sanoa sen, että tutkin tasa-arvon ilmenemistapoja ehkä liiankin kattavasti. Pelkäsin, ettei pelkkä määrällinen analyysi tai pelkkä laadullinen visuaalisten järjestysten tulkinta kannu pro graduksi asti. Siksi kattauksessa on mukana sekä kuvien määrällinen että laadullinen ja tekstienkin analyysi. Vaikka tällä tutkimusasetelmalla pystyinkin katsomaan tasa-arvoa monesta eri näkökulmasta, olisi ollut aivan yhtä mahdollista keskittyä tarkemmin vain tiettyihin osa-alueisiin. Jatko-tutkimuksen aiheena olisikin kiinnostavaa paneutua tarkemmin esimerkiksi tunnetta esittäviin kuviin. Kuinka usein tunnekuviissa esitettiin positiivisia tai negatiivisia tunteita ja olisiko yleisyydessä ollut eroa sukupuolien välillä?

Tekemäni luennanomaisen ja tulkitsevan tutkimuksen toistettavuus voi olla tutkimuksen kompastuskivi, mutta lopulta tulin siihen tulokseen, että koska tällainen tutkimusmetodi minua miellyttää ja kiinnostaa, on minun uskallettava rohkeasti tarttua siihen. Luettuani aihepiiriini kuuluvaa kirjallisuutta huomasin, etten aina itsekään ollut milloin kenenkin tutkijan kanssa täysin samaa mieltä hänen tulkinnoistaan, ja näin on varmasti myös omien tulkintojeni kohdalla. Uskon kuitenkin avanneeni tulkintojani sen verran, että tutkimukseni reliabiliteetti säilyi hyvänä.

Lähteet

Kirjat

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Ball, Michael S. & Smith, Gregory W. H. (1992) Analyzing Visual Data. Newbury Park: Sage

Butler, Judith (2006 [1990]) Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous. Suom.

Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija. Helsinki: Gaudeamus.

Duncan, Margaret Carlisle & Messner, Michael A. (1990) The Media Image of Sport and Gender.

Teoksessa Wenner, Lawrence A. (toim.), Mediasport. London: Routledge

Fiske, John (1992) Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Tampere: Vastapaino

Fridlund, Alan J.; Ekman, Paul & Oster, Harriet (1987) Facial Expressions of Emotion. Teoksessa Siegman, Aron W. & Feldstein, Stanley (toim.) Nonverbal Behavior and Communication. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates

Halonen, Irma Kaarina (1999) Matka journalismin sukupuolittumisen strategisille alueille.

Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Hargreaves, Jennifer (1994) Sporting Females. Critical Issues in the History and Sociology of Women's Sports. Lontoo: Routledge

Hämäläinen, Karo (2004) Ateenasta Ateenaan. Nykyaikaiset olympialaiset kesäakisat. Helsinki: Tammi

Itkonen, Hannu; Ilmanen, Kalervo; Matilainen, Pertti & Jaskari, Liina (2008) Media urheilun tulkkina ja tekijänä. Jyväskylä: Kopijyvä Oy

Kress, Gunther & van Leeuwen, Theo (2006) Reading Images. The Grammar of Visual Design. London: Routledge

Koivunen, Anu (2006) Queer-feministinen katse elokuvaan. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen Leena & Ruoho, Iiris (toim.) Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab

de Lauretis, Teresa (2004) Itsepäinen vietti. Suom. Palin, Tutta & Sivenius, Kaisa. Tampere: Vastapaino

Lutz, Catherine A. & Collins, Jane L. (1993) Reading National Geographic. Chicago: The University of Chicago Press

Markula, Pirkko (2009) 'Acceptable bodies': Deconstructing the Finnish Media Coverage of the 2004 Olympic Games. Teoksessa Markula, Pirkko (toim.) Olympic Women and the Media. International Perspectives . Chippenham ja Eastbourne: Palgrave Macmillan

Metheny, Eleanor (1965) *Connotations of Movement in Sport and Dance*. Dubuque: WM. C. Brown Company Publishers

Molotch, Harvey L. (1978) *The News of Women and the Work of Men*. Teoksessa Tuchman, Gaye, Daniels, Arlene Kaplan & Benét, James (toim.) *Hearth & Home. Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University Press.

Mäkelä, Anna; Puustinen, Leena & Ruoho, Iris (2006) *Feministisen mediatutkimuksen näkökulmat*. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen Leena & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2004) *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. Helsinki: Loki-kirjat

Pietilä, Veikko (1976) *Sisällön erittely*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab

Pänkäläinen, Seppo (1998) *Suomalainen urheilujournalismi*. Tampere: Tammer-Paino Oy

Ross, Karen (2005). *Women in the Boyzone: Gender, News and Herstory*. Teoksessa Stuart Allan (toim.) *Journalism: Critical Issues*. Englanti: Open University Press

Seppänen, Janne (2001a) *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa*. Tampere: Vastapaino.

Seppänen, Janne (2001b) *Valokuvaa ei ole*. Helsinki: Musta taide

Seppänen, Janne (2003) *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Porvoo: WS Bookwell Oy

Seppänen, Janne (2005) *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.

Siivonen, Jonita (2006) *Lohduttava ja piinaava naistenlehti*. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen Leena & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab

Sontag, Susan (1984 [1977]) *Valokuvauksesta*. Suom. Cederström, Kanerva & Virtanen, Pekka. Hämeenlinna: Arvi A. Karisto Oy:n kirjapaino

Tuchman, Gaye (1978) *Introduction: the Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media*. Teoksessa Tuchman, Gaye, Daniels, Arlene Kaplan & Benét, James (toim.) *Hearth & Home. Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. *Helsinki: Tammi*

Töyry, Maija (2006) *Käytösoppaasta naistenlehteen*. Teoksessa Mäkelä, Anna, Puustinen Leena & Ruoho, Iris (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab

Opinnäytetyöt

Markula, Pirkko & Valli, Tarja (1986) Urheilevan naisen kuva sanomalehdessä - kuva-analyysi Ilta-Sanomien ja Turun Sanomien urheilusivuista. Pro gradu -tutkielma

Salo, Anna-Riikka (2008) "Tyttömme sinivalkoisissa": suomalainen nainen urheilusankarina kotimaisen sanomalehdistön silmin. Pro gradu -tutkielma

Vilén, Jan (2006) Taistelua ja kyyneleitä. Helsingin Sanomien ja Aamulehden urheilusivujen sukupuolen uutisointia Ateenan vuoden 2004 kesäolympialaisista. Pro gradu -tutkielma

Artikkelit

Duncan, Margaret Carlisle (1990): Sports Photographs and Sexual Difference: Images of Women and Men in the 1984 and 1988 Olympic Games. *Sociology of Sport Journal*, 7, 22-43.

Rintala, Jan & Birrel, Susan (1984) Fair Treatment for the Active Female: a Content Analysis of Young Athlete Magazine. *Sociology of Sport Journal*, 1, 231-250

Sundelin, Saku-Pekka (2013) Taklataan ihan homona. *Urheilusanomat* 19/2013, 26-31

Elektroniset lähteet

Artikkelit:

American psychological association

<http://www.apa.org/science/about/psa/2011/05/facial-expressions.aspx>

Viitattu 24.1.2014

Helsingin Sanomat: IAAF: Semenya on nainen ja saa kilpailla naisten kanssa

<http://www.hs.fi/urheilu/yleisurheilu/artikkeli/IAAF+Semenya+on+nainen+ja+saa+kilpailla+naisten+kanssa/1135258404474>

Viitattu 24.11.2012

Journalisti 7/2013: Lasikatto avautuu toimituksissa

<http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2013/07/artikkelit/lasikatto-avautuu-toimituksissa/>

Viitattu 14.12.2013

Olympialiikkeen peruskirja

www.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf

Viitattu 16.1.2014

Olympic.org: Women in the olympic movement

http://www.olympic.org/Documents/Reference_documents_Factsheets/Women_in_Olympic_Movement.pdf

Viitattu 16.1.2014

Torkkola, Sinikka & Ruoho, Iris: Tilauksessa naispäätoimittaja? Nais- ja miespäälliköiden näkemykset ja kokemukset sukupuolen vaikutuksesta uraan.

<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65633/978-951-44-7609-9.pdf?sequence=1>

Viitattu 29.4.2014

Yle: Lehti: Semenyalla testeissä suuret testosteroniarvot

http://yle.fi/urheilu/lehti_semenyalla_testeissa_suuret_testosteroniarvot/5478155

Viitattu 24.11.2012

Yle: Suomalainen olympiauimari kaapista ulos

http://yle.fi/urheilu/suomalainen_olympiauimari_kaapista_ulos_-_vihdoin_voin_olla_oma_itseni/7065006

Viitattu 10.5.2014

Kirjat:

Rose, Gillian (2001): Visual methodologies : an introduction to the interpretation of visual materials. Lontoo: SAGE Publications Inc.

<http://helios.uta.fi:2082/lib/tampere/docDetail.action?docID=10080966&p00=rose%20gillian>

Viitattu 23.9.2013

Opinnäytetyöt:

Paavola, Juho (2011) Lätäkässä leijonaan. Jääkiekkokuvan ilmaisukeinot Aamulehden MM-kuvissa 1965, 1982 ja 2003 kansallisen identiteetin rakennusaineena. Pro gradu -tutkielma.

<http://tampub.uta.fi/handle/10024/82665>

Viitattu 18.2.2014

Pirinen, Riitta (2006) Urheileva Nainen lehtiteksteissä. Akateeminen väitöskirja. (2006)

<http://acta.uta.fi/pdf/951-44-6574-1.pdf>

Viitattu 2.5.2012

Rantala, Maria (2011) Ruumis objektina ja subjektina. Naisurheilijoiden valokuvat Suomen Urheilulehdessä vuosina 1945–1969. Pro gradu -tutkielma

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/70781/gradu2011Rantala.pdf?sequence=1>

Viitattu 27.4.2012

Muut:

Finlex.fi: Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609?search\[type\]=pika&search\[pika\]=syrjint%C3%A4](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609?search[type]=pika&search[pika]=syrjint%C3%A4)

Viitattu 21.1.2014

KvantiMOTV: Ristiintaulukointi

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>

Viitattu 27.10.2013

Journalistiliiton tasa-arvo-opas

https://journalistiliitto-fi.directo.fi/@Bin/264388/tasa_arvo-opas_taitto.pdf

Viitattu 21.1.2014

Journalistiliitto.fi: Tasa-arvoinen työpaikka

http://www.journalistiliitto.fi/edunvalvonta/tasa-arvoinen_tyopaikka/

Viitattu 21.1.2014

Sponsor Insight -tutkimus

<http://www.sponsorinsight.fi/sponsorointi-uutisia.html>

Viitattu 26.1.2014

The Representation Project

<http://therepresentationproject.org/mission--history>

Viitattu 23.12.2013

Youtube: How the media failed women in 2013

<http://www.youtube.com/watch?v=NswJ4kO9uHc>

Viitattu 23.12.2013

Liite 1: Koodausyksiköt ja muuttujat

1) Päivämäärä ja sivunumero

2) Kuvassa

3) Sukupuoli

m = mies

n= nainen

m/n = kuvassa on molempia sukupuolia

4) Laji

Ammunta	Beach volley	Bmx-pyöräily
Jalkapallo	Jousiammunta	Judo
Koripallo	Käsipallo	Lentopallo
Melonta	Miekkailu	Muu
Nyrkkeily	Paini	Painonnosto
Purjehdus	Pyöräily	Pöytätennis
Ratsastus	Soutu	Sulkapallo
Taekwondo	Tennis	Triathlon
Uimahyppy	Uinti	Vesipallo
Viisiottelu	Voimistelu	Yleisurheilu

5) Kuvakulma

y = yläviisto

s = silmän tasalta

a= alaviisto

6) Kuvakoko palstoina

2, 3, 4, 5, 6, 7, 8

7) Otsikko

8) Alaotsikko

9) Kuvateksti

10) Sisältö

urheilee

tunne

poseeraa urheiluun liittyen

poseeraa

tilannekuva

Liite 2. Esimerkit analyysitaulukoista

Sydneyn olympialaiset

päivä- määrä/ sivu	kuvassa	suku- puoli	laji	ku- va- kul- ma	kuva- koko pals- toina	otsikko	alaotsikko	kuvateksti	sisältö
14.9. / B1	Pia Pantsu	n	rat- sas- tus	a	4	Olympiaratsastus vihdoin Australiassa	Melbournen kisoihin 1956 ei tuotu muualta lainkaan hevosia. Suomalaisratsastajat ihastuivat Sydneyn ratoihin ja puutteisiin	Pia Pantsun ratsu Uppercat on toipunut hyvin pari kuukautta kestäneen matkan rasituksista.	urhei- lee
14.9. / B1	Kameru- nin mies- ten jalka- pallo- joukkue	m	jalka- pallo	s	2			Kamerun avasi olympiajalkapalloilun 3–2 voitolla Kuwaitista, joten tuuletukset olivat paikallaan. Tulevaisuuden tähtien turnauksen 32 otteluun odotetaan 1,2 miljoonaa katsojaa.	urhei- lee
14.9. / B2	Valentin Kono- nen	m	yleis- ur- heilu	y	5	Australialais-puu aiheutti yllättäen Valentin Konoselle allergiaoireita	Mitalitoivo pakeni siitepölyä Wollongongiin Canberran leiriltä	Valentin Kononen verrytteli keskiviikkona Wollongongin leirillä, jonne hän joutui pakenemaan viime viikolla Canberrasta oudon allergian takia.	urhei- lee
15.9. / B1	Greg Norman ja järjes- tysmies	m	muu	s	4	Soihtuviesti hyvitti paljon Lesley Davisonille	Melbournen kisoista hylytetty aboriginaali kantai olympiatulta kotikulmillaan	Sydneyn Harbour Bridge tukkeutui Suomen aikaa klo 23 täysin, kun tuhannet ihmiset tulivat katsomaan golfinpelaaja Greg Normanin, joka oli valittu kantamaan olympiasoihtu yli sillan.	tilan- nekuva
15.9. / B2	Jari Lippo- nen	m	jousi- am- mun- ta	s	5	Lipponen toivoo tuulesta ystävänsä	Puhurit voivat sotkea pahan kerran Sydneyn jousiammuntakilpailuun	Jari Lipponen toivoo hyvää tuulta jousiammuntakilpailuun.	posee- raa
15.9. / B2	Miika Aulio	m	jousi- am- munta	s	2	Aulio ei usko poliittiseen nosteeseen jousikilpailussa	Nuori kunnallisvaaliehd- okas hakee kokemusta olympialaisista	Miika Aulio tavoittelee menestystä Sydneyssä ja kunnallisvaaleissa.	posee- raa
15.9. / B2	Vesa- Matti Loiri	m	muu	s	3	Loirin hengenkho- tuspuhu yllätys joukkueelle	"Yksi urani jännittävimmistä keikoista"	Vesa-Matti Loiri pistäytyi hengennostatuskeikalla Suomen olympiajoukkueen luona.	posee- raa
15.9. / B3	Marja Päivinen	n	uinti	s	6	Marja Päivinen on uimareiden konkari	Ura saattaa jatkua vielä EM-altaassa joulukuussa	Marja Päivinen ei ole haikeilla mielin, vaikka edessä ovat uran viimeiset olympialaiset. Kisojen jälkeen uimari sanoo laskevansa harjoitusintensiteettiään huomattavasti.	posee- raa
16.9. / B1	Eun- Soon Chung, Jang Choo Pak	m/n	muu	y	2	Naiset Sydneyn avajaisten päättähtinä	Aboriginaali Cathy Freeman sytytti olympiatulen ja viisi muuta naista kantai liekkiä stadionilla	Eun-Soon Chung ja Jang Choo Pak kantoivat lippua, johon oli kuvattu Korean niemimaa. Koreat marssivat yhdessä stadionille.	tilan- nekuva
16.9. / B1	Olli- Pekka Karjalai- nen	m	muu	y	3	Naiset Sydneyn avajaisten päättähtinä	Aboriginaali Cathy Freeman sytytti olympiatulen ja viisi muuta naista kantai liekkiä stadionilla	Moukarinheittäjä Olli-Pekka Karjalainen, 20, toi siniristilipun Australia-stadionille. Suomea edustaa kisoissa 71 urheilijaa.	tilan- nekuva
16.9. / B2	Avajaisis- sa esiin- tyneitä ihmisiä	m/n	muu	y	4	Avajaiset ihastuttivat stadionin ulkopuolellakin	Tunnelmat kaduille ja puistoihin välittyivät 12 jättivideotaululta kymmenille tuhansille juhlijoille	Neljän tunnin mittaisiksi venyneet avajaiset esittelivät näytävissä ohjelmiaan isäntämaa Australian luontoa, historiaa ja ihmisiä.	tilan- nekuva

Ateenan olympialaiset

päivä-määrä/sivu	kuvassa	sukupuoli	laji	kuva-kulma	kuva-koko-palstoina	otsikko	alaotsikko	kuvateksti	sisältö
12.8. / B1	Kaksi olympialaisten työntekijää	m/n	muu	a	5	Sahara pölyää stadionin ympärillä	Päänäyttämön ympäristö jäi päälylystämättä, tulossa pölyiset avajaiset. Olympialaiset ovat tehneet riittäisistä ateenalaisista enkeleitä	Ateenan olympiastadionia ympäröivä hiekkameri pölisi jo keskiviikkona näyttävästi kevyen ajoneuvon alla.	tilannekuva
12.8. / B1	Saif Saaeed Shaheen	m	yleisurheilu	a	2	Keniasta Qatariin ja Kuubasta Sudaniin	Huippu-urheilijat vaihtavat kansalaisuutta nykyään nopeasti	Saif Saaeed Shaheen juhli viime kesänä Qatarin lipun kanssa 3 000 metrin estejuoksun maailmanmestaruutta.	poseeraa urheiluun liittyen
12.8. / B2	Michael Phelps	m	uinti	s	3	Määrä ja laatu Michael Phelps puolella	Yhdysvaltalainen yrittää kahmia kahdeksan uintikultaa Ateenassa	USA:n Michael Phelps valmistautui keskiviikkoamuna harjoituksiin Ateenan uimastadionilla.	poseeraa urheiluun liittyen
12.8. / B2	Mari Piuva	n	jousiamunta	y	2	Kylmäpäisyys Mari Piuvan valtti helteessä	Naisten jousiamunta ottaa olympialaisissa varaslähdön	Jousiampuja Mari Piuva aloittaa ensimmäisenä suomalaisena olympiaurakkansa tänään.	poseeraa
13.8. / B1	Roger Federer	m	tennis	s	4	Federer: Yritän voittaa kultaa	Maailmanlistan ykköspelaaja kantaa Sveitsin lippua avajaisissa	Roger Federer on Sveitsin suurin kultamitalitoivo Ateenassa.	urheilee
13.8. / B2	Hanna-Maria Seppälä	n	uinti	s	2	Uimarit vaikenavat mitaleista	Suomalaiset eivät kuulu uinnin ennakkosuosikkeihin. Jarno Pihlala aloittaa uintijoukkueen urakan lauantaina	Hanna-Maria Seppälä harjoitteli torstaina Ateenan altaassa. Hän sanoi, että tuntee olevansa kunnossa.	tilannekuva
13.8. / B3	Jarkko Nieminen	m	tennis	s	3	Jarkko Nieminen harjoitteli vastustajansa kanssa		Jarkko Nieminen veti torstaina Ateenan helteessä tuplaharjoitukset.	tilannekuva
14.8. / B1	Avajais-tenesiintyjä	m/n	muu	y	8	Henkeäsalpaa-va draama avasi olympialaiset	Jumalat ja ihmiset juhlivat Ateenan yössä. Dopingpäilyt varjostivat juhlatunnelmaa	Kisojen avajaiset esittelivät Kreikan mytologiaa ja historiaa.	tilannekuva
14.8. / B1	Thomas Johanson	m	muu	s	2			Thomas Johanson kantoi Suomen lippua.	poseeraa urheiluun liittyen
14.8. / B2	Kostas Kenteris	m	yleisurheilu	s	2,5	Kreikkaa uhkaa dopingskan-daali	Mitalitoivot Kenteris ja Thanou eivät tulleet dopingtestiin ja loukkaantuivat kolarissa	Kostas Kenteris puolustaa 200 metrin olympiakultaa.	urheilee

Pekingin olympialaiset

päivä määrä/ sivu	kuvassa	suku- puoli	laji	ku- va- kul- ma	kuva koko pals- toina	otsikko	alaotsikko	kuvateksti	sisältö
5.8. / B6	Ville Lång	m	sul- ka- pallo	a	6	Peking oli Ville Långin pelastusrengas	Riippuvuus nettipokerista oli tuhota helsinkiläisen olympiaunelman	Ville Långin elämässä kajastaa valo rankkojen uhkapelivuosien jälkeen.	urhei- lee
5.8. / B6	Kiinalai- sia työnte- kijöitä	m/n	muu	s	2	5 627 askelta Pekingiin		Kiinalaiset työntekijät valmistelivat kukkaistutuksia Tiananmenin aukiolla viime tiistaina.	tilan- nekuva
5.8. / B6	Heikki Sarso	m	muu	y	2	Entinen keilailupomo vaatii olympiakomitealta jämäkkyyttä	Heikki Sarson mielestä Suomen olympiakomitea alistui Purjehtijaliiton postikonttoriksi	Heikki Sarson mielestä olympialaisiin tulisi valita parhaat urheilijat.	posee- raa
6.8. / B8	Juha Hirvi	m	am- mun- ta	s	6	Hirvi kuudennen kerran kisoissa	Konkarin urakka alkoi Aasiasta ja päättynee samalla mantereella	Juha Hirvi harjoitteli tiistaina Pekingin ampumaradalla tyynessä säässä, mutta ensi viikon kilpailuissa tuuli voi nousta hetkessä.	urheilee
6.8. / B8	Susanna Kallur	n	yleis- urhei- lu	y	4	Ruotsin mitalitoivon vauhti on arvoitus	Hyväkuntoisena Susanna Kallur on voittajasuosikki 100 metrin aidoissa	Susanna Kallur pitää lepotaukoa harjoitteluleirillä Fukuokan stadionilla Japanissa. Aiturin olympiakunto on yhä arvoitus.	tilanne- kuva
7.8. / B10	Kiinalai- sia ihmisiä	m/n	muu	s	6	Kiinassa kansallistunne huipussaan	Isänmaalliset huudot kaikuivat olympiasoihdun saapuessa Pekingiin	Kiinalaisnuoret hurrasivat isänmaalleen Taivaallisen rauhan aukiolle sen jälkeen, kun olympiasoihtu oli kulkenut aukion läpi keskiviikkona.	tilanne- kuva
7.8. / B10	He Yinghui	m	muu	s	2			Insinööriopiskelija He Yinghui, 21, huusi iskulauseita Kiinan puolesta keskiviikkona Pekingin Taivaallisen rauhan aukiolla.	tilanne- kuva
7.8. / B10	Lionel Messi	m	jalka- pallo	s	2	Barcelona esti Messin ottelut olympialaisissa	Argentiinan tähteä odotetaan Eurooppaan	Lionel Messi ehti jo harjoitella olympiamaaisemissa.	urheilee
7.8. / B11	Jarkko Niemi- nen	m	tennis	s	5	Niemisen limusiini vaihtui bussiin	Tennistähti viihtyy myös Pekingin kisakylässä eikä kaipaa luksusta	Jarkko Niemisellä ei ole mitään bussimatkustamista vastaan, vaikka tennistähdet ovat tottuneet koreampaan kyytiin.	posee- raa
7.8. / B11	Dorian Colluka	m	yleis- urhei- lu	a	3	Helvetti onkin taivas	Moukarimies Collaku: "En ole mittari, muttei saasteita paljon ole"	Albanian espoolaistunut moukarinheittäjä Dorian Collaku viihtyy Pekingin lämmössä. Hän harjoitteli keskiviikkona ensimmäisen kerran Linnunpesän kupeessa.	urheilee
8.8. / B10	Hanna- Maria Seppälä	n	uinti	y	4	Varhaiset finaalit Seppälän mieleen	Sunnuntaina aloittava uimari on virkeä heti aamusta. Keravalainen testasi Vesikuution olympia-altaan torstaina	Hanna-Maria Seppälä sai torstaina ensikosketuksen Pekingin kisojen uintialtaaseen.	urheilee
8.8. / B10	Lionel Messi, norsun- luuran- nikkolai- sia pelaajia	m	jalka- pallo	s	2	Kisoihin jäänyt Messi loi Argentiinan avausvoiton		Lionel Messi (kesk.) oli Argentiinan avauspelin sielu.	urheilee

Lontoon olympialaiset

päivä- määrä/ sivu	kuvassa	suku- puoli	laji	ku- va- kul- ma	kuva- koko pals- toina	otsikko	alaotsikko	kuvateksti	sisältö
24.7. / A13	Morwenna, Nina, Simon Mosley	m/n	muu	s	2			Morwenna (vas.), Nina ja Simon Moseley saivat koko perheelle liput olympiasulkapalloon.	posee- raa
24.7. / A13	Rafael Kieszek, Angelica Rejniak	m/n	muu	s	2			"Olen innostunut kisoista, mutta en pidä aseiden kanssa kulkevista poliiseista", Rafal Kieszek sanoi Angelina Rejniak kainalossaan.	posee- raa
24.7. / A13	Doug ja Julie Kilborn	m/n	muu	s	2			"Täydellinen kaaos", Doug Kilborn kommentoi vaimo Julie vierellään yksityisen turvayhtiön rekrytointiongelmia, joista syntyi kohu.	posee- raa
24.7. / A13	Nais- sotilaita	n	muu	y	6	Olympiapuisto on jo kiireinen	Yksityisen turvayhtiön olympiajärjestelyt pettivät viime hetkillä. Lontolaisilta kisojen organisointi saa vaihtelevaa palautetta.	"Emme saa vastata kysymyksiin", naissotilaat vastasivat maanantaina kisapuiston edessä kysymykseen, kuuluvatko he viime hetken vartijapulaa paikkaavaan sotilasjoukkoon. Taustalla vesiturheilukeskus.	tilanne- kuva
25.7. / A15	Niklas ja Joonas Lindgren	m	pur- jeh- dus	y	2			Joonas ja Niklas Lindgren 470-luokan veneessään Weymouthin maisemissa.	urheilee
25.7. / A15	Niklas ja Joonas Lindgren	m	pur- jeh- dus	s	8	Purjehtijoiden elämässä on pakun maku	Veljesten Joonas ja Niklas Lindgrenin arki on "sairaana kingii". He viettävät paljon aikaa pakettiautossa ympäri Eurooppaa.	Purjehtijat Niklas (edessä) ja Joonas Lindgren luottavat pakettiautoonsa, jonka takatilassa voi nukkua ja vaikka vetää punttitreenit.	posee- raa urhei- luun liittyen
25.7. / A16	Lebron James	m	kori- pallo	y	1,5			LeBron James on yksi Yhdysvaltain koripallojoukkueen suurimmista tähdistä.	tilanne- kuva
25.7. / A16	Tero Pitkämäki	m	yleis- urhei- lu	s	1,5			Tero Pitkämäki on parantanut otteitaan kisojen kynnyksellä.	urheilee
25.7. / A16	Michael Phelps	m	uinti	y	6	Kahdeksan tähtihetkeä, jotka pitää nähdä	Bolt, Federer, Bryant, Isinbajeva, Wiggins, Neymar ja monet muut takaavat huimia hetkiä Lontoon olympialaisissa.	Michael Phelps kauhoo lisää mitaleja neljäntoista olympiakultansa jatkoksi.	urheilee
25.7. / A17	Roger Federer	m	tennis	s	2			Roger Federer on ylivoimainen suosikki, kun Rafael Nadal ei ole mukana olympiatenniksessä.	urheilee
25.7. / A17	Bradley Wiggins	m	pyö- räily	s	3			Tourin kuningas Bradley Wiggins polkee Lontoossa Mark Cavendishin työjuhtana.	urheilee
25.7. / A17	Jelena Isinba- jeva	n	yleis- urhei- lu	a	3			Jelena Isinbajeva on palauttanut kipinät seiväshyppyyn vuoden pituisen kilpailutaukonsa jälkeen.	urheilee